

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Τὸ Μακεδονικὸ «ἐπίσημο»

Ὁ ἀγιογράφος
Χριστόδουλος
Ματθαίου

Ὁ Κανονισμός
τῆς Ἑλληνικῆς
Ὁρθοδόξου
Κοινότητος
Ναούσης

Ὁ κόσμος
τοῦ κυττάρου

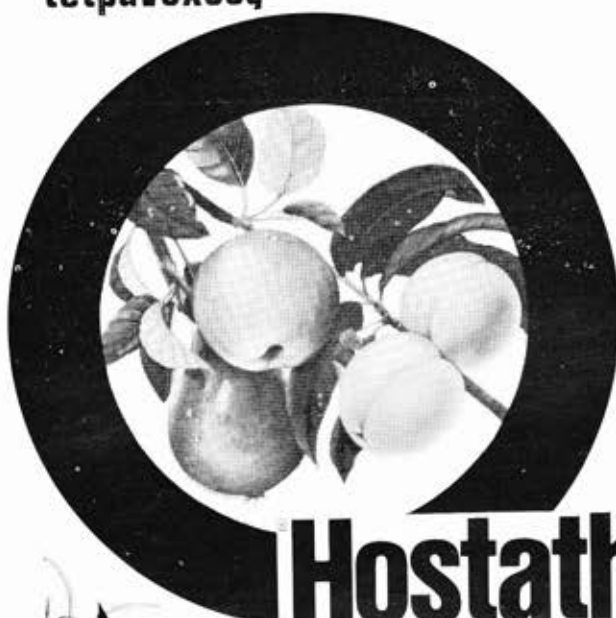
*****

Χοσταθεϊο :

Γιά σίγουρη προστασία τῶν δέντρων

ἀπό τὰ ἔντομα καί τούς

τετράνυχους

Hostathion

Hoechst

**Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στήν ἀγάπη καί τό
ένδιαφέρον τῶν συνδρομητῶν της.**

**Παρακαλοῦμε νά μεριμνήσετε γιά τήν ἀνανέωση
τῆς συνδρομῆς τοῦ ἔτους 1980**

*****

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΤΟΣ Δ' ΤΟΜΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ ΙΙ ΔΡΧ. 60

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Όδ. Ντινόπουλος, Έλενη Μήτσαλα, Λευκή Σμαρά
Χρ. Μουχέγιερ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Γεώργ. Γκέσιος

Βασ. Κων/νου 32 — Τηλ. 28.646.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Μαρία Μπιλιούρη
Καραμπατάκη 1 Τηλ. 28.150

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος ΔΕΗ, τηλ. 22.557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Σκίτσος Άγιος Άνδρέας του Χριστ. Ματθαίου.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: «Βιβλιοτυπωτική»

Περικλής Ζέγγος και Σία
Άντ. Καμάρα 3 τηλ. 260.140 — Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ίστορικά

ΜΠΑΪΤΣΗ Τ.: Ό Άγιογράφος Χριστ. Ματθαίου	48
ΠΑΠΟΥΛΙΔΗ Κ.: Έπαναστατικά σχέδια του Τ. Καρατάσιου	51
ΒΑΛΣΑΜΙΔΗ ΕΜΜ.: Τό Μακεδονικό «έπίσημο»	52
ΜΟΥΧΑΓΙΕΡ ΧΡ.: Ό Κανονισμός της Έλληνικής Όρθοδόξου Κοινότητας Ναούσης	55

Έπιστημονικά - Κοινωνικά - Έρευνες

ΞΥΡΟΤΗΡΗ ΙΩΑΝ.: Η έμπορικποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων και αναγκών και τó πιστεύω των Καρχηδονίων	57
Άνακοίνωση των όδοντογιατρών της Νάουσας	59
ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ ΠΑΝ.: Ό κόσμος των κυττάρων	60
ΤΛΣΙΩΝΑ Τ.: Η Δασοκάλυψη στο Νομό μας	70

Είκοστικά — Λογοτεχνικά

ΜΗΝΟΠΟΥΛΟΥ ΘΑΝ.: Σχέσεις και συγγένειες της σύγχρονης τέχνης	63
ΜΠΑΤΑΝΤΖΗ ΧΡ.: COLLAGE	64
Στήλη του βιβλίου	66
Βος Λογοτεχνικός διαγωνισμός	79

Λαογραφικά

ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ.: Τότι κι Τώρα. Τοú εκέδιου ψηλά στού σήτι	69

Γεωπονικά

ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ.: Τό μπίτερ πít των μήλων	74
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ.: Οι ψώρες (κοκκοειδή)	76

Άγαπητέ φίλε,

— Είμαστε και πάλι κοντά σας. Σήμερα παρουσιάζουμε τó ένδέκατο τεύχος άρκετά πλούσιο άνανεωμένο και μέ «πρωτότυπη ύλη». Στο σημερινό τεύχος δημοσιεύουμε ειδικά άρθρα και ειδικές μελέτες που έχουν στενή σχέση μέ τόν τόπο μας, όπως είναι τó «Μακεδονικό έπίσημο», τά «νέα στοιχεία από τά έπαναστατικά σχέδια του Τσάμη Καρατάσιου κ.ά. Έπίσης από σήμερα δημοσιεύουμε σέ τρεις συνέχειες, ένα άξιόλογο ντοκουμέντο «τόν κανονισμό της Έλληνορθοδόξου Κοινότητας Ναούσης» στόν τελευταίο χρόνο της Τουρκοκρατίας.

— Στο τεύχος αυτό τιμούμε έπίσης τήν μνήμη του Χριστόδουλου Ματθαίου του φημισμένου Ναουσαίου άγιογράφου. Έτσι ή «Νιάουστα» εκπληρώνει ένα χρέος.

Άγαπητέ φλε,

Άπό τó σημερινό τεύχος έγκαινιάζουμε και καθιερώνουμε δύο καινούργιες μόνιμες στήλες. Τήν στήλη του γιατρού και τήν στήλη του βιβλίου. Δύο καυτά θέματα που ενδιαφέρουν κάθε άνθρωπο. Η υγεία του σώματος και ή υγεία του «πνεύματος».

Άγαπητέ φίλε

Η «Νιάουστα» πιστή στις άρχές και τούς σκοπούς της, φιλοξενεί σήμερα τά νέα λογοτεχνικά ταλέντα, τά όποια πρώτευσαν στο Βον φετεινό λογοτεχνικό διαγωνισμό ποιήματος και διηγήματος του Πολιτιστικού Κέντρου Ναούσης.

— Αύτά για σήμερα, θά τά ξαναπούμε μετά τρεις μήνες. Ός τότε εύχόμαστε νά περάσετε ένα χαρούμενο και ξεκούραστο καλοκαίρι.

Γειά σας

Ο Ντιν.

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΙΔΙΩΤΩΝ	ΔΡΑΧ. 240
ΔΗΜΟΙ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, ΣΥΝΕΣΜΟΙ	» 500
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛΑΡΙΑ	12

Ο ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔ. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Σαρανταπέντε χρόνια έχουν περάσει από το θάνατο του μεγάλου Χριστόδουλου Ματθαίου του Νάουσας άγιογράφου.

Μας είναι όμως δύσκολο να παρουσιάσουμε μέσα σε λίγες λέξεις τη ζωή και το έργο του σπουδαίου αυτού ζωγράφου, του ανθρώπου που έκανε γνωστή την πατρίδα του από τα Βαλκάνια ως τα όρια της Σιθωνίας.

Ο Χριστόδουλος γεννήθηκε στην τουρκοκρατούμενη Νίκουστα το 1859. Πατέρας του ήταν ο Ιωάννης Ματθαίος, ένας από τους πολλούς "Έλληνες της Ρουμανίας. Κατά την παράδοση ή οικογένειά του καταγόταν από την Κόρινθο. Μητέρα του ήταν η Λεμονιά, κόρη του Σερρέτ Μηνά, που επέζησε απ' το χαλασμό της Νίκουστας στα 1822, και αδερφή της Σωτηρώς στην οποία και αναφέρεται το γνωστό δημοτικό τραγούδι:

Στή Νίκουστα κουνάει
μέσ' του Σερρέτ Μηνά
Φουνάει τις άδαρφές μου Σουφ
και κι Λιμουνιά.

Ο πατέρας του Ι. Ματθαίος ήταν άγιογράφος στο "Άγιο Όρος, (σώζονται εικόνες του όχι όμως της αξίας του Χριστόδουλου) και εκεί τον γνώρισε ο νουνός της Λεμονιάς, ο οποίος και στάθηκε αιτία να παντρευτούν.

Αδέρφια του Χριστόδουλου ήταν ο Κωνσταντίνος ή Κατίγκος σύζυγος του Αναστάση Βογιατζή, της οποίας τα παιδιά σπούδασαν τη ζωγραφική, ή Καλλιόπη σύζυγος του Διαμάντη Διαμαντή και ή Φανή σύζυγος του Τάση Πάντου.

Παντρεύτηκε το 1880 με τη Μαρία, κόρη του Κων)νου Μπέρσου.

Παιδιά δεν απέκτησαν και έτσι υιοθέτησε το γιο του αδελφού του Κωνσταντίνου, το Μηνά, τον οποίο και φρόντισε να μορφώσει με ιδιαίτερη επιμέλεια και μάλιστα τον έστειλε και στο εξωτερικό, αλλά ο Μηνά πέθανε σε ηλικία 22 χρόνων το 1911.

Ο Χριστόδουλος τα πρώτα γραμμάτια τα διδάχτηκε στη Νάουσα

Ο άγιογράφος Χριστόδουλος Ματθαίος (1859—1935)

Του Τάκη Μπαϊτση

και στα 12 χρόνια του τον παίρνει ο πατέρας του στο "Άγιο Όρος, όπου και φροντίζει να τον μορφώσει με ειδικούς δασκάλους, ενώ συγχρόνως τον γράφει στη σχολή ζωγραφικής. Το ταλέντο του Χριστόδουλου φάνηκε άμέσως από την μικρή του ηλικία. Αυτό και στάθηκε ή αιτία να γίνει γρήγορα γνωστός και τ' όνομά του να ξεπεράσει τα σύνορα του "Αγίου Όρους.

Έζησε στο "Άγιο Όρος 42 χρόνια και έμεινε στις Καρυές, όπου είχε και το εργαστήριό του. Μετά το θάνατο του αδελφού του Κωνσταντίνου, άνοίγει και δική του σχολή και παίρνει κοντά του τον άνεψιό του Δημήτριο, καθώς και τους δύο άλλους άνεψιούς του, Κωνσταντίνο και Γεώργιο Βογιατζή, στους οποίους παρέδινε και ή

διαίτερα μαθήματα στο εργαστήριό του. Ο Γεώργιος είχε ιδιαίτερο ταλέντο αλλά δυστυχώς δεν μπόρεσε να το αξιοποιήσει, γιατί πέθανε νέος. Ένα έργο του βρίσκεται στο μοναστήρι του Προδρόμου στη Νάουσα.

Ο Χριστόδουλος έρχόταν στη Νάουσα κάθε χρόνο για λίγες μέρες, ιδίως κατά τις γιορτές των Χριστουγέννων. Πάντα κατά τον έρχομό του, έφερνε εκτός από τα συνηθισμένα δώρα, δηλαδή (μεταξωτά, κομπολόγια κ.τ.λ.), και πορτοκάλια από τη Νότια Ελλάδα καθώς και μαύρο χαδιάρι, απ' τη Ρωσία.

Οι εικόνες που ζωγράφιζε του έδωσαν μεγάλη κέρδη και αυτό στάθηκε αιτία το 1909 να χτίσει το μεγάλο σπίτι που σώζεται μέχρι σήμερα και είναι ένα από τα ελάχιστα άρχοντικά της πόλης μας. Το 1911 χτίξε το μύλο, δίπλα στο σπίτι, με την προοπτική να έργα-

στούν σ' αυτόν τὰ δύο του ἀνήφια ὁ Μηνάς καὶ ὁ Γιάννης. Αὐτὸς σκόπευε νὰ μείνει λίγα χρόνια ἀκόμα στὸ "Άγιον Όρος μαζί με τὸν Δημήτριο γιὰ νὰ συνεχίσει, τὴ ζωγραφική. Λόγω θίμωτος τοῦ θανάτου τοῦ Μηνά, ἐπίπευσε γιὰ πολὺ τὴν ἐπιστροφή του στὴ Νάουσα. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση ἔκανε τότε στὴν πόλη τὸ ἡλεκτρικὸ φῶς τὸ ὁποῖο ἔδινε μιὰ γεννήτρια πού ὑπῆρχε στὸ μύλο (ὁ πρῶτος κυλινδρὸμύλος στὴν πόλη μας).

Στὸ ἔργο τοῦ Χριστόδουλου Ματθαίου κυριαρχοῦν ἡ ἀπαλότητα τῶν χρωμάτων καὶ ἡ ζωντάνια τῶν προσώπων. Χαρακτηριστικὴ ἐπίση: εἶναι καὶ ἡ χρησιμοποίησι

φύλλων χρυσοῦ μετὰ ὅποια ἐντυνε τὰ περιθώρια τῆς εἰκόνας.

Εἰκόνες ζωγράφιζε γιὰ τὸ "Άγιον Όρος καὶ τὴ Ρωσία. Εἰκόνες τοῦ στὴ Ρωσία θρίσκονται στίς μεγαλύτερες Ἐκκλησίας τῆς Ὁδησσοῦ. Μάλιστα τὰ Ρωσικὰ μοναστήρια ἐστειλαν δῶρο στὴν τσαρίνα τῆς Ρωσίας τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐδρυγαλισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἓνα ἔργο στὸ ὁποῖο ὁ ζωγράφος ἔδωσε ἰδιαίτερη προσοχή. Παρόμοιο ἔργο ζωγράψισε καὶ γιὰ τὸ σπίτι του.

Πολλές παραγγελίες ἐπαιρνε ἀπὸ Ρώσους ἰδιώτες, οἱ ὅποιοι πῆγαν νὰ προσκυνήσουν τοὺς "Άγίους Τόπους καὶ ἐπιστρέφοντας τίς ἐπαιρναν στὴν πατρίδα τους.

Γὰ νὰ μπορέσει ν' ἀνταποκριθεῖ στίς πολλές παραγγελίες πού ἐπαιρνε πῆρε σὰν δοῦλὸν τὸν ἀνεψιὸ του Δημήτριο, πού εἶναι πατέρας τοῦ κ. Κων/νου Ματθαίου, ληξιαρχοῦ τῆς πόλης μας. Συνέχιζε νὰ ζωγραφίζει μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του στὸ σπίτι του. Τὰ ἔργα του πού θρίσκονται στὴν περιοχή μας εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταία του.

Ὁ Ματθαῖος ζωγράφιζε εἰκόνες γιὰ πολλὰ ἐξωκλήσια καὶ ἐκκλησίες τῆς Νάουσας ὅπως τοῦ "Άγιου Νικόλα, τοῦ "Άγιου Σωτήρη καὶ ὁὸς καὶ γιὰ τὴ Μεταμόρφωση, τὴ Βαγγελίστρα, τὸν "Άη Γεώργη καὶ ἄλλες.

Σ' ὅλες τίς ἐκκλησίες τῆς Νάουσας συνήθιζε νὰ δώριζε ἀπὸ μιὰ εἰκόνα του. Εἰκόνες του ἐπίσης δώρησε στὸ Λάμπειο Γυμνάσιο, πού στὸ εἰρηνοδικεῖο τῆς πόλης.

Τὸ τελευταῖο του ἔργο ἦταν τέσσερις εἰκόνες μεγάλες γιὰ τὸ Γυμνάσιο Βεροίας, μετὰ ἀπὸ παραγγελία τοῦ ἐπισκόπου Πολύκαρπου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Νάουσα εἰκόνες του ὑπάρχουν στὴ Θεσσαλονίκη στίς ἐκκλησίες τῆς "Ἁγίας Σοφίας, τῆς "Ἀνάληψης καὶ τῆς Κόκκινης Ἐκκλησίας. Ἐπίσης στὴ Βέροια στὸν "Άγιο Ἀντώνη, στὸ Πισσοδέρι, στὸ Βογατσικὸ καὶ ἄλλοι.

Ὁ Χριστόδουλος σὰν ἄνθρωπος ἦταν θαυμάσιος. Ἦταν ὑπόδειγμα καλοῦ οἰκογενειαρχοῦ, τὰ δὲ παιδιὰ τὸν λάτρευαν κυριολεκτικά, τότε πού τὸν φώναζαν ὁ «πάππος». Ἦταν πολὺ θρησκευτὸς καὶ ἐλεήμων. Δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ ἀναφέρεται ὁ ὄνομά του σὰν εὐεργέτη. Ἦταν φιλόπατρις καὶ ἐστειλε χρήματα γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Μακεδονικοῦ "Ἀγῶνα στὸ Κέντρο τῆς Νάουσας, γι' αὐτὸ καὶ ἡ φωτογραφία του ὑπάρχει «στὸ σπίτι τοῦ Μακεδονομάχου» στὴ Μητρόπολη. Πρόσεχε ἰδιαίτερα τὴν παιδεία καὶ δοῦλῳσε πολλὰ ὄρφανὰ νὰ μάθουν γράμματα. Στὸ Λάμπειο ἔκτις ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ δώρησε καὶ τὴ μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, καθὼς καὶ πέντακες ἀνθρωπολογίας, ζωολογίας, γεωγραφίας, χάρτες, κ.λπ.

Στίς πεποθήσεις του ἦταν δημοκρατικός. Τότε μάλιστα πού ἡ Νάουσα ἦταν βασιλική, αὐτὸς ἦταν Βενιζελικός. Δάδαζε πολλὰ διδλία καὶ ἀπαραιτήτως τὴν ἡμέ-

Τὸ περίφημο ὄρχοντικό τοῦ Χριστόδουλου στὴν οδὸ Σωφρονίου

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος

Ὁ Πρόδρομος

Ἡ Θεοτόκος

ρα δύο ἐφημερίδες τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» καὶ τὴ «Νέα Ἀλήθεια».

Μετὰ ἀπὸ ζωὴ 76 χρόνων, μὲ ζωὴ γεμάτη δημιουργία, ἀγώνα, καλωσύνη καὶ ἀγάπη πέθανε τὸ 1935. Τὴν κηδεία του τέμησε ἡ Νάουσα καὶ φέτος ὁμόφωνα τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο τῆς πόλεως μὲ ἐδῶσε σ' ἓνα δρόμο τὸ ὄνομά του.

Μένει τώρα νὰ εὐχηθοῦμε τῇ δημιουργίᾳ ἐνὸς σωστοῦ Μουσείου ὅ-

που μέσα θὰ διαφυλαχθοῦν ὅλα τὰ σωζόμενα ἔργα τοῦ μεγάλου ἀγιογράφου.

Εὐχαριστοῦμε τὴν κ. Φανή Γουργουλιάτου, τὴ δ. Καίτη Ματθαίου καθὼς καὶ τὴν οἰκ. τοῦ Κωνσταντίνου Ματθαίου, ποὺ μὲ τόση προθυμία μᾶς ἔδωσαν τὸ πληροφορικὸ ὅλικο γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἄρθρου μας.

ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ

Μέχρι τώρα γνωρίζαμε πώς ο Τσάμης Καρατάσος γεννήθηκε στο Διγαλεύρι, κοντά στη Νάουσα, το 1798, πώς διακρίθηκε πολεμώντας μαζί με τον πατέρα του, πώς υπηρέτησε σαν ύπασπιστής του Όθωνα και ήταν το κεντρικό πρόσωπο στα «Μουσουρικά» και ακόμη πώς οργάνωσε το 1854 την επανάσταση στη Χαλκιδική. Τέλος, γνωρίζαμε πώς μετά την αποτυχία της επανάστασης το 1854 πήγε στη Β. Ιταλία και αργότερα, το 1861, πήγε στο Βελιγράδι, όπου και πέθανε.

Αν θελήσουμε να εξετάσουμε περισσότερο το χρονικό διάστημα 1854—1861, δηλ. από τότε που απέτυχε ή επανάστασή της Χαλκιδικής μέχρι το θάνατο του Τσάμη Καρατάσου στο Βελιγράδι, θα δούμε πώς ο Ιωάννης Πετρώφ αναφέρει ότι ο Τσάμης Καρατάσος πήγε στην Αίγυπτο και επέστρεψε από εκεί το 1858. Κατόπιν ο Μ. Σ. Καραμάρκοβιτς αναφέρει ότι ο Τσάμης Καρατάσος πήγε στη Β. Ιταλία, στο Μαυροβούνιο, στη Μακεδονία, στη Θεσσαλία, στην Αλβανία και στη Βουλγαρία. Συνεχίζοντας ο Ιωάννης Πετρώφ μας πληροφορεί ότι ο Τσάμης Καρατάσος πήγε από την Ιταλία στη Γαλλία και στην Αγγλία «... ως απόστολος των υποδουλωμένων λαών της Τουρκίας...» και ότι πήγε στο Βελιγράδι αφού πέρασε από την Οδησό. Στο Βελιγράδι πέθανε ο Τσάμης Καρατάσος στις 20 Οκτωβρίου 1861, ενώ είχε φθάσει εκεί «... πρό εΐκοσι ημερών...» δηλ. στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1861.

Ένα έγγραφο που δρήξαμε το Μάιο του 1979 στα Αρχεία της Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσίας (Μόσχα) αναφέρεται σε επαναστατικές ενέργειες του Τσάμη Καρατάσου ένα χρόνο πριν από το θάνατό του, το 1860. Με το έγγραφο αυτό έρχεται στο φως της δημοσιότητας άγνωστη μέχρι τώρα πτυχή επαναστατικών ενδιαφερόντων του ήρωικού Ναουσαίου όπλαρχηγού.

Το περιεχόμενο του εγγράφου αποτέλεσε την κεντρική ιδέα ανακοινώσεως, την οποία κάναμε στο Βελιγράδι, στα γαλλικά, στο Β'

Ελληνοσερβικό Συμπόσιο, με θέμα: «Συνεργασία Ελλήνων και Σέρβων, 1830—1908» (23 - 26 Μαΐου 1980). Το συμπόσιο διοργανώθηκε από το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου σε συνεργασία με το Βαλκανιολογικό Ίνστιτούτο της Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών της Σερβίας.

Του Κωνστ. Κ. Παπουλίδη Επιστημ. Συνεργάτη του ΙΜΧΑ

Το έγγραφο είναι γραμμένο στα γαλλικά. Προέρχεται από τη Θεσσαλονίκη, όπου το 1860 υπήρξε το Υποπροξενείο της Ρωσίας και στάλθηκε στην Πετρούπολη, στο Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας, στο τμήμα Ασιατικών Υποθέσεων. Εμείς δέχια χρησιμοποιήσαμε το αντίγραφο. Σήμερα το έγγραφο αυτό βρίσκεται στα Αρχεία Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσίας (Μόσχα). Συντάκτης του εγγράφου είναι ο τότε Σύμβουλος (του Ρωσικού) Κράτους και Πρόξενος Άγγελος Μουστοξύδης.

Είναι φτωχές οι πληροφορίες μας για τον Άγγελο Μουστοξύδη. Άνηκε στη γνωστή κεκρυφακή οικογένεια και ήταν εξάδελφος του Άνδρέα Μουστοξύδη. Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Οδησού Β. Γκριγκόροβιτς (1815-1876) αναφέρει ότι το 1844 πήρε ο ίδιος συστατικό γράμμα για «το Πρωτάτο του Αγίου Όρους» από τον πρόξενο της Ρωσίας στη Θεσσαλονίκη Μουστοξύδη και ο νεότερος διογράφος του Άνδρέα Μουστοξύδη, ο Εδάγγελος Ίακ. Μανής αναφέρει πώς ο Άγγελος Μουστοξύδης «προσήνεγκε πολλά; ύπηρεσίας εις το Έθνος».

Ο Άγγελος Μουστοξύδης πληροφορεί με εμπιστευτικό έγγραφο το Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας (Πετρούπολη) για τον Τσάμη Καρατάσο. Στην αρχή θεωρεί σκόπιμο να εκθέσει τις ενέργειες του Τσάμη Καρατάσου στην επανάστασή του 1854 και την αποτυχία της. Το 1959 ο Τσάμης Καρατάσος πήγε στη Β. Ιταλία. Λίγο πριν από τις γιορτές των Χριστουγέννων του 1860 έστειλε κά-

ποιον γνωστό του να συναντήσει τον πρόξενο της Ρωσίας στη Θεσσαλονίκη. Από το πρόσωπο αυτό ο πρόξενος έμαθε πώς ο Τσάμης Καρατάσος ήθελε να οργανώσει επανάστασή στη Θεσσαλονίκη έναντι των Τούρκων, με σκοπό, εάν άλλος Ρήγας Φεραίος, την απελευθέρωση των Χριστιανών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά με τη βοήθεια της Ρωσίας. Ο πρόξενος δέ συμφώνησε, γιατί στη Θεσσαλονίκη όπου οι ξένοι ζούσαν κάτω από το άγρυπνο μάτι του πασά, κάθε ύποπτη κίνηση θα είχε άσχημα αποτελέσματα. Τέλος, αν και φάνηκε πώς ο συνεργάτης του Τσάμη Καρατάσου πείστηκε από τα επιχειρήματα του προξένου της Ρωσίας στη Θεσσαλονίκη, ωστόσο άφησε να εννοηθεί ότι θα απευθυνόταν με έγγραφο στο Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας (Πετρούπολη).

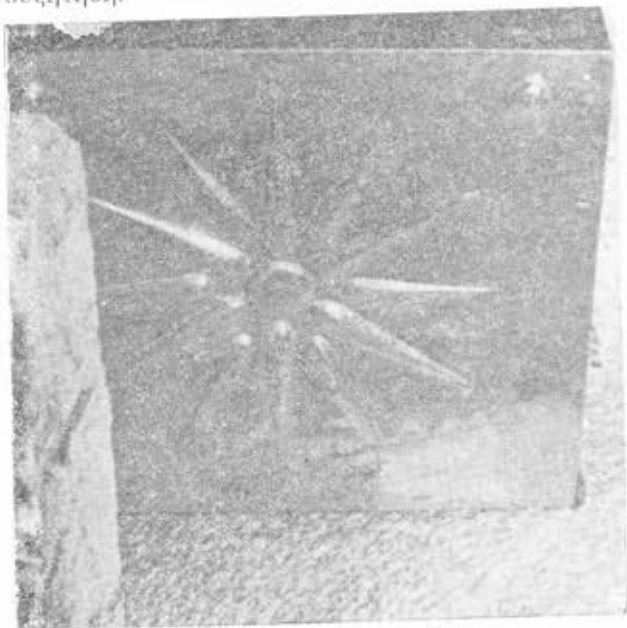
Νομίζουμε ότι μπορούμε να σημειώσουμε συμπερασματικά πώς το έγγραφο του προξένου της Ρωσίας στη Θεσσαλονίκη Άγγελου Μουστοξύδη από το 1860 όπου αναφέρεται ότι ο Τσάμης Καρατάσος ήθελε «...την απελευθέρωση των Χριστιανών της Τουρκίας...» επιβεβαιώνει τα όσα αργότερα ο Σέρβος καθηγητής Καραμάρκοβιτς έγραψε (στα ελληνικά, στα σερβοκροατικά και στα βουλγαρικά) για τον ήρωικό Ναουσαίο ότι «... είχε κοινόν σκοπόν και διά τας τρεις αδελφότητας...», δηλ. την ελληνική, τη σερβική και τη βουλγαρική.

Βέβαια, πρέπει να δούμε και να εξετάσουμε τον Άγγελο Μουστοξύδη στο περιβάλλον του (πρόξενος της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και κάτοικος της Θεσσαλονίκης). Πρέπει να δούμε ακόμη και τον Τσάμη Καρατάσο, όπως τον Ρήγα Φεραίο, στο δικό του περιβάλλον και στις προσπάθειές του για την απελευθέρωση των βαλκανικών λαών. Ο Τσάμης Καρατάσος ενεργούσε όπως και ο συμπατριώτης του Λεωνίδα Βούλγαρης και ο Ιταλός Μ. Α. Κανίνι. Τέλος, το έγγραφο του Μουστοξύδη δεν εκπροσωπεί τις απόψεις της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας αλλά την τοποθέτηση του προξένου της στη Θεσσαλονίκη το 1860.

Τό Μακεδονικό «ἐπίσημο»

Στὸ τελευταῖο Λαογραφικὸ συνέδριον ποὺ ἔγινε στὰ Γιάννενα ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Ἀχιλλέας Λαζάρου, παράλληλα μὲ τὴ δική του ἀνακοίνωση, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ θέσει ὑπ' ὄψη τοῦ συνεδρίου τὴ θέση μου γιὰ τὴ στολὴ τῆς Ναουσαίας καὶ τοῦ «ἐπισημοῦ της» καὶ νὰ καταθέσει σχετικὸ σημείωμά μου.

Σήμερα θὰ ἤθελα νὰ σταθῶ λιγάκι πὸ πλάι πάνω σ' αὐτὴ μου τὴν ἀνακοίνωση γιὰ νὰ γραφτεῖ καὶ νὰ μείνει στὸ δικό μας περιοδικό, τὴ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» ὅπου μπορεῖ νὰ συνεχισθεῖ ἡ συζήτηση.

Ἡ Κιθωτόσχημος λάρνακα ποὺ βρέθηκε στὴ Βεργίνα. Τὸ ἀστέρι, σύμβολο τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, κοσμεῖ τὴν ἐπιφάνειά του.

Ἡ στολὴ τῆς Ναουσαίας δὲν εἶναι καθόλου εὐκολοφόρετη στολὴ. Αὐτὸ τὸ ξέρουν οἱ παλιές οἱ Ναουσαίες, ὅπως καὶ οἱ κοπέλλες τοῦ ΠΥΡΣΟΥ καὶ τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων ποὺ ντύνονται στὰ χορευτικὰ μας συγκροτήματα τῆς Ναουσαϊκῆς φορεσιά.

Πόσες φορές δὲν ἀκούγεται ἐπιτακτικὴ ἡ φωνὴ τοῦ ὑπεύθυνου: «Ἐπὶ τέλους τελειώνετε, κοπέλλες, βγαίνουμε!». Εἶναι βέβαια κι ἡ γυναικεῖα φιλαρέσκεια καὶ τὰ θαμίματα, ποὺ φυσικὰ δὲν ἔλλειπαν καὶ παλιά. Ὅμως εἶναι βασικά οἱ δυσκολίες τῆς στολῆς. Τὴ στολὴ τῆς Ναουσαίας ἢ τὴ ντύνεται ἡ γυναῖκα σωστὰ ἢ βγαίνει καρναβάλι γιὰ νὰ πέσουν πάνω της μύδροι οἱ αὐστηρὲς κρίσεις τῶν παλιῶν γυναικῶν καὶ ν' ἀκουστοῦν βαρεῖς χαρακτηρισμοί.

Εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση ὅτι ἡ στολὴ τῆς Ναουσαίας ἔχει ἓνα τυπικὸ ποὺ δὲν ἄλ-

λαξε καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀλλάξει μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἦταν θεμελιωμένη ἡ παράδοση στὴ Νάουσα μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια.

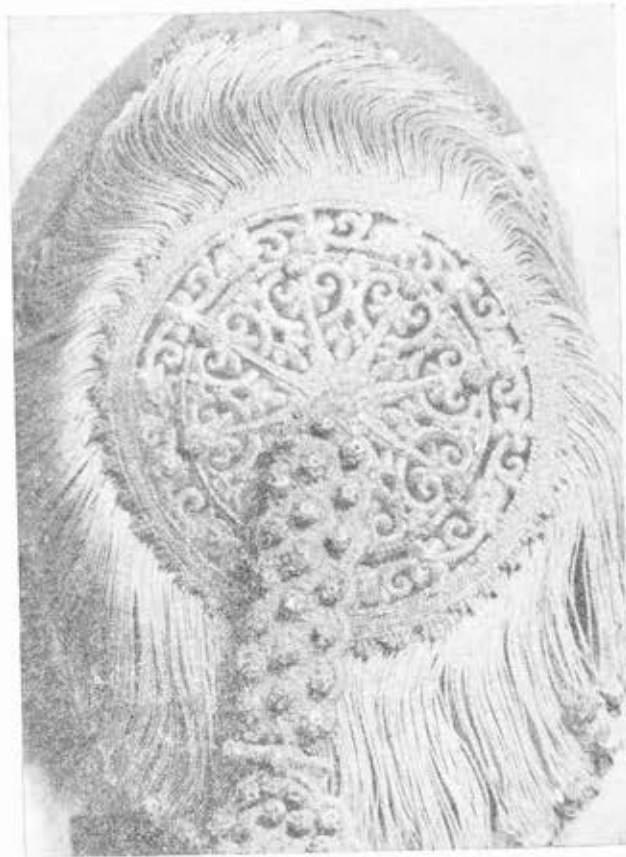
Ἡ παλιά μου μαθήτρια, δασκάλα, νηπιαγωγὸς καὶ τελειόφοιτη τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας σήμερα, Κατερίνα Μέσκου ἔχει κάνει μιὰ δουλειὰ πάνω στὴ στολὴ τῆς Ναουσαίας πολὺ καλή. Περιέχεται στὴ βραβευμένη ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα «Βασιλεὺς Παῦλος» ἐργασία της καὶ νομίζω πὺς μὲ κάποια ἀνάπλαση μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ δοθεῖ στὴ δημοσιότητα μέσω τοῦ περιοδικοῦ μας.

Τοῦ Ἑμμανουὴλ Βαλσαμίδη

Γυμνασιάρχη

Ἔχει λοιπὸν ἓνα τυπικὸ ἡ στολὴ τῆς Ναουσαίας. Ἔνα τυπικὸ ποὺ δὲν ἄλλαξε. Ἔνα τυπικὸ δεμμένο μὲ τὴν παράδοση. ΠΟΣΟ ΟΜΩΣ ΠΑΛΙΑ εἶναι ἡ στολὴ τῆς Ναουσαίας; Ἀπὸ ποῦ κρατᾶει ἡ... σκούφια της;

Κάτω ἀπὸ τὴ Νάουσα, ἀνάμεσα στοὺς τόσους γνωστούς καὶ ἄγνωστους τάφους, ὑπάρχει ὁ θαυμάσιος τάφος τοῦ ΛΥΣΩΝΟΣ καὶ ΚΑΛΛΙΚΛΕΟΥΣ, τάφος οἰκογενειακὸς μὲ ἐνδιαφέρον ... θαμμένο, μὰ καὶ μένει ἀδημοσίευτος.

Τὸ ναουσαϊκὸ «πιπλούκι»

Ἡ ἐταιρική ἀσπίδα τοῦ τάφου τοῦ Λύσιμωνα καὶ Καλλι-
κλέους. (Ἡ φωτογραφία ἀπὸ τὸ βιβλίο «Φίλιππος βασιλεὺς
Μακεδόνων» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν)

Ὡστόσο στὸν τάφο ὑπάρχει δυνατότητα νὰ κατεβεῖ ὁ ἐπισκέπτης καὶ νὰ ζήσει στὴν τελευταία οἰκογενειακὴ κατοικία τοῦ Λύσιμωνα τὰ ἴθνη, τὰ ἔθνη, τὴν ἀγάπη τῶν Μακεδόνων γιὰ τὴν πάνω ζωὴ, τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους, τὰ κατορθώματά τους, τὴν περιφάνειά τους γιὰ τὴν καταγωγὴ τους.

Οἱ Μακεδόνες εἶναι Ἀργεάτες, εἶναι Τημενίδες, εἶναι Ἡρακλειδεῖς, εἶναι γόνοι τοῦ Μακεδόνα, γιοῦ τοῦ ἐπώνυμου ἥρωα Δία. Σφραγίδα - μαρτυρία τῆς πίστης τους τὸ «ἐπίσημο», τὸ Μακεδονικὸ ἀστέρι ποὺ φηγουράρει στὴν Μακεδονικὴ «Ἐταιρική ἀσπίδα».

Εἶναι ἀστέρι ἢ ἥλιος τὸ Μακεδονικὸ «ἐπίσημο»; Ὑπάρχει διάσταση γνωμῶν ἀνάμεσα σὲ ἀρχαιολόγους καὶ λαογράφους. Ὁ Ἡρόδοτος μᾶς περιορίζει τὸν μῦθο γιὰ τὸ «εἶδωλο» τοῦ ἡλίου ποὺ πῆρε στὸν «κόρφο» του ὁ μικρὸς Τημενίδης φεύγοντας μὲ τ' ἀδέλφια του ἀπὸ τὴν ἄνω Μακεδονία. Μικροὶ κι ἐμεῖς στὸν μαχαλὰ κάναμε τὸ «χούρ - χούρ, τρεῖς φορές, πρώτος!».

Δὲν ξεύρω ἂν διευκολύνω τὰ πράγματα ἢ θὰ τὰ μπερδέψω, πάντως στὸ Βέλγιο εἶχα τὴν τύχη νὰ δῶ στὸ Γαλλόφωνο περιοδικὸ «Ἀρχαιο-λογία» μιὰ παράσταση σὲ Συριακὸ λατρευτικὸ ἀνάγλυφο ἡλίου καὶ ἀστρου. Ἡ παράσταση τοῦ ἀστρου εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Κι' εἶναι, τ' ἀστέρι, τὸ γνωστὸ Μακεδονικὸ «ἐπίσημο» τῆς ἀσπίδας τοῦ τάφου τοῦ Λύσιμωνα, τὸ ἴδιο ποὺ βρέθηκε νὰ στεφανώνει ἀνάγλυφο τῆς χρυσῆς λάρνακας τοῦ βασιλικοῦ τάφου τῆς Βεργίνης ποὺ ἀνέσκαψε ὁ Μανώλης Ἀνδρόνικος.

Ἡλιος ὅμως ἢ ἀστέρι ἂς μείνει νὰ τὸ ξεδιαλύνουν οἱ εἰδικοί. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι ὅτι τὸ ἀστέρι αὐτό, τὸ Μακεδονικὸ, ἦταν τὸ «ἐπίσημο» τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια, τῶν Μακεδόνων ποὺ ἔλκουν τὴν καταγωγὴ τους ἀπὸ ἐπίσημες βασιλικές Μακεδονικές γενιές.

Γόνοι κατ' εὐθεία αὐτῶν τῶν Μακεδόνων εἶναι κι οἱ Μακεδόνες κάτοικοι τῆς Νάουσας. Ἱστορικά, γλωσσολογικά, γεωγραφικὰ ἡ θέση εἶναι ἀδιαφιλονίκητη. Ἔρχεται τώρα κι ἡ μαρτυρία ἡ λαογραφική.

Πίστη μου ἀπὸ παλιὰ ἀποτελοῦσε τὸ γεγονός ὅτι τοὺς ἀρχαίους τοὺς ἔχουμε στὸ πετοῖ μας. Ἡ ζωὴ τους χρωματίζει τὴ ζωὴ μας. Κι ἡ γῆ μας, αὐτὴ ποὺ πατάμε, αὐτὴ ποὺ σκάβουμε εἶναι ἡ γῆ ποὺ μᾶς δένει μὲ τοὺς πατέρες μας.

Μ' αὐτὴ τὴν πίστη τελειόφοιτος τοῦ Πανεπιστημίου ξεκίνησα ἕναν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Πέλλας. Ἐκεῖνος ὁ ἀγώνας ποὺ κράτησε δύο ὁλόκληρα χρόνια, μ' ἔφερε καθηγητὴ στὰ Γιαννιτσά. Γιὰ τὸν πόλεμο χρειαζόμουν μετερίζι. Οἱ ὑπεύθυνοι τότε μὲ ἀποκάλεσαν θορυβοποιό. Δὲν ὑπάρχει, ἔλεγαν, δὲν ἔχει ἀπορρίψει τίποτε στὴν Πέλλα ἀπὸ τὴ «Βιβλική» καταστροφὴ τῆς ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ἐγὼ ὅμως ἔβλεπα! Καὶ δημοσίευα συνέχεια, ὥσπου ἤρθε στὴν Πέλλα ὁ ἀγαπητός μας Φώτης Πέτσας. Εἶναι μιὰ ἱστορία...

Κι ἐδῶ στὴ Νάουσα ἡ Μακεδονίδα γῆ κρύβει πολλά. Πάρα πολλά. Μὰ κι ἡ ζωὴ τῶν Ναουσαίων εἶναι μιὰ παρουσία ἀρχαιοελληνική.

Ἔκανα, κι εἶναι γνωστὸ, πολὺ ἀγώνα γιὰ νὰ πείσω τοὺς ντόπιους ταγούς τῆς παράδοσης ὅτι οἱ χοροὶ μας, τὰ ἔθνη μας δὲν κρατοῦν ἀπὸ τὴν Τουρκοκρατία. Εἶναι πάρα πολὺ παλιότερα. Κόντεψε νὰ μὲ «φᾶνε» οἱ καθ' ὅλα ἀγαπητοὶ καὶ φίλοι, γιατί ἡ Τουρκοκρατία φάνταζε στὴν σκέψη τους πὺλ παλιὰ κι ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα. Τὰ στοιχεῖα ὅμως εἶναι ἀψευδεῖς μάρτυρες τῶν λόγων μου.

Στὴ θαυμάσια περιγραφή τοῦ ὁράματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴν Τρωάδα ξεχωρίζει σὰν κάτι πολὺ ἐντυπωσιακὸ ὁ ἀνὴρ Μακεδὼν. Δὲν ἔχουμε βέβαια περιγραφή τοῦ Μακεδόνα, δὲν ἔχουμε περιγραφή τῆς στολῆς του. Ἐχουμε ὅμως τὴ διάκριση τοῦ Μακεδόνα κι ἀκόμα ἔχουμε τὴν αἴσθηση ὅτι ὁ Παῦλος εἶδε ἀπέναντί του ἕναν ἄντρα ἐπιβλητικὸ, περήφανο. Αὐτὸ τὸ ἐπιβλητικὸ, ἡ ρωμαλεότητα, τὸ ἀγέροχο, τὸ περήφανο εἶναι χαρακτηριστικὸ τοῦ Μακεδόνα μέχρι σήμερα.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενιὰ κατάγεται κι ὁ μεγάλος ἅγιος τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ἅγιος Δημήτριος. Κι εἶναι ἄξιο προσοχῆς πῶς σὲ ψηφιδωτὸ τοῦ 5ου ἢ 6ου αἰῶνα, πάντως ψηφιδωτὸ προγενέστερο τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναοῦ ποὺ συνέβη τὸν 7ο αἰῶνα, ὁ ἅγιος φέρει στὸ στήθος του τὸ Μακεδονικὸ «ἐπίσημο» τὸ ἀστέρι τὸ Μακεδονικὸ. Τὸ ψηφιδωτὸ αὐτὸ σήμερα εἶναι τὸ μοναδικὸ ποὺ περιορίζει τὴν... ταυτότητα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ὑπῆρχε ὅμως παλιότερα κι ἕνα δεύτερο

Τμήμα ψηφιδωτοῦ τοῦ 7ου αἰῶνα πού σώζονταν στὸν Ἅ-
γιο Δημήτριο Θεσσαλονίκης μέχρι τὸ 1917. Στὸ κέντρο
ὁ Ἅγιος Δημήτριος φέρει στὸ στήθος του τὸ Μακεδο-
νικὸ «ἐπίσημο»

τοῦ 7ου αἰῶνα πού ὅμως καταστράφηκε. Μόνο
ἡ ἐπιγραφή σώζεται στὴν κρύπτη τοῦ Ναοῦ.

Πῶς εἶναι αὐτὸ τὸ ἀστέρι εἶναι γνωστό, Ἐ-
κεῖνο πού θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω εἶναι ὅτι στὴν
ἀρχαιότητα ἐμφανίζεται τὸ ἀστέρι μὲ τὶς μορ-
φές ὀκτακέραιο, ἐξακέραιο, ἐξακέραιο διπλό, ὀ-
κτακέραιο διπλό.

Ὅλες αὐτὲς οἱ μορφές τοῦ Μακεδονικοῦ
«ἐπίσημου» ἔχουν ἐπιζήσει στὴν Νάουσα μονα-
δικὸ φαινόμενο, καὶ στὴν πῶς κατάλληλη θέση.
Πάνω στὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς πού περήφανη
καὶ καμάρωτη ἔφερε ἡ παλιὰ ἀρχόντισσα Να-
ουσαία.

Ἄν μπορούσαμε νὰ ντύσουμε τὶς σημερι-
νὲς Ναουσαίες ὅπως πρὶν λίγες δεκαετίες ντύ-
νονταν οἱ μανάδες κι οἱ γιαιές τους, μὲ τὸ τε-
πελούκι μὲ τὸ Μακεδονικὸ «ἐπίσημο», μὲ τὴ μέ-
ση δεμένη ψηλά στὴ βάση τοῦ κόρφου, μὲ τὴν
ἐνταση στὴ μέση καὶ τὸ φόρεμα τὸ πολύπτυχο
μὲ τὶς πλατιὲς αὐλακώσεις καὶ τὶς ὀξείες ἀκμές
πού ἔφτανε μέχρι τὸ ἔδαφος, θὰ εἴχαμε μιὰ φαν-
ταστικὴ εἰκόνα.

Μὲ τὸ καμάρωτο, ἀργό, περήφανο ἐκεῖνο
περπάτημα δὲ θάχαμε μπροστὴ μας γυναῖκες,
μὰ δωρικές κολῶνες νὰ πορεύονται τὸν ἀτέλει-
ωτο δρόμο τῆς φυλῆς.

Σημ. Χάρη χρωσιῶ καὶ στὸν παλιό μου μα-
θητή, σήμερα Φιλόλογο καθηγητή, Κώστα Σπο-
ρέλα γιὰ μιὰ σχετικὴ συζήτηση.

ΠΟΙΗΣΗ

ΕΚΔΡΟΜΗ

Φεύγοντας ὁ ἀγέρας μύριζε
θυμάρι καὶ βροχή.
Χρώματα σπάνια γιὰ τὰ μέρη μας.
ἀγκάλιαζαν τὴ μακρινὴ γραμμὴ τοῦ ὀρίζοντα.
Μείναμε τόσο λίγο
μακριὰ ἀπ' τὸν κόσμο

ΑΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΤΟΣ ΠΟΘΟΣ

Μιλώντας συχνὰ γιὰ ἕναν κόσμο,
πού γνώρισες σὲ πολυήμερα ταξίδια στοχασμῶν,
λιμάνια πῶθων, μορφῶν ἀνθρώπων καὶ
χαρακτήρων πού ἔπλασες,
ἔμεινες ἔξω ἀπ' τὴ γιορτὴ μας.
Τώρα μοιάζουν γιορτὲς τοῦ Διονύσου
εἰ γυμνές καὶ πολύμορφες στιγμές
πού ἔπλασες.
Ἀνοίγοντας ἄλλα ἐπίπεδα ἢ εὐτυχία
πῆρε μορφή γκόλφ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

- Οἱ στήλες τῆς ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ εἶναι στὴν διάθε-
ση ὅλων τῶν Ναουσαίων καὶ τῶν φίλων τοῦ
περιοδικοῦ.
- Ὅλες οἱ ργασίες πού στέλνονται γιὰ δημοσίευ-
ση πρέπει νὰ εἶναι σύντομες (μέχρι 6 σελί-
δες γραφομηχανῆς) ἀραιογραμμένες καὶ νὰ
μὴν ἔχουν δημοσιευθεῖ σὲ ἄλλο περιοδικὸ ἢ
ἐφημερίδα.
- παράκληση οἱ ἐργασίες νὰ γράφονται στὴ δη-
μοτικὴ
- Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δὲν φέρει καμία εὐθύνη γιὰ
τὶς ἐκφραζόμενες γνώμες τῶν συνεργατῶν
της.
- Ἐργασίες εἴτε δημοσιευθοῦν εἴτε ὄχι δὲν ἐπι-
στρέφονται

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

‘Ο Κανονισμός τῆς ‘Ελληνικῆς ‘Ορθοδόξου Κοινότητος Ναούσης

‘Απὸ τὸ τεύχος αὐτὸ ἡ «Νιάουσα» ἀρχίζει τὴ δημοσίευσιν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς ‘Ελληνικῆς ‘Ορθοδόξου Κοινότητος Ναούσης. ‘Ο Κανονισμὸς παρουσιάζει διπλὸ ἐνδιαφέρον· ἀπὸ τῆ μὴ δίνει μίαν καθαρὴν εἰκόνα τῆς κοινοτικῆς ὀργάνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς περιοχῆς λίγῳ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσίν του καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη συνδέεται μὲ τὴ δράσιν τοῦ «πούπουλου». Ὅπως μάλιστα γράψαμε στὸ προηγούμενον τεύχος ὁ Κανονισμὸς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ παλίου Κανονισμοῦ, ὕστερα ἀπὸ πρότασιν ποὺ ἔκαναν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ «πούπουλου» καὶ τὴν ὁποία ἀποδέχθηκε ὁ Μητροπολίτης Βεροίας καὶ Νάουσας Καλίνικος.

Δυστυχῶς ἡ ἑλληνικὴ χώρουν δὲ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παρουσιάσωμε ὁ ἓνα τεύχος τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ κείμενον. Ἐπίσης προτιμήσαμε, ἀντὶ τοῦ τηρητακοῦ σχολιασμοῦ, νὰ ἐπιχειρήσωμε μὴ γενικὴν του ἐκτίμησιν, ποὺ θὰ τοποθετεῖ τὸ κείμενον μέσα στὰ εὐρύτερα ἱστορικὰ καὶ κοινωνικὰ πλαίσια τῆς ἐποχῆς. Αὐτὸ ὅμως θὰ γίνῃ μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς δημοσίευσίν του.

‘Ο κανονισμὸς βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὕστερα ἀπὸ τὴν πρόθυμην παραχώρησίν του ἀπὸ τὸν κ. Σταύρου Δάδη, τὸν ὁποῖο εὐχαριστοῦμε θερμὰ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

“Ἀρθρον 1ον

Τὴν ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Κοινότητα Ναούσης ἀποτελοῦσι πάντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, ὑπὸ ὀρθόδοξον ἱερέως ἀγιαζόμενοι καὶ ἀναγνωρίζοντες ὡς ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἀρχὴν τὸν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διοριζόμενον κατὰ καιροὺς Μητροπολίτην τῆς ἐπαρχίας Βεροίας καὶ Ναούσης καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην.

“Ἀρθρον 2ον

Τῆς Κοινότητος πνευματικὸς ἄρχων εἶνε ὁ κατὰ καιρὸν Μητροπολίτης Βεροίας καὶ Ναούσης οὗτος δυνάμει τοῦ ὑπὸ τῆς Μητρὸς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας δεδομένου αὐτῷ ἀξιώματος καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως κεχορηγημένου ὑψηλοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Βερατίου εἶνε ὁ ἀνώτατος ἐπόπτης τῆς Κοινότητος καὶ αὐτοδικαίως πρέεδρος ὅλων τῶν σωματείων αὐτῆς, ἤτοι Ἀντιπροσωπείας Δημογεροντίας, Ἐφορείας τῶν σχολῶν, ἐπιτρόπων ἐκκλησιῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ φιλεκπαιδευτικῶν σωματείων καὶ πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἢ κοινοτικῆς Ἀρχῆς καὶ ἀντιπροσωπείας. Τὸν Μητροπολίτην ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῦ κληρικὸς ἐπίτροπος ὑπ’ αὐτοῦ διοριζόμενος.

“Ἀρθρον 3ον

Ἡ ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Κοινότης Ναούσης κέκτηται:

1.— Πάσας τὰς ἐπ’ ὀνόματι τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων Ναούσης ὑπαρχούσας ἱερὰς ἐκκλησίας ἐνοριακάς· ἡτοιτῆς Θείας Μεταμορφώσεως, τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

2.— Τὸ τῆς Κοινότητος ἐνοριακὸν Μοναστήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Παναγισπούλας).

3.— Τὰ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐνοριακὰ παρεκκλήσια τοῦ Μεγάλου Προδρόμου, τοῦ Μικροῦ Προδρόμου καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς.

Τοῦ Χρήστου Μουχάνιερ

4.— Τὴν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς ἐνορίας τῆς Μεταμορφώσεως ἐκκλησίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

5.— Τὰ ἐντὸς τῆς πόλεως προσκυνήματα· ἡτοι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Παναγίας στὴ Γκέγκα, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῶν Ταξιαρχῶν.

6.— Τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως παρεκκλήσια καὶ προσκυνήματα· τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τῆς Θείας Μεταμορφώσεως (Ἁγίου Σωτήρος), τοῦ Ἁγίου Νικολάου παρὰ τὰς πηγὰς τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ Προφήτου Ἠλίου πρὸς Δυσμὰς τῆς πόλεως, τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Προφήτου Ἠλίου πρὸς Βορ. τῆς πόλεως τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου μετὰ τῶν ἀνηκόντων ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἀνωτέρω προσκυνημάτων, παρεκκλησιῶν καὶ ἱερῶν ἐκκλησιῶν, περιοχῶν, δασῶν καὶ κτημάτων καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἐν τῷ μέλλοντι ἤθελεν ἀνεγερθῆ ἐπ’ ὀνόματι τῆς Κοινότητος ἀπαγορευομένης ἀπολύτως τῆς ἀναγέρσεως ἰδιωτικῶν ἐκκλησιῶν οἰκῶν.

7.— Πάντα τὰ ἑλληνικὰ Ἐκπαιδευτήρια τῶν ἀρρένων κείμενα ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Ταξιαρχῶν καὶ τῶν θηλέων κείμενα ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Ταξιαρχῶν τῆς Μεταμορφώσεως.

8.— Τὴν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ νῦν ἀνεγειρομένην Σχολὴν τῶν ἀρρένων καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐν τῷ μέλλοντι ἰδρυθησομένην.

9.— Τὰ Νεκροταφεῖα τῆς Μεταμορφώσεως τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐν ᾧ κυβερνητικῇ ἀξιώσει δὲν ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ νὰ ἐνταφιάζωνται.

10.— Τὸ ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Ταξιαρχῶν Νοσοκομεῖον.

11.— Τὸ Μητροπολιτικὸν οἶκημα κείμενον ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Μεταμορφώσεως.

12.— Καὶ ἐν γένει πάντα τὰ κτήματα ὧν ἡ λεπτομερὴς καταγραφή ὑπάρχει ἐν τῷ κοινοτικῷ Κτηματολογίῳ.

“Ἀρθρον 4ον

Ἡ ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Κοινότης Ναούσης διοικεῖ τὰ κατ’ αὐτὴν κοινοτικά, ἐκπαιδευτικά,

ἐκκλησιαστικά καὶ μοναστηριακά πράγματα διὰ τῶν ἐπομένων Ἀρχῶν:

Α.)—Διὰ τῆς δεκαεξαμελοῦς ἐκλογικῆς Ἀντιπροσωπείας τῶν τεσσάρων ἐνοριῶν.

Β.)—Διὰ τῆς Δημογεροντίας.

Γ.)—Διὰ τῆς Ἐφορείας τῶν σχολῶν.

Δ.)—Διὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν τεσσάρων ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν.

Ε.)—Διὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἱερῶν Μονῶν, παρεκκλησιῶν καὶ πορσκυνημάτων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δικαίων καὶ προνομίων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθεστώτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνωδῶ ταῖς σχετικαῖς διατάξεσι τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΝΟΡΙΑΚΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ

Ἄρθρον 5ον

Ἐνοριακοὶ ἐκλογικοὶ κατάλογοι λέγονται τὰ βιβλία, ἐν οἷς ὑπάρχουσι καταγεγραμμένοι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ οἱ ἀποτελοῦντες ἐκάστην ἐνορίαν, οἱ ἔχοντες τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 12 προσόντα καὶ μὴ στερούμενοι τῶν ἐκλογικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων.

Ἄρθρον 6ον

Οἱ ἐκλογικοὶ κατάλογοι καταστρώνονται εἰς διπλοῦν ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐξ ἑνὸς ἱερέως, τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἑνὸς ἐνορίτου καὶ ἐκλεγομένης ὑπὸ τῆς Διαρκoῦς Ἀντιπροσωπείας.

Ἄρθρον 7ον

Αἱ πρὸς κατάρτισιν τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων ἐπιτροπαί, ἀφ' οὗ λάβωσι τὰ πιττάκια τοῦ διορισμοῦ τῶν, ὀφείλουσι νὰ καταστρώσωσιν ἐντὸς δέκα πέντε τὸ πολὺ ἡμερῶν τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους καταγράφουσαι ἐν αὐτοῖς τὰ ὄνματα τῶν ἔχόντων τὰ προσόντα τὰ ὑπὸ τοῦ 12 ἁρθρου τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ διαγορευόμενα, οὓς παραδίδουσι τῇ Διαρκεῖ Ἀντιπροσωπείᾳ, ἥ τις διορθώσασα αὐτοὺς συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 12, 13, 14 τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀναρτᾷ διὰ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἕκαστον εἰς τὸν νάρθηκα τῆς οἰκείας ἐνοριακῆς ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 8ον

Ἐνστάσεις κατὰ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων δύνανται νὰ ὑποβάλλωσιν ἐγγράφως τῇ Διαρκεῖ Ἀντιπροσωπείᾳ οἱ ἔχοντες δικαίωμα ἐκλογέως ἢ ἐκλεξίμου εἴτε ἐπὶ παραλείψει ἐγγραφῆς ἐν τοῖς καταλόγοις, εἴτε ἐπὶ ἐγγραφῇ πινος μὴ ἔχοντος τὰ προσόντα ἐπὶ τούτῳ δέον νὰ προσάγωσι καὶ τὰ σχετικὰ ἀποδεικτικά μέσα.

Ἄρθρον 9ον

Αἱ ἐνστάσεις ὑποβάλλονται ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἀναρτήσεως τῶν καταλόγων εἰς τὸν νάρθηκα.

Ἄρθρον 10ον

Ἡ Διαρκὴς Ἀντιπροσωπεία συνεχομένη κατόπιν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν καὶ μελετήσασα τὰς ὑποβληθείσας ἐνστάσεις ἢ διορθοῖ τοὺς καταλόγους καταγράφουσα καὶ τοὺς δικαίως ἐνστάσεις ὑποβαλόντας ἢ ἀπορρίπτει τὰς μὴ δικαίως. Ἐν ἀμφοτέρας δὲ ταῖς περιπτώσεσιν ἀποφαίνεται ὀριστικῶς καὶ ἀνεκκλητήτως.

Ἄρθρον 11ον

Τῶν οὕτως καταστρωθέντων καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐπικυρωθέντων καὶ σφραγισθέντων ἐκλογικῶν καταλόγων τὸ ἐν ἀντίγραφον παραμένει ἐν τῇ Μητροπόλει τὸ δὲ ἕτερον παραδίδεται τοῖς ἐπιτρόποις τῶν ἐκκλησιῶν. Ἰσχύουσι δὲ οὗτοι ἐπὶ διετίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΞΙΜΩΝ

Ἄρθρον 12ον

Δικαίωμα ἐκλογέως ἔχει πᾶς ὀρθόδοξος χριστιανὸς κεκτημένος τὰ ἐπόμενα προσόντα: 1) ἔχων συμπληρωμένον τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· 2) ὑπάρχων μονίμως ἐγκατεστημένος ἐν τῇ πόλει ἀπὸ τριῶν τοῦλάχιστον ἐτῶν.

Ἄρθρον 13ον

Δικαίωμα ἐκλεξίμου ἔχει πᾶς ὁ ἔχων τὰ προσόντα τοῦ προηγουμένου ἁρθρου καὶ συμπληρώσας τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14ον

Στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλογέως ὡς καὶ τοῦ ἐκλεξίμου οἱ ἐξῆς:

1) Οἱ παρανόμως συνεζευγμένοι καὶ ἐν γένει οἱ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια εὐρισκόμενοι.

1) Οἱ κηρυχθέντες ἐκπτώτοι τῶν ἀσικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ μὴπω ἀποκατασταθέντες.

3) Οἱ κηρυχθέντες εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως καὶ μὴτε δικαστικῶς μὴτε ἐξωδίκως συμβιβασθέντες.

4) Πάντες οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρως διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν ἢ ὑπὸ ἀπαγόρευσιν εὐρισκόμενοι.

5) Οἱ δι' ἀποφάσεως τῆς Δημογεροντίας κηρυχθέντες καταχρασταὶ ἐκκλησιαστικῶν ἢ κοινωτικῶν χρημάτων καὶ κτημάτων.

6) Οἱ διαχειρισθέντες ταμεῖα ναῶν, σχολῶν ἢ ἄλλων ἀγαθοεργῶν σωματείων καὶ μὴ δόντες λόγον τῆς διαχειρίσεως.

7) Οἱ ἀρνούμενοι νὰ δώσωσι λόγον τῆς παρ' αὐτῶν γενομένης διαχειρίσεως κοινοτικῆς περιουσίας, καθὼς καὶ οἱ ὀφείλοντες καθ' οἷονδήποτε τρόπον χρήματα ἢ κτήματα ἐκκλησιαστικά καὶ δυστροποῦντες ἢ ἀρνούμενοι τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὸ ἐπόμενο τεῦχος

Ἡ ἐμπορικοποίηση τῶν Ἀνθρώπινων σχέσεων καὶ ἀναγκῶν καὶ τὸ πιστεῦν τῶν Καρχηδονίων

Τὸ φαινόμενο τῆς ἐμπορικοποίησης τῶν ἀνθρώπινων σχέσεων καὶ ἀναγκῶν εἶναι ἀπόρροια καὶ συνέπεια τῆς ἐντονῆς τάσης πού παρατηρεῖται σήμερα στοὺς ἀνθρώπους τῶν Βιομηχανικῶν Κοινωνιῶν καὶ τῆς ἀπληστίας πρὸς τὴν ὕλη. Ἡ ἐμπορικοποίηση τῶν ἀνθρώπινων ἀναγκῶν εἶναι ἓνα κοινωνικὸ φαινόμενο μὲ σοβαρότατες ἐπιπτώσεις. Πρόκειται γιὰ ἓνα φαινόμενο πού ἐγκλείει σοβαρὸ κοινωνικὸ κίνδυνο, κάτι πού βρίσκεται σὲ στενὴ συνάφεια μὲ τὴν τεράστια σημασία, πού πῆρε σήμερα τὸ χρῆμα ὄχι σὰν μέσον, ἀλλὰ σὰν αὐτοσκοπὸς καὶ μὲ τὴν ἐννοια πὼς ὅλα πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται.

— Σήμερα φαίνεται πὼς ὁ ἄνθρωπος τοῦ βιομηχανικοῦ Πνεύματος, ὅλο καὶ ξεπέφτει ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἀλήθεια στὴ νεκρὴ ὑλιστικὴ πραγματικότητα. Ὁ αὐθορμητισμὸς τοῦ ὅλο καὶ ὑποδουλώνεται στὸ μηχανικὸ αὐτοματισμὸ. Οἱ ἐπιθυμίαι σιγὰ - σιγὰ αὐτοματιζοῦνται σὲ λειτουργικὰ ὀρέξεις, ὅποτε ἡ ὅλη ἀνθρώπινη θέληση ὅλο καὶ περισσότερο στρέφεται γύρω ἀπὸ κάποια ὑλιστικὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία καταλήγει σὲ ἔμμηνη ἰδέα, στὸ πάθος «πάθος γιὰ ἀπόκτηση, γιὰ ἰσχύ, πάθος γιὰ κατανάλωση, πάθος γιὰ ἀπληστία». Τὸ βιομηχανικὸ Πνεῦμα πού κυριαρχεῖ ἐπιδρᾷ, ἔτσι, ὥστε νὰ τείνουμε νὰ δημιουργοῦμε ἀπὸ πολλοὺς, τέλεια ἀσήμαντους λόγους, περιττὰς ἀνάγκες μὲ σκοπὸ νὰ μὴ μένουμε ποτὲ ἱκανοποιημένοι, ποτὲ εὐχαριστημένοι. Τὸ πνεῦμα πού ἐπικρατεῖ μᾶς κάνει σιγὰ - σιγὰ, κατὰ τυφλὸ τρόπο, καταναλωτὲς, ἀγοραστές κατὰ ἄπληστο τρόπο, ἀχρηστων, περιττῶν καὶ μερικὲς φορές ἐπιβλαβῶν πραγμάτων, μὲ τὴν ἰδέα, τὴν αὐταπάτη, πὼς καλύπτομε δῆθεν ἀνάγκες, πού στὴν πραγματικότητα δὲν ὑφίστανται, παρὰ τίς δημιουργοῦμε κατὰ ἀσύνετο τρόπο.

— Τὸ ὑλιστικὸ φρόνημα τῆς ἀπληστίας καὶ τοῦ κέρδους, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατέχεται ὁ ἄνθρωπος τῶν σύγχρονων βιομηχανικῶν Κοινωνιῶν μας, τῶν κοινωνιῶν τῆς κατανάλωσης καὶ τῆς ἀπληστίας, ὅλο καὶ πνίγει, ὅ,τι ὠραῖο καὶ εὐγενικὸ μπορεῖ νὰ ἔχει μέσα του ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸ μᾶς τὸ παρουσιάζει κατὰ παραστατικὸ, ἀλλὰ καὶ προφητικὸ γιὰ τίς ἡμέρες μας τρόπο, ὁ Ἴψεν στὸ δράμα τοῦ «Πέρ Γκύντ», δηλαδὴ τὴν ἀποξένωση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Μᾶς παρουσιάζει τὸν Πιέρ Γκύντ, ἓναν ἄνθρωπο πού ἀνακαλύπτει στὸ κυνήγι γιὰ ὕλικό κέρδος πὼς ἔχασε τὸν ἑαυτό του. Τοῦ φαίνεται πὼς ὁμοιάζει μὲ ἓνα κρεμμύδι ἀπὸ ἐπανωτὰ στρώματα φλοιῶν, χωρὶς πυρήνα, χωρὶς κέντρο. Ὁ Ἴψεν περιγράφει σὲ συνέχεια τὸ φόβο, τὸν πανικὸ πού ἐνοιῶσε ὁ Πέρ Γκύντ, ὅταν ἔκανε τὴν ἀνακάλυψη τοῦ τί εἶναι, πού θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ βρίσκεται στὴν κόλαση,

παρὰ στὴ Ζωή, γιὰτι ἔχασε τὸν ἑαυτό του πού τὸν αἰσθάνεται μέσα στὸ κυνήγι τοῦ κέρδους τῆς ἀπληστίας, ὅπου ζοῦσε σὰν ἓνα τίποτε, σὰν ἓνα ἐμπόρευμα, ἔτσι κι ἂν αὐτὸ εἶναι χρῆσιμο, ὡστόσο πάντα σὰν ἓνα ἐκμεταλλεύσιμο εἶδος.

Τοῦ ἸΩΑΝ. Ν. ΣΗΡΟΤΥΡΗ

Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας
στὴν Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ
Θεσσαλονίκης

— Ὁ σκοπὸς τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου - μᾶς λέει ὁ Ἐριχ Φρόμ, πού ζῇ μέσα στίς Βιομηχανικὲς Κοινωνίες τῆς κατανάλωσης καὶ τῆς ἀπληστίας, εἶναι νὰ πουλήσῃ τὸν ἑαυτό του μὲ ἐπιτυχία στὴν ἀγορά. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀντλεῖ τὴ συναίσθηση τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἀπὸ τὴν ἐνεργητικότητά του, σὰν ἓνα ὄν, πού σκέπτεται καὶ ἀγαπᾷ, παρὰ ἀπὸ τὸν οἰκονομικο-κοινωνικὸ του ρόλο του. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀξίας τοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἂν μπορεῖ νὰ πουλήσῃ τὸν ἑαυτό του σὲ συμφέρουσα τιμὴ. Τὸ σῶμα του, τὴ νόησή του, τὴ νοητικὴ ἱκανότητά του καὶ δυνατότητα. Καὶ ἡ ψυχὴ του ἀκόμη εἶναι τὸ Κεφάλαιό του. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἐκτίμηση τῶν ἴδιων τῶν ἰδιοτήτων τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ παράγοντες πού βρίσκονται ἔξω ἀπὸ αὐτόν. Παράγοντες πού βρίσκονται στὴν παραπαιούσα κρίση τῆς ἀγορᾶς ἡ ὁποία ἀποφασίζει καὶ κρίνει γιὰ κάποιο ἐμπόρευμα.

Ἐξ αἰτίας τῆς ἐντονῆς ὑλιστικῆς ἀντίληψης πού ἐπικρατεῖ στὸ σύγχρονο κόσμον, τῆς ἐντονῆς τάσης πρὸς τὴν ἀπληστία, φτάνει κανένας, ὡς τὸ σημείον νὰ δικαιολογεῖ τὴν ἐμπορικοποίηση καὶ τῶν πιὸ ἱερῶν καὶ ὁσίων, ὅπως καὶ τὴν προδοσία τοῦ Ἰούδα, ἀφοῦ αὐτὴ τοῦ ἀπέφερε κέρδος: τὰ τριάντα ἀργύρια, τὰ ὁποία ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ σημερινὸς ἀνάμεσά μας ἄνθρωπος, πὼς καλὰ ἔκανε μιά καὶ τοῦ ἦταν ἀπαραίτητα ἢ ἀρκεῖ πού ἡ πράξη τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀπέφερε κέρδος.

— Φοβοῦμαι πὼς οἱ βιομηχανικὲς Κοινωνίες μας μὲ τὴν ἐντονη καὶ ἀνένδοτη τάση πρὸς τὴν ἀπληστία καὶ τὸ ὑλιστικὸ πνεῦμα πού ἀπλώνεται σ' αὐτές, δηλαδὴ ἀνάμεσά μας, μήπως καταλήξουμε σὲ ὅ,τι κατέληξε ἡ πλουσία Καρχηδῶν, δηλαδὴ στὴν καταστροφή καὶ στὸν ἀφανισμό.

— Τὸ πνεῦμα πού ἐπικρατοῦσε στὴν τόσο πλοῦσια καὶ ἐκτάκτως οἰκονομικὰ ἀναπτυγμένη πολιτεία τῆς Καρχηδῶνας, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐπικρατήσῃ — ἂν καὶ ἐπικρατεῖ πιά — καὶ στίς σημερινὲς βιομηχανικὲς τῆς κατανάλωσης καὶ τῆς ἀπληστίας κοινωνίες μας. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τὸ συνόψισε σὲ μιά μοναδικὴ φράση ὁ Ἱστορικὸς Πολύβιος, τὴν παρακμὴ δηλαδὴ ἐνὸς ἔθνους πού πῆρε τὸ δρόμον πρὸς τὸν ὕλικό

γκρεμνό: «Στὴν Καρχηδόνα», γράφει, «τίποτε πού καταλήγει σὲ κέρδος δὲν εἶναι ἐπονείδιστο». Κάτι πού μπορούμε κατὰ κάποιο τρόπο νὰ πούμε καὶ σήμερα γιὰ τὴν τάση πού ἀπλώνεται μέσα στὶς βιομηχανικὲς κοινωνίες μας. Πνεῦμα πού πιάνει, πού αἰχμαλωτίζει τὴν ψυχὴ τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων. Νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἄραγε ἡ κατάρτα τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνας στὸν αἰῶνα μας, στὸν αἰῶνα τῆς τεχνικῆς καὶ τοῦ Βιομηχανικοῦ πνεύματος;

— Οἱ κοινωνιολογικὲς ἐρευνες διαπιστώνουν, πὼς οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι τῶν Βιομηχανικῶν Κοινωνιῶν ἔχουν τὴν ἐντονη τάση ν' ἀγνοοῦν τοὺς ἠθικοὺς νόμους, ὅταν αὐτοὶ ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἐργασία τους τὸ ἀτομικὸ συμφέρον τους. Ἡ μόνη τους ἐγνοία εἶναι ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὸ κέρδος — κάτι πού τὸ ζοῦμε καθημερινά. — «Τὸ πιστεύω μας» σχεδὸν στὴν πλειονότητα εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ Πιστεύω τῶν Καρχηδονίων, πὼς τίποτε πού καταλήγει σὲ κέρδος δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτο, αἰσχρὸ, ἐξευτελιστικὸ. Τουναντίον καταντᾷ ἀξιόπαινο, θεωρεῖται ἐπιτυχία ἄσχετα μὲ ποιά μέσα φτάσαμε στὸ πετυχημένο ἀποτέλεσμα. Φαίνεται ν' ἀκολουθοῦμε τὸν ἴδιο δρόμο πού ἀκολούθησαν οἱ Καρχηδόνιοι, δηλαδὴ πρὸς τὸν ἀφανισμό καὶ τὴν αὐτοκαταστροφὴ μας, ἂν δὲν ἀντιληφθοῦμε ἐγκαιρῶς τὸ κακὸ κι ἂν δὲν ἀντιδράσουμε ἐντονα.

— Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ στραφοῦμε πρὸς μίαν ἀγωγὴ πού νὰ λαβαίνει ὑπόψη τῆς τὰ πραγματικὰ δεδομένα τοῦ Τεχνικοῦ Πολιτισμοῦ σὲ ὅλη τὴν πληρότητά τους, χωρὶς ὅστοςο νὰ χάνη αὐτὴ ἡ ἀγωγὴ ἀπὸ τὰ μάτια τῆς τὸν καθ'αυτὸ σκοπὸ τῆς ἀνθρωπιάς μὲ τὸ βαθὺ νόημά της. Μὲ ἄλλα λόγια ἐπιβάλλεται σήμερα ἡ ἀγωγὴ κατὰ τῶν κινδύνων, πού παρυσιάζονται ἐξαιτίας τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐξάπλωσης καὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Βιομηχανικοῦ Πνεύματος, κινδύνων πού μποροῦν νὰ προέλθουν — καὶ προέρχονται — ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῆς παραγωγῆς ὁμοίων ἀντικειμένων, ἀπὸ τὴν τυποποίησιν τῶν πραγμάτων, τὴν ὁμοιομορφία, τὴν μονοτονία, τὴν ἐμπορικοποίησιν τῶν ἀνθρώπων σχέσεων καὶ ἀναγκῶν, ἀπὸ τὴν ἀντίληψη πὼς ὅλα πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἅγια ἀκόμη. Ὅλα αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν κλείνουν μέσα τους σοβαροὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ προσβάλλουν τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρώπου στὸν πυρῆνα τῆς. Ἡ τεχνικὴ μᾶς ἔδωκε ἀπλόχερα τὴν ἐξωτερικὴ ἐλευθερία ἀπέναντι τοῦ περιβάλλοντος, τῶν πραγμάτων κ.λ.π. Κινδυνεύουμε ὅμως νὰ χάσουμε τὴν ἐσωτερικὴ ἐλευθερία μας.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Βιομηχανικοῦ πνεύματος μὲ τοὺς πολλοὺς πειρασμοὺς πρέπει νὰ προσέχει κανένας καὶ νὰ διαπαιδαγωγεῖ, ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ γίνεταί σκλάβος τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς διαφήμισής της. Οἱ ἐρευνητὲς τοῦ φαινομένου αὐτοῦ τῆς σκλαβιάς παρηγοῦν, πὼς ὑπάρχουν περισσότεροι σκλά-

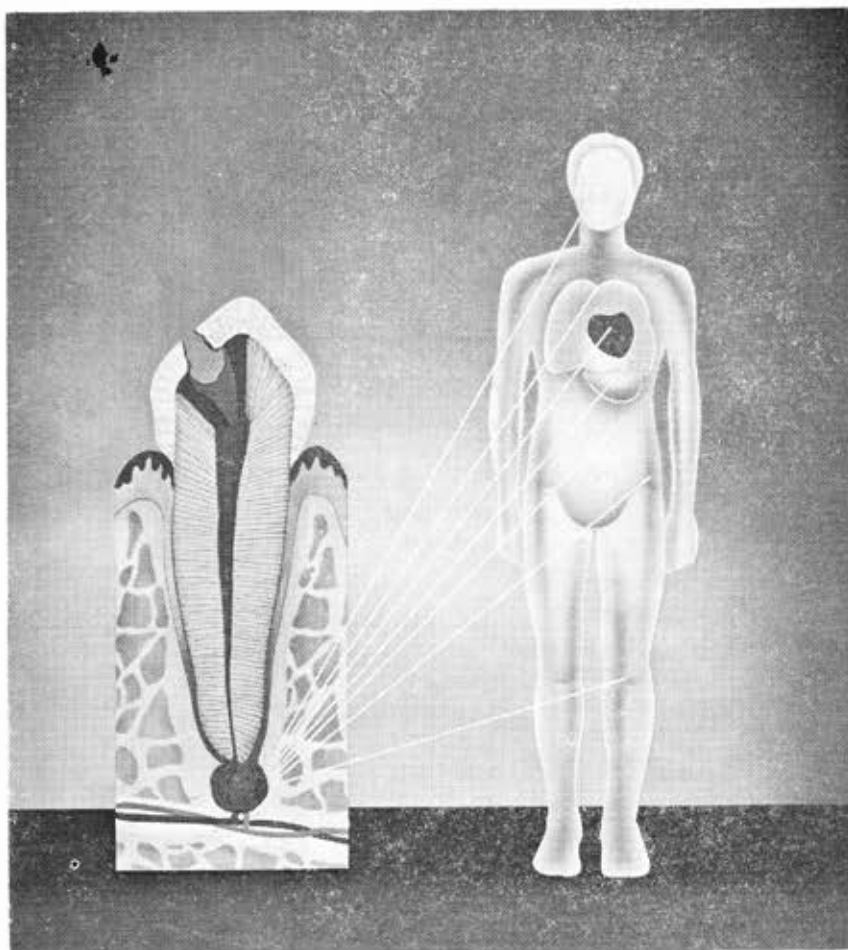
βοι τῶν ὑποτιθεμένων ἀναγκῶν τους, τῶν διήθεν ἀναγκῶν πού τίς ὑποκινεῖ ἢ τίς ἀναμοχλεύει ἢ ρεκλάμα ἀπ' ἐκείνους πού ἀντικρύζουν καὶ διακρίνουν τίς πραγματικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. Κι αὐτὴ ἡ σκλαβιά κάτω ἀπὸ ἐπιτευγματα τῆς βιομηχανίας ἔχει γίνεταί πιά ἀντιληπτὴ καὶ προσπαθοῦν στὶς ἀναπτυγμένες βιομηχανικὰ χώρες νὰ τίς καταπολεμήσουν μὲ τὴν ἀγωγὴ. Μιὰ ἀγωγὴ ὅχι ἀπαγορευτικῆς μορφῆς, παρὰ ν' ἀφήνει στὸν καθένα τὴν ἀτομικὴ χρῆση τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου πράγματος μὲ ἀδέσμευτὴ τὴν ἐσωτερικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μὲ τὸ νόημα κάθε στιγμῆς νὰ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιστέκεται στοὺς πειρασμοὺς πού θὰ τοῦ προβάλλει τὸ βιομηχανικὸ πνεῦμα καὶ ἡ γοητευτικὴ διαφήμισις. Ἡ μετρημένη αὐτὴ στάση μας ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν πραγμάτων δὲν πρόκειται — παρηγοῦν — νὰ καταστρέψῃ τὴ βιομηχανικὴ πρόοδο, γιατί ὑπάρχουν ἀρκετὲς πραγματικὲς ἀνάγκες ἀγαθῶν, πού ἡ βιομηχανία ἔτσι θὰ βρῇ τὸ δρόμο της, πού νὰ μὴν πάθῃ τίποτε καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ μένει ἐσωτερικὰ ἐλεύθερος κι ὅχι σκλάβος τῶν ὑποτιθεμένων ἀναγκῶν καὶ τῆς ἀπληστίας του.

— Ὁ μηχανικὸς πολιτισμὸς εἶναι μιὰ πραγματικότητα μέσα στὴν ὁποία ζοῦμε καὶ δὲν μπορούμε νὰ τὴν ἀρνηθοῦμε. Εἶναι ἀδύνατο νὰ γυρίσουμε πίσω. Ἔτσι εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ πάρουμε ἀπέναντί του θέση, γιατί μᾶς ἔθεσε καινούργια προβλήματα γιὰ λύση. Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσανατολισθοῦμε καὶ νὰ ἀναμετρηθοῦμε μὲ τὴ νομοτέλεια τῆς μηχανῆς καὶ νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ τίς ἀλλαγές πού φέρνει στὴ ζωὴ. Στὴ θέση πού θὰ πάρουμε πρέπει νὰ κάνουμε συνειδητὴ τὴν εὐθύνη στὸν ἑαυτὸ μας καὶ νὰ δημιουργήσουμε ἕνα ὑψηλὸ ἠθικὸ εὐθύνης ἀνάμεσά μας, γιατί μόνο αὐτὸ μπορεῖ ν' ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Τεχνικὴ τίς ἐπικίνδυνες σκιές της. Νὰ στραφοῦμε πρὸς τὴν καλλιέργεια τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἀξιών ὅχι μὲ θέσιν ἐναντίον τῆς Τεχνικῆς, ἀλλὰ οὔτε καὶ παράπλευρα αὐτῆς, παρὰ διαμέσου τῆς Τεχνικῆς.

— Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀπόκτησε σχεδὸν ἀπερίοριστη ὑλικὴ δύναμη. Τὸν ἔχουν ὁμως παρασύρει οἱ ὑλικές ἀξίες ὥστε νὰ λησμονήσει πὼς ἡ ἀλλαγὴ πρέπει νὰ συντελεῖται σύγχρονα σὲ ὅλη τὴ σφαῖρα τοῦ πολιτισμοῦ δηλαδὴ στὸ ὅλο κοινωνικὸ, οἰκονομικὸ, πολιτικὸ, ἠθικὸ, πνευματικὸ, ψυχικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ πεδίο, γιατί οἱ μονομέρειες ἀποβαίνουν συχνὰ ἐξαιρετικὰ ἐπιζήμιες.

— Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, τονίζεται, παρὰ τίς κατακτήσεις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποκτήσῃ γερά ψυχικὰ στηρίγματα ἀπέναντι τῶν νέων ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς, ἂν δὲν εἶναι ἐσωτερικὰ ὥριμος νὰ ἀντικρύσει τίς σημερινές ἀπαιτήσεις μὲ περίσκεψη, φρόνησι, ψυχικότητα καὶ ἀνθρωπιά ἂν δὲν δραστηριοποιήσῃ τίς ἠθικὲς παρορμήσεις του, τότε αὐτὸς θὰ πέσῃ. Ἄν δὲν καταπολεμήσῃ τὴν ἀπληστία του, θὰ ὑποστῇ τὴν τύχη τῶν Καρχηδονίων, τῆς Καρχηδόνας.

Ὁδοντοστοματο-
λογική κατάσταση
τῶν παιδιῶν τῆς
Α' τάξης τῶν
Δημοτ. Σχολείων
τῆς Νάουσας
καὶ τῶν χωριῶν
τῆς περιφέρειας
τῆς

Ἐνα καλασμένο δόντι δημιουργεῖ σοβαρὲς ἀνωμαλίες στὸν ὁργανισμό τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως παραστατικὰ δείχνει τὸ σκίτσο

Ἀπὸ τὸ σχολικὸ ἔτος 1979—1980 ἄχρισε ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τῆς στοματολογικῆς ἐξέτασης τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς πρώτης τάξης τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Στὴ Νάουσα καὶ στὰ χωριὰ τῆς περιφέρειᾶς τῆς ἐξετάστηκαν (527) παιδιὰ ποὺ ἡ στοματολογικὴ τους κατάσταση παρουσίασε τὴν ἐξῆς εἰκόνα:

Πίνακας 1

Ἀριθμὸς παιδιῶν	Ἀριθμὸς δοντιῶν	Τερηδονισμένα Νεογιλῶι	δόντια Μόνιμοι	Ἀπουσία δοντιῶν	Δόντια μέ ἔμφραξη	Δόντια ὑγιεινὰ
527	11.591	2.818	325	286	132	8.184

Πίνακας 2

Βούρτσισμα δοντιῶν				Ὁρθολογικὰ προβλήματα		Κατάσταση οὐλῶν	
Ἀριθμὸς	Τακτικὰ	ἀραιὰ	Καθόλου	Ναὶ	Ὁχι	Φυσιολογική	Παθολ.
527	32	183	312	32	—	—	5

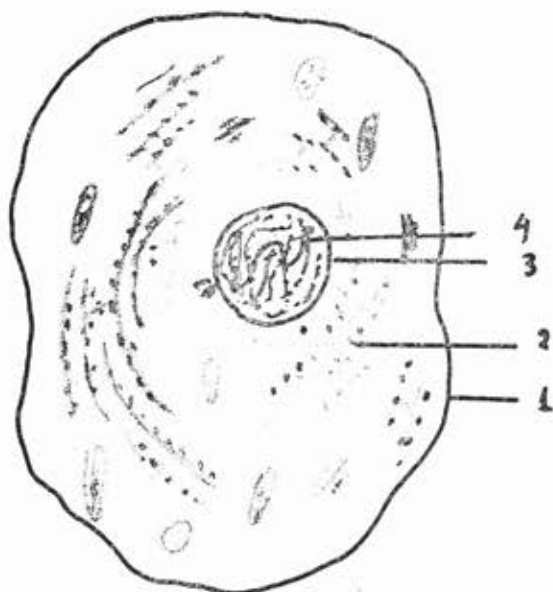
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Παρατηρώντας τοὺς ἀριθμοὺς θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι φαινομενικὰ δέν ἔχουμε ὑψηλὸ ποσοστὸ τερηδόνας (περίπου 30%). Ἄν ὅμως λάβουμε ὑπόψει μας ὅτι τὰ δόντια αὐτὰ ἔχουν ἡλικία περίπου 3—6 χρόνια, τότε συμπεραίνουμε

πὺς παρουσιάζουν μεγάλη εὐαισθησία στὴ τερηδόνα. Καὶ ἂν γιὰ τὰ νεογιλὰ (παιδικὰ) δόντια τὰ συμπεράσματα εἶναι λυπηρά, γιὰ τὰ μόνιμα χαρακτηρίζονται τραγικά, γιὰτὶ ἀπὸ τὰ 1000 περίπου μόνιμα δόντια ποὺ ἐδῶ καὶ (6) μόνο μῆνες (Συνέχεια στὴν σελίδα 85)

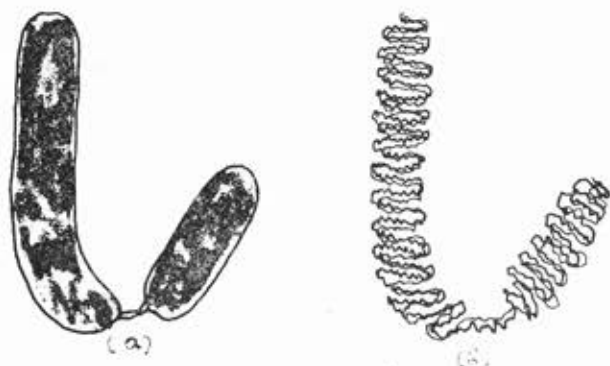
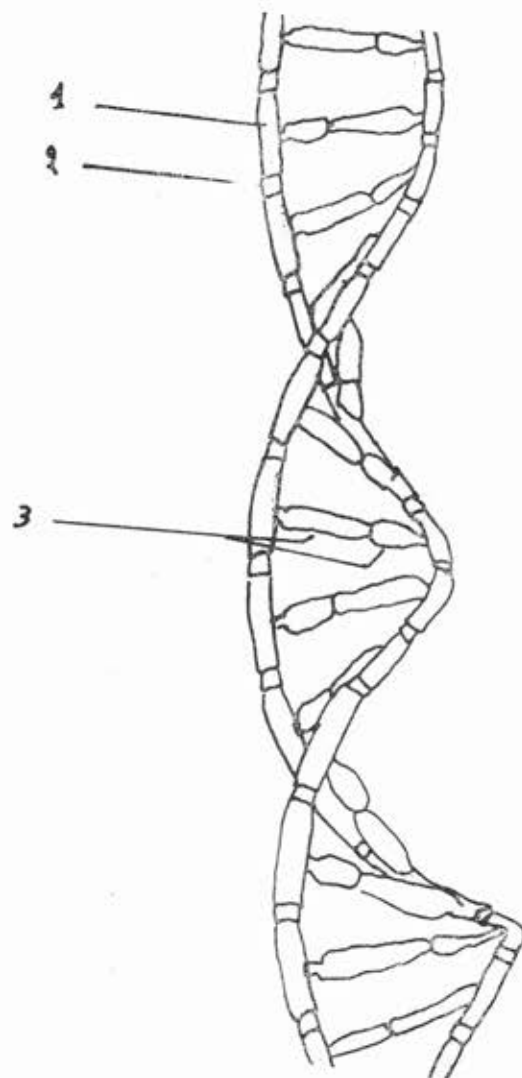
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΥΤΤΑΡΟΥ

ἐπιμέλεια Π. Παναγιωτίδη

Σχῆμα 1. Τὸ κύτταρο

Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ἀποτελεῖται ἀπὸ δισεκατομμύρια (μερικοὶ τὰ ὑπολογίζουν σὲ τρισεκατομμύρια) τέτοιες μονάδες. Κάθε κύτταρο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν κυτταρική μεμβράνη (1), τὸ πρωτόπλασμα (2) καὶ τὸν πυρήνα (3). Μέσα στὸν πυρήνα βρίσκονται οἱ φορεῖς τῶν παραγόντων τῆς κληρονομικότητος, τὰ χρωματοσώματα (4).

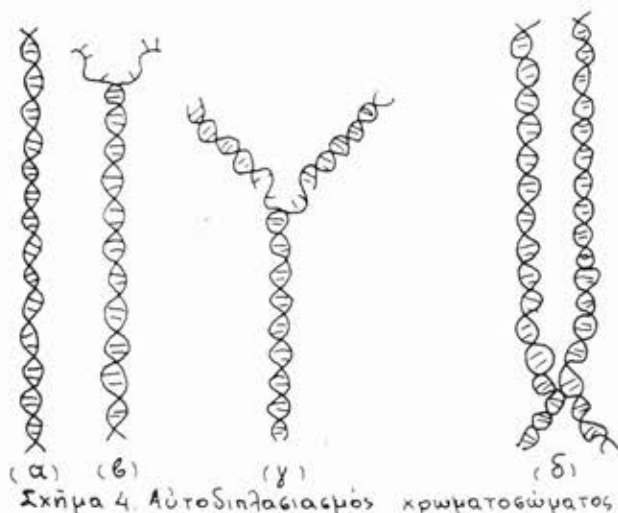
Σχῆμα 2. Ἕνα χρωματόσωμο

(α) ὡς φαίνεται στὸ μικροσκόπιο. (β) ὡς εἶναι δομημένο.

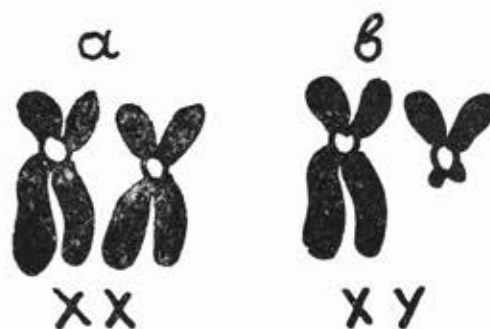
Σχῆμα 3. Λεπτομέρεια ἀπὸ χρωματόσωμο:

Οἱ WATSON καὶ CRICK (βραβεῖο Νόμπελ 1962) μᾶς δίνουν τέτοια δομὴ ποὺ μπορούμε νὰ τὴν παραστήσουμε μὲ ἐλικοειδῆ ἀνεμόσκολα.*

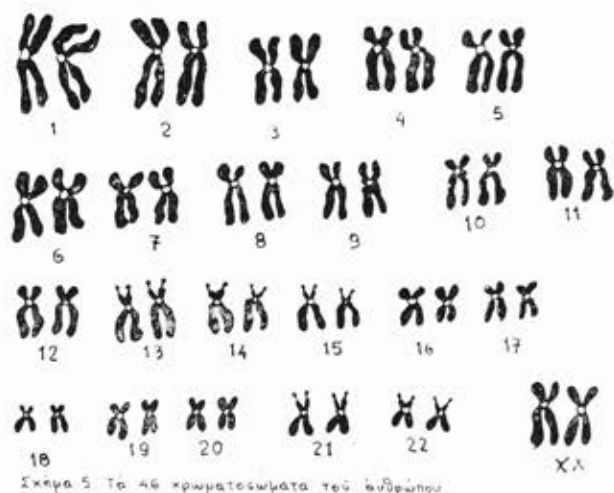

Πρὶν διαιρεθῇ τὸ κύτταρο (βλ. σχῆμα 7 καὶ σχῆμα 8) τὰ χρωματοσώματα «διπλασιάζονται». Ἡ ἀνεμόσκαλα ἀνοίγει σ' ἓνα ἄκρο (β). Οἱ κατάλληλες οὐσίες ἔρχονται νὰ συμπληρώσουν τὸ τμήμα ποὺ λείπει (γ). Ἔτσι, τελικά, σχηματίζονται δύο ἀνεμόσκαλες (δ), ποὺ παραμένουν ἐνωμένες σ' ἓνα σημεῖο. Τὸ σημεῖο αὐτὸ λέγεται κεντρικό μερ. Ὅσο καιρὸ οἱ δύο ἀνεμόσκαλες παραμένουν μαζί λέγονται χρωματίδες.

Σχήμα 6. Τὸ 23^ο ζεύγος χρωματοσωμάτων

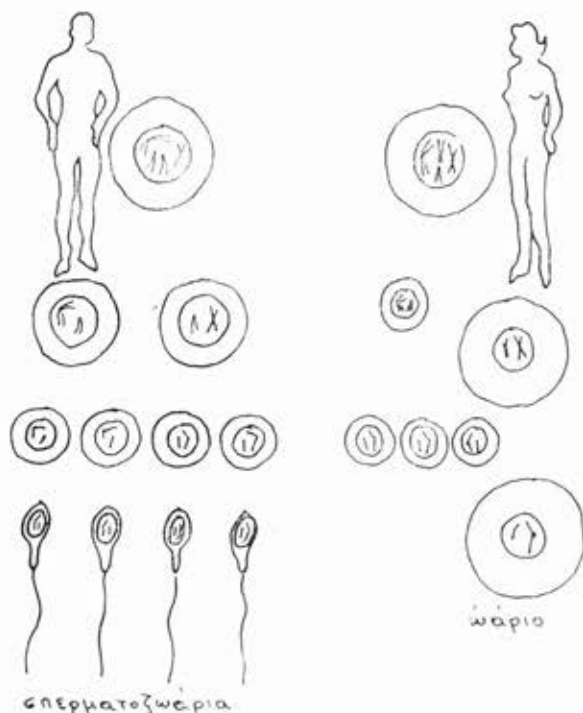
Τὰ μέλη αὐτοῦ τοῦ ζευγαρίου ὀνομάζεται φυλὰς καὶ χρωματοσώματα, ἐπεὶ παίζουν ρόλο στὸν καθορισμὸ τοῦ φύλου. Στὴ γυναῖκα μοιάζουν (α). Στὸν ἄνδρα, τὸ ἓνα μοιάζει μὲ τὰ χρωματοσώματα τῶν γυναικῶν, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι διαφορετικὸ (β).

Μέσα στὸν πυρήνα κάθε κυττάρου θρῖσκονται 46 χρωματοσώματα. Αὐτὰ εἶναι ἀνὰ δύο περίπου ὅμοια. Ἔχουμε λοιπὸν 23 ζεύγη χρωματοσωμάτων. Τὰ μέλη ἑνὸς ζευγαρίου λέγονται ὁ μ ὁ λ ο γ α χρωματοσώματα.

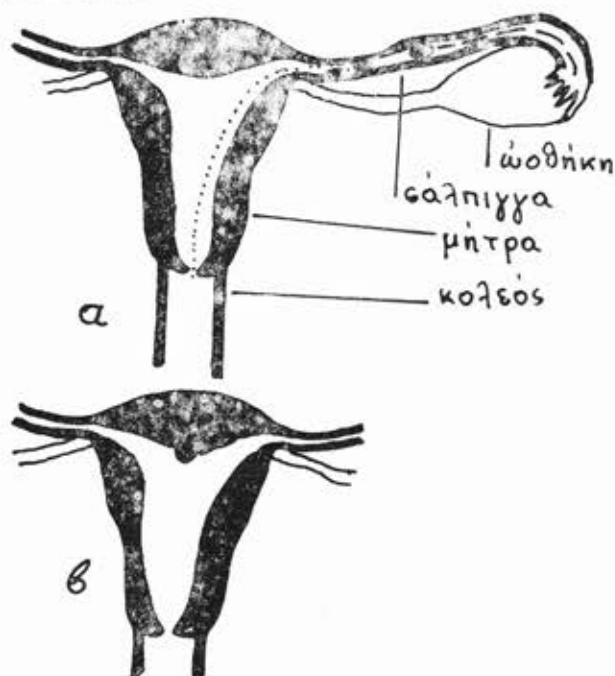

Ἐνα κύτταρο (μητρικό) μὲ 46 χρωματοσώματα, μετὰ ἀπὸ μιὰ διαδικασία, χωρίζεται σὲ δύο νέα κύτταρα (θυγατρικά) πάλι μὲ 46 χρωματοσώματα. Ὁ τρόπος αὐτὸς διάρρηξη λέγεται μίτωση. (Σημείωση: στὸ σχῆμα παριστάνονται μόνο δύο ζεύγη χρωματοσωμάτων).

Σχήμα 8. Παραγωγή σπερματοζωαρίου και ωαρίου.

Μερικά κύτταρα των όρχεων και των ωοθηκών διαιρούνται με διαφορετικό τρόπο. Από ένα κύτταρο με 46 χρωματοσώματα προκύπτουν, τελικά, τέσσερα κύτταρα με 23 χρωματοσώματα. Στον άνδρα η τετράδα αυτή θα δώσει τέσσερα σπερματοζωάρια. Στη γυναίκα το ένα από τα τέσσερα θα δώσει ωάριο. (Σημείωση: στο μητρικό κύτταρο σχεδιάστηκαν δύο ζεύγη χρωματοσωμάτων. Στα θυγατρικά δύο μονά χρωματοσώματα).

Σχήμα 9. Πορεία ωαρίου και σπερματοζωαρίου μέσα στο γεννητικό σύστημα της γυναίκας (α). Έμφύτευση γονιμοποιημένου ωαρίου (ζυγώτης) στον βλεννογόνο της μήτρας (β).

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΥΤΤΑΡΟΥ

Είναι γνωστό το τί γίνεται οάν γεννηθεί ένα μωρό. Συγγενείς και φίλοι ψάχνουν να βρουν ομοιότητες με τον πατέρα ή την μητέρα. Ωρισμένοι προσπαθούν να δώσουν και τις υποκειμενικές τους εξηγήσεις για χαρακτηριστικά που έχει το παιδί αλλά δεν φαίνονται στους γονείς. Δεν λείπουν, κάπου - κάπου και οι παρεξηγήσεις. Παρεξηγήσεις στις οποίες οδηγεί ή άγνοια γύρω από το θέμα «κληρονομικότητα». Τέλος πάντων...

Σήμερα ή βιολογία γνωρίζει πώς είναι οικοδομημένο το ανθρώπινο σώμα (κύτταρα). Με ποιο τρόπο κληρονομεί από τους γονείς του, ο άνθρωπος, τους παράγοντες που καθορίζουν τα μορφολογικά — φυσιολογικά — ψυχολογικά γνωρίσματα (χρωματοσώματα — γονίδια). Πώς γεννιέται μια ανθρώπινη ζωή (ωάριο — σπερματοζωάριο, ζυγώτης, έμβρυο...). Ας τα πάρουμε όμως με μια σειρά.

ΤΟ ΤΕΜΠΕΛΙΚΟ ΩΑΡΙΟ

ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΧΥΤΑΤΟ ΣΠΕΡΜΑΤΟΖΩΑΡΙΟ

Το ωάριο από τη στιγμή που βγαίνει από την ωοθήκη δεν κινείται καθόλου. Όγκωδες και δυσκίνητο ωθείται από κροσσούς της σάλπιγγας με προορισμό τη μήτρα. Στη σάλπιγγα θα το προφτάσει (αν προλάβει) ένα από τα εκατομμύρια σπερματοζωάρια που έχουν αποτεθεί, με τη συνουσία, στη βάση του κόλπου, στο στόμιο της μήτρας. Μόλις γίνει ή συνάντηση, το σπερματοζωάριο θα μπει μέσα στο ωάριο. Η γονιμοποίηση έγινε! Το τεμπέλικό ωάριο με τα 23 χρωματοσώματα που επάνω τους έχουν τα γονίδια της μητέρας και το σπερματοζωάριο με τα 23 χρωματοσώματα που επάνω τους έχουν τα γονίδια του πατέρα, θα αποτελέσουν ένα κύτταρο με 46 χρωματοσώματα, τον ζυγώτη. Ο ζυγώτης θα διαιρείται συνέχεια μιτωτικά (Σχ. 7) και τελικά θα σχηματισθούν όλα τα μέλη και τα όργανα του ανθρώπου. Όλα από ένα κύτταρο.

ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΓΟΡΙ Ή ΚΟΡΙΤΣΙ;

Κάθε ωάριο της γυναίκας θα έχει ανάμεσα στα 23 χρωματοσώματά του ένα X χρωμόσωμα (Σχήμα 3α). Από τα σπερματοζωάρια, τα μισά θα έχουν το X χρωμόσωμα και τα άλλα μισά το Y. Αν ή γονιμοποίηση του ωαρίου γίνει από X—σπερματοζωάριο, θα γεννηθεί κορίτσι. Αν ή γονιμοποίηση γίνει από Y—σπερματοζωάριο, θα γεννηθεί αγόρι. Να λοιπόν ποιός είναι ό... υπεύθυνος για το φύλο του παιδιού.

ΠΟΙΟΝ ΘΑ ΜΟΙΑΖΕΙ:

Ο ζυγώτης έχει γονίδια της μητέρας και του πατέρα. Έτσι για κάθε χαρακτηριστικό γνώρισμα υπάρχουν δύο γονίδια. Ας δούμε τί γίνεται σε μια περίπτωση, π.χ. στο χρώμα των ματιών.

«Η μητέρα ας υποθέσουμε έχει καστανά μάτια. Τα ωάρια της θα έχουν το γονίδιο για τα καστανά μάτια. Ο πατέρας, ας πούμε, γαλανά. Τα σπερματοζωάρια του θα έχουν το γονίδιο για τα (Συνέχεια στην σελίδα 85)

Στην ιστορία της σύγχρονης τέχνης, βλέπουμε κάποια διαφοροποίηση στις σχέσεις μεταξύ της ζωγραφικής και της γλυπτικής. Όμως δεν πρέπει ούτε και θα διακρίνουμε την διαφορά αυτή, γιατί και αν θελήσουμε να το κάνουμε ο χώρος δεν μας το επιτρέπει, αλλά και οι σχέσεις και των δύο είναι ανεξάντλητες.

Στην ζωγραφική, παρ' όλο ότι οι αναζητήσεις στην έκφραση των διαφόρων μέσων (ύλικών) είναι περιωρισμένες, εν τούτοις βλέπουμε δημιουργούς πολύ περισσότερους απ' ό,τι βλέπουμε στον χώρο της γλυπτικής, που τα μέσα που στην σύγχρονη τέχνη που προσφέρει είναι άπειρα για την δημιουργία γλυπτικών έργων, όμως οι δημιουργοί του είναι πολύ λιγότεροι. Παρατηρούμε στις διάφορες εκδηλώσεις των δημιουργών αυτών, σε χώρους μουσιακών κλειστών και υπαίθριους την πρόοδο και την εξέλιξη της τέχνης, όμως δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε ή να πούμε πώς αυτός ο δημιουργός έφτασε ή μας έδωσε την τέλεια μορφή του κλασικισμού ή της μοντέρνας ζωγραφικής γιατί ποτέ δεν μπορούμε να δούμε την παρεία όλκληρη του δημιουργού αυτού. Σαν μορφή, σαν σχήμα, σαν έκφραση υπάρχει ή αφηρημένη τέχνη της αρχαϊκής ελληνικής και της αιγυπτιακής γλυπτικής που αυτή μόνο στάθηκε πάντοτε ή πρωταρχική πηγή της μεσογειακής παράδοσης δίνοντας πάντοτε την απόλυτη απλοποίηση της μορφής. Οι δημιουργοί του 20ου αιώνα προσπάθησαν προκειμένου να προσφέρουν στο κοινό την σύγχρονη τέχνη, έφασαν τα πιο απομακρυσμένα κράτη και μπορούμε να πούμε πώς έφθασαν μέχρι το Μεξικό που η τέχνη είχε έξοφθα νισθεί για κάμποσους αιώνες και ακόμα μέχρι την Αφρική. Όμως παρ' όλα αυτά ήταν πάρα πολύ εξελιγμένοι λαοί. Θέλοντας λοιπόν οι σύγχρονοι καλλιτέχνες να δώσουν κάτι άλλο, κάτι καινούργιο στον πολιτισμό του 20ου αιώνα μετέφεραν αυτήν την πρωτόγονη τέχνη και μαζί με τις άλλες αναζητήσεις των νεωτέρων υλικών μπόρεσαν και μας προσέφεραν την λεγόμενη μοντέρνα τέχνη ή οποία δεν καταπιάνεται ούτε με σχήματα (συγκεκριμένα) ούτε με μορφές που τόσο είχαμε συνειθίσει να βλέπουμε. Όλα λοιπόν τα δειχθήκαμε στην καθημερινή μας ζωή. Κανείς δεν μπορεί να κρίνει ή να κατακρίνει γιατί και έμεις πιστά τους ακολουθούμε στις ιδέες και πολλές φορές στις πράξεις μας, όλα λοιπόν

Σχέσεις και συγγένειες της σύγχρονης τέχνης

άλλαξαν. Ο έμπρεσιονισμός παρουσιάστηκε σε περιόδους διαφορετικούς και αυτού του ιμπρεσιονισμού και είναι το είδος της τέχνης που δίνει μεγαλύτερη σημασία στις ατομικές αντιδράσεις του Καλλιτέχνη και παρουσιάστηκε σε περίοδο ανησυχίας του λαού για την τέχνη, ως προς την επκράτηση του. Στο είδος αυτό του έμπρεσιονισμού ήταν πρωτοπόροι οι μεγάλοι ζωγράφοι Γκαγκέν - Βαν Γκόγκ - Έντουαρντ Μίνκ. Αυτοί ήταν καλλι-

Του Θαν. Μηνόπουλου

τέχνες άνθρωποι και λέγεται μάλιστα πώς υπέφεραν άλλος από φοβία άλλος από ζήλεια και άλλος από μοναξιά. Τα πρόσωπα παραμορφωμένα, χρώματα απάτομα σχέδια κοφτό. Αντίθετα οι Μιγ που νεώτεροι της σύγχρονης τάσης της τέχνης απαρνήθηκαν κι αυτού του είδους της τέχνης, ιμπρεσιονισμός - έμπρεσιονισμός - κυβισμός - νατουραλισμός και τόσες πολλές άλλες τάσεις της τέχνης που ίσως κάποτε μιλήσουμε για το τι αντιπροσωπεύουν ή κάθε

Η Μάνα με τα δυο παιδιά: του Γλύπτου - καθηγητού Θαν. Μηνόπουλου

Άρχισαν λοιπόν σιγά σιγά να τεμαχίζουν σε διάφορα κομμάτια τα αντικείμενα που είχαν στην διάθεσή τους να ζωγραφίσουν και από τον τεμαχισμό αυτό και την συνένωση των κτυπητών και λαμπερών χρωμάτων.

Μα αυτό φαίνεται πεντακάθαρα από το γεγονός ότι και αυτοί οι μεταμπρεσιονιστές εγκατέλειψαν το σχήμα την μορφή που τόσο είχε μπή στην ζωή μας και προσπάθησαν να εισχωρήσουν βαθιά στην πρωτόγονη τέχνη που ήταν γνήσια απλή και πολύ εκφραστική. Ο Μοντριάν πρώτος στην Ολλανδία ζωγράφιζε σχήματα γεωμετρικά με κάθετες και οριζόντιες γραμμές αυτό τουλάχιστον μας δείχνουν τα ζωγραφικά του έργα που είναι φτιαγμένα πριν από τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Καντίνσκι, Ρώσος δημιουργός της σύγχρονης τέχνης, έδειξε πρώτος στην Γερμανία την έμφαση του είδους αυτού από τις διάφορες έρευνες που έκανε διαπίστωσε τις δυνατότητες της έκφρασης αυτής αλλά και οι Μοντριάν - Γκάμπο - Νικόλοσον με τις έρευνες τους ανακάλυψαν την αλήθεια της σύγχρονης τέχνης. Ο Πικάσο είχε πη ότι ο ζωγράφος ζωγραφίζει όχι ότι βλέπει αλλά ότι ξέρει ή ότι νομίζει ότι ξέρει. Υπάρχει μια ιδέα ότι ο σύγχρονοκυβισμός προσπάθησε και τεμαχίωσε τα αντικείμενα σε σημεία που σήμερα εξαφάνισε κάθε υπαρκτό κάθε σχηματισμένο αντικείμενο και μίας έδωσε αυτό το ανύπαρκτο που όμως προσθέτοντας τα έντονα τα δυνατό χρώματα την αρμονία, την γλοκύτητα τις αντιθέσεις των χρωμάτων, άσπρο, μαύρο, ή μπλέ κόκκινο, κίτρινο πράσινο, το μωβ πορτοκαλί, μας μάγεψε μίας μέθυσε, εκτός αυτού έφυγε ακόμη και από τα παραδοσιακά υλικά και συμπλήρωσε άλλα, όπως το χαρτί, το κολλάζ ή συγκόλληση διαφόρων τεμαχίων ξένων σωμάτων, αντί χρώματος, τέτοιου είδους πινέκας μας έδωσαν οι Πικάσο, Λεζέ, Γκρι, Μιράν κ.λ.π. Έτσι λοιπόν δειχθήκαμε την σύγχρονη τέχνη και κάναμε καθημερινό βίωμα, την βάλαμε στα σπίτια μας, στα σαλόνια μας, την κλείσαμε στα μουσεία μας ανοίγοντας σύγχρονες αίθουσες μουσείων για όλα αυτά. Βέβαια παρ' όλα αυτά το άπλωμα της σύγχρονης τέχνης που

συνέχεια στην σελ. 85.

COLLAGE

(Δύο κομμάτια από ανέκδοτη σειρά 6 φανταστικών εικόνων)

I

πύλη Μεγάλη μέ δύο κλώνες Δωρικές να συγκρατούν ένα άετωμα μ' ανάγλυφα σημεία και τέρατα σκοῦρο σωρός γερασμένα κορμιά μάτια που μόλις κρατάνε μια σπίθα από ζωή περιμένουν και περιμένουν εκεί πάνω στα παγωμένα κατάφωτα μαρμάρινα σκαλιά κι' έχουν τα λυπημένα μάτια τους πάνω στον σκοτεινό εκείνο άνδρα που πάνω στο πύλο σκαλι άκάματος στέκει καρφωμένα

εκείνος άργά τὸ μαῦρο βαρὺ βιβλίον που σοβαρὸς στὰ χέρια του κρατάει ξεφυλλίζει καὶ κάθε τόσο τὰ χεῖλη του ανεπαίσθητα σαλεύει καὶ ἓνα ὄνομα ἀπλὰ προφέρει κι' ὡς νὰ προφέρει τ' ὄνομα ἀπ' τὸ σωρὸ μὴ κυρτωμένη άργή μορφή μέ κόπο ξεχωρίζει καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα που ανεπαίσθητα παραμερίζει βαδίζει γιὰ νὰ περάσει ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δυὸ γέρικα σκυλιὰ που μέ τὰ κουρασμένα τους κεφάλια ἀκουμπισμένα στὰ μπροστινὰ τους πόδια ἤρεμα λουφάζουν κι' ὁ σκοῦρος σωρὸς ἐκεῖνα τὰ μάτια που μισοξυπνημένα μισοκοιμισμένα φαίνονται νὰ 'ναι μέ φθόνον άργοσαλεύουν τὸν σύντροφο που λίγο πρὶν ἓνα μαζί τους ἦταν καὶ τώρα θριαμβεφτής κατὰ τὴν σιδερένια πύλη που πάλι νὰ τρίζει ἄρχισε τραβάει κοιτάζουν καὶ περιμένουν ὁ σκοτεινὸς ἐκεῖνος ἄνδρας σελίδα νὰ γυρίζει κι' άργά τὰ χεῖλη μισανοίγοντας καινούργιον νὰ προφέρει ὄνομα γιὰ νὰ άργοσαλέψει πάλι ὁ σωρὸς κι' ἄλλη μορφή νὰ ξεχωρίσει καὶ νὰ βαδίσει πρὸς τὴν ἀψίδα τοῦ θριάμβου της

ἓνας μεγάλος ἥλιος πίσω τους στέκει ἀσάλευτος λίγο πὺ πάνω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα καὶ εἶναι σὰν κάτι ἐκεῖ νὰ καρτερᾷ κάτι που νὰ εἶχε γίνει ἔπρεπε γιὰτὶ κουράστηκε νὰ περιμένει

καὶ νὰ 'Αρχάγγελος λευκὸ φῶς περιχυμένος μορφή ἀστραφτερή πανέμορφος μέσα ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ σωρὸ ὑψώνεται καὶ τρέχει ὄχι κατὰ τὴν Πύλη που σκοτεινὴ σημάδι ἀποστροφῆς γιὰ κεῖνον φαίνεται νὰ 'ναι μὰ πρὸς τὸν ἥλιο που στέκει ἀκόμα περιμένοντας καὶ ἴσως αὐτὸν νὰ περιμένει γιὰ νὰ δώσει

πανέμορφος κατὰ τὸν ἥλιο ὁδεύει ὁ 'Αρχάγγελος καὶ λαμπρίζουν τὰ ξανθὰ μαλιὰ που γύρω ἀπὸ τοὺς ὤμιους του κυμένα εἶναι καὶ τὸ λευκὸ πουκάμισο φεγγίζει καὶ κάτω ἀπ' τὸ λευκὸ πουκάμισο ἓνα νεανικὸ κορμὶ λιγνὸ καὶ φωτεινὸ σὰν καθαρὴ πανοέλινος ἀστράφτει ὁ σκοτεινὸς σωρὸς τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴν πύλη ἀποστρέφοντας κατὰ τὸ μέρος που ὁδεύει ὁ 'Αρχάγγελος άργά γυρίζουν καὶ καὶ μόλις τὰ μάτια τους που τώρα ἐντελῶς σθησιμένα εἶναι ἓνα σημάδι λευκὸ νὰ φεύγει ἀπ' αὐτοὺς γοργὰ μέ θλίψη ξεχωρίζουν καὶ τὰ κορμιά τους χαλαρὰ σάρκες σωρὸς στεγνές καὶ κόκκαλα που τίποτα δέν μαρτυρᾷ ἂν ζοῦν ἢ ἂν κέρναι κακοφτιαγμένα ὁμοιώματα ἀνθρώπων εἶναι

κι' ὅμως τὸν φωτεινὸ 'Αρχάγγελο νὰ πιάσουν θέλουν καὶ πίσω του ξεκύνονται μικρές στριγγλιές ἀφίνοντας κι' ἔχουν τὰ ὀστεῶδη χέρια τους κατὰ μποροτὰ ἀπλωμένα κι' ἔχουν τὰ νύχια τους που εἶναι μαῦρα καὶ γαμπὰ σὲ κεῖνο τὸ λευκὸ σημάδι καρφωμένα

τὸν γράψωσαν πρὶν νὰ προλάβει ἓνα τὸ τελευταῖον πῆδημα σωσμοῦ σὶ τὸν ἥλιο που περίμενε νὰ κάμει

τὸν γράψωσαν γιὰ τὰ καλὰ καὶ τώρα νὰ νύχια τὰ γαμπὰ τὰ μαῦρα νύχια τους σὶ τὴν ἄσπρη σάρκα του τὰ ἔχουν καρφωμένα κομμάτια κρέας τρυφερὸ τραβοῦν σὲ βουλημία καταπίνουν μ' ἀνάσα κομένη κομμάτια ἀπ' τὰ καλλίγραμμα μέλη ἀποσποῦν μέ βιάση τὰ καταβροχθίζουν ἀπὸ τὸ αἷμα που σὰν ἀπὸ ἀρχαῖκὸ κρουνοὸ πλούσιον τρέχει γουλιές μεθυστικές σὰν διψασμένοι ὁδοιπόροι πίνουν καὶ ὕστερα τὰ χέρια τους που ρόδισαν ξανὰ γλύφουν μ' ἀπόλαυση καὶ πάλι πρὸς τὴν Πύλη άργά γυρίζουν κι' ἔχουν στὰ μάτια τους πάλι ἐκεῖνη τὴν ἐλάχιστη τὴν τελευταία σπίθα τῆς ζωῆς που λίγο πρὶν 'Αρχάγγελος ἔγινε καὶ τὰ κορμιά ξαναζεστάθηκαν καὶ εἶναι πάλι ὅπως πρὶν

κυριὰ καὶ κουρασμένα κι' ὅμως σὰν εὐχαριστημένα φαίνονται αὐτὸ τὸ λίγο ποὺ ἔχουν πάλι.

πίσω τους ἔμεινε τὸ πουκάμισο ποὺ ἄσπρο δὲν εἶναι πὰ καθόλου κι' ἕνας σωρὸς λιγνὰ κόκκαλα ποὺ οἱ φρουροὶ τῆς Πύλης τὰ δυὸ γέρικα σκυλιὰ μ' ἀπόλαυση ἀπογλύφουν

II

σὶὸ σπῖτι ἔμεινάν μονάχα οἱ προτομές καὶ τὰ παλιὰ μεγάλα κάδρα σέ τέλειες γραμμές στοὺς τοίχους τοὺς μεγάλους σκοτεινοὶ εἶναι καὶ ἀπλησίστοι οἱ ἄξιοι πρόγονοι καὶ τόσο μόνοι κι' ὥς εἶναι μονάχα δύο σπιθαμές ἡ τρομερὴ ἀπόσταση ποὺ τοὺς χωρίζει

σκοτεινὸς εἶναι καὶ μόνος κι' ὁ ἔσχατος κύριος μπροστὰ στὰ κάδρα καὶ στὶς προτομές πολυάσχολος τριγυρίζει σφαλίζει πόρτες καὶ παράθυρα φῶς καὶ ἀέρας νὰ μὴν μπεῖ τὶς μικροσκοπικὲς ἀράχνες ποὺ ὀλοῦθε ἐμφανίζονται ἀπρόσκλητες χωρὶς ἔλεος ποδοπατάει ἐκθρεύεται τὸν θόρυβο ποὺ κάνει ὁ ποντικὸς καθὼς σὶὸ μεσοτάβανο τὸ ξύλο ροκανίζει μισεῖ τὶς μυρουδιές ποὺ ὄλο καὶ πληθαίνουν μα νὰ τὶς πολεμήσει δὲν μπορεῖ τὰ μανιτάρια ὀλοῦθε ξεφυτρώνουν κι' ὄλο καὶ γιγαντώνονται κι' αὐτὸς νὰ εἶναι τόσο ἀδύναμος ὅλη αὐτὴν τὴν ὑποχθόνια βλάστηση νὰ πολεμήσῃ

δύο γιγαντομύκητες σὶὸ μέτωπο τὸ σεβάσιμο τοῦ στρατηγοῦ προπάπου του ξεφύτρωσαν κι' ἐκείνη ἡ τριχωτὴ ἀράχνη ἀνάμεσα στὶς προτομές τοῦ θεῖου Ναύαρχου καὶ τῆς σεμνῆς μητέρας πλέκει ἰστὸ ἀργὰ μα σταθερὰ καὶ ἀμετάκλητα τὴν αὐστηρὴ ἀρμονία τῶν γραμμῶν διασαλεύοντας

ἀ ν ἄ ξ ι ο ς θροντοφωνάζει ὁ στρατηγὸς προπάπος του νοιώθοντας τοὺς γιγαντομύκητες σὶὸ τέλειο μέτωπο νὰ πλαταίνουν

ἀ ν ἄ ξ ι ο ς τοιρίζει ὁ θεῖος ναύαρχος κι' ἀνατριχιάζει καθὼς ἀγγίζει πάνω του ἡ τριχωτὴ ἀράχνη

γ ι έ μ ο υ ν τ ρ ο π ῆ στενάζει ἡ σεμνὴ μητέρα ἀνήμερος ἀδύναμος ὁ ἔσχατος ποθεῖ νὰ πολεμήσῃ μ' ὅλα τὰ ὕπουλα στοιχεῖα τοῦ σκοτεινοῦ σπιτιοῦ ἄξιος νὰ φανεῖ συνεχιστὴς τῆς δόξας ποὺ μέσα σὶὸ σκοτάδι σαπίζει ἀθόρυβα

ὅμως κι' ὁ ἔσχατος μισοσάπιος εἶναι τὸ πόδι τὸ δεξὶ κουρέλι κρέμεται κι' ὀλόκληρη ἡ ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ σώματος πρισμένη εἶναι ἀπ' ἀνοιχτές πληγές πύο καὶ αἷμα τρέχει ἀδιάκοπα πρόσφατα καὶ τὸ βαθύ του πρόσωπο σὰ νὰ σαπίζει νοιώθει ἔχει ἀρχίσει νὰ ἀλλοιώνονται βλέπει οἱ εὐγενικὲς τοῦ προσώπου του γραμμές κι' ἀ κ ὁ μ α διαλογίζεται ἀ κ ὁ μ α γ λ ὕ π τ ῆ ς δ ἔ ν σ κ ἄ λ ι σ ε κ α ῖ τ ῆ ν δ ι κ ῆ μ ο υ π ρ ο τ ο μ ῆ ζ ω γ ρ ἄ φ ο ς τ ῆ ν π ρ ο σ ω π ο γ ρ α φ ῖ α μ ο υ δ ἔ ν ἔ φ τ ι α ξ ε ἀ κ ὁ μ α

πῶς ξέπεσε ὁ ἀνάξιος πῶς ἀδυνάτισε αὐτὸς ὁ ἔσχατος ἐπίγονος ὅλης αὐτῆς τῆς δόξας ποθεῖ νὰ νοιώσῃ κι' ὄλο σαπίζει ὁ δύστυχος

ὅμως μὰ χαραυγὴ κραυγὴ ἦταν αὐτὸ ποὺ ἀκούστηκε σεισμὸς ἦταν ποὺ τράνταξε συθήμελα τὸ σπῖτι ἢ μήπως ὁ στερνὸς του στεναγμὸς ποὺ βίαια ἐλευθέρωσε ὅτι ἀπὸ τὴ γέννα του πεισματικὰ κρατοῦσε ἐντὸς του φυλαγμένο ἢ στέγῃ ἀνοιξε στὰ δυὸ κι' ὁ ἔσχατος στὸν οὐρανὸ ἀνάλαφρος ἀναλήφθηκε

ἄστραψε τότε ὁ κεραυνὸς καὶ εἶδε ὁ ἔσχατος ἀπὸ ψηλὰ τὸ σπῖτι γερμένη ἦταν ἡ ἀριστερὴ του πτέρυγα κι' ἡ σκάλα ἡ μαρμάρινη σωρὸς ἡ καπνοδόχος γκρεμισμένη ἔχασκε κι' ἡ πρόσωπη σὰν διαλυμένη ἦταν

ἄστραψε πάλι ὁ κεραυνὸς καὶ οἶδε ὁ ἔσχατος

ἄ ξ ι ο ι π ρ ὶ γ ο ν ο ι ἡ π ρ ο τ ο μ ῆ καὶ τὸ πορτραῖτό μου αὐτὸ εἶναι νὰ ἄ ξ ι ο ι π ρ ὶ γ ο ν ο ι ἔ κ ε ῖ ἡ σ α π ι σ μ ῆ ν η μου πλευρὰ κι' ἡ π ρ ὶ σ ο ψ η τὸ ἄ λ λ ο ι ω μ ῆ ν ο π ρ ὶ σ ω π ο ἡ κ α π ν ο δ ὶ χ ο ς π λ η γ ῆ μ ο υ ἀ π ὕ θ μ ε ν η καὶ οἱ μ α ρ μ ἄ ρ ι ν ε ς ἀ ψ ῖ δ ε ς σ ω ρ ὸ ς τὰ δ ι α λ υ μ ῆ ν α μ ῆ λ η μ ο υ ἐ γ ὼ τὸ μ ο ν τ ἔ λ ο ἐ γ ὼ ὁ δ η μ ι ο υ ρ γ ὸ ς ἐ γ ὼ ὁ π ρ ῶ τ ο ς κι' ἐ γ ὼ ὁ ἔ σ χ α τ ο ς θ ε α τ ῆ ς

ἄ ξ ι ο ι π ρ ὶ γ ο ν ο ι ἰ δ ο ῦ ε ἶ μ α ι ΑΝΤΑΞΙΟΣ ΣΑΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

“Ας τὸ παραδεχτοῦμε· οἱ σχέσεις μας μὲ τὸ βιβλίο δὲν εἶναι καλές. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια εἶναι κάκιστες. Ἐλάχιστοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ διαβάζουν, ἐνῶ μετριοῦνται στὰ δάχτυλα ὅσοι διαβάζουν ἀξιδόλογα κείμενα. Ὅμως ἔνα κριτήριο ἀσφαλὲς τῆς χαμηλῆς ἢ ὄχι ποιότητος ζωῆς σὲ μιὰ χώρα εἶναι τὸ καλὸ βιβλίο. Κι ἐμεῖς δὲ διαβάζουμε. «Ποῦ καιρὸς γιὰ τέτοια πράγματα...» θὰ μοῦ πεῖτε. Συμφωνῶ. Ἄν ὅμως βάλουμε τὸ χέρι στὴν καρδιά, τότε ὀφείλουμε νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ τρόπος ζωῆς ποὺ κάνουμε δὲ μᾶς γεμίζει. Ὅφείλουμε νὰ δεχτοῦμε τὴν ἀγνοιά μας γιὰ τὸ στοιχειῶδες, τὸ φόβο μας γιὰ τὸ ἀγνωστο, τὶς προκαταλήψεις μας γιὰ κάθε ὑγὴ νεωτερισμό, τὴν ἀγχωπικὴ προσκόλλησή μας στὸ ξεπερασμένο.

Θὰ μπορούσαμε εὐκόλα ν’ ἀναζητήσουμε ὑπευθύνους μὲ πρώτους καὶ καλύτερους τοὺς διανοούμενους, ποὺ εἴτε ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν ἀπαράδεκτη κατάσταση εἴτε ἀναλώνονται σὲ ἀχαρὲς μεμψιμοιρίες εἴτε (πὸ συχνά) ἀρκοῦνται στὸ νὰ διαπιστώνουν (ὑποκριτικά;) τὴ «θλιβερὴ αὐτὴ κατάσταση». Εἰλικρινὰ ὅμως σὲ τί θὰ ἐξυπηρετοῦσε αὐτό; Νομίζουμε σὲ τίποτα κι ὁ λόγος εὐνόητος: εἶναι τόσο ὁμορφὴ ἢ ἀδράνεια κι ἐξάλλου τὰ βιοτικά κι ἡ διασκέδαση εἶναι ποὺ προέχουν...

“Ας ἔρθουμε, λοιπόν, ξανά στὸ θέμα. Ἐλάχιστα βιβλία διακινεῖται ἀπὸ τὰ βιβλιοπωλεῖα κι ἂς μὴ βιαστοῦμε νὰ τὰ βάλουμε μὲ τοὺς βιβλιοπώλες. Οἱ ἄνθρωποι κάνουν ἐμπόριο καὶ θέλουν νὰ διασφαλίσουν τὸ χρήμα τους. Ἡ βιβλιοπωρία εἶναι ἐπικίνδυνη ὑπόθεση στὸ ρωμαϊκό, ποὺ πρὸ πολλοῦ ἔχει καταργήσει τὴν παρακαταθήκη στὸ βιβλίο καὶ δουλεύει μὲ ἀντικαταβολή. Πῶς νὰ ἐξασφαλιστοῦν, ὅταν δὲν ξέρουν ἂν τὰ βιβλία «θὰ φύγουν»;

“Εἶσι ἀρκοῦνται στὴν προώθηση βιβλίων ποὺ «ἔχουνε φάει τὰ ψωμιά τους» καὶ δέχονται ἀτομικὲς παραγγελίες ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους «μνημόνους» βιβλιόφιλους.

Τὸ πράγμα ὅμως καταντᾷ νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια μιᾶς ἀπλῆς διαπίστωσης καὶ ἐντάσσεται σ’ ἐκεῖνες τὶς καταστάσεις ποὺ εἶναι ἐξόχως ἀνησυχητικές. “Αν, λόγου χάρι, οἱ γονεῖς συνειδητοποιοῦσαν τί ἐπικίνδυνα «παιδικά» περιοδικὰ ἢ βιβλία μπάζουν στὸ σπίτι τους, τότε θὰ ἔβλεπαν μὲ διαφορετικὸ μάτι ὅλα αὐτὰ τὰ καλοτυπωμένα εἰκονογραφημένα ἐντυπα, ποὺ κατακλύζουν βιβλιοπωλεῖα καὶ περίπτερα καὶ σκορπίζουν τὸ δηλητήριό τους στὶς ἀθῶες παιδικὲς ψυχές.

Ἡ στήλη αὐτὴ φιλοδοξεῖ νὰ φέρει κοντὰ σας τὸ βιβλίο, τὸ καλὸ βιβλίο. Γνωρίζουμε ὅτι οἱ φιλοδοξίες μας εἶναι μεγάλες καὶ γι’ αὐτὸ σχεδὸν ἀδύνατο νὰ ὑλοποιηθοῦν στὸ σύνολό τους. Ὅμως πιστεύουμε παράλληλα ὅτι τέτοιες προσπάθειες ποτὲ δὲν πᾶνε χαμένες, ἀλλὰ προσφέ-

Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Βασισμένοι στοὺς μηνιαίους πίνακες ἀγορᾶς τοῦ βιβλίου ποὺ δημοσιεύονται στὸ περιοδικὸ Διαβάζω, παρουσιάζουμε δύο πίνακες, ποὺ ἀφορροῦν τὰ βιβλία ποὺ ἀγοράστηκαν περισσότερο στὸ διάστημα Δεκέμβρη 1979—Μάρτη 1980. Ἀναλυτικότερα ἡ κίνηση τοῦ βιβλίου στὸ κέντρο καὶ τὴν ἐπαρχία εἶναι ἡ παρακάτω:

ΚΕΝΤΡΟ

1. Μαρίας Ἰορδανίδου: Λωξάντρα (Ἑστία)
2. Μαρίας Ἰορδανίδου: Στου κύκλου τὰ γυρίσματα (Ἑστία)
3. Κώστα Ταχτοῦ: Ἡ γιαιγιά μου ἢ Ἀθήνα (Ἑρμῆς)
4. Ἡλία Πετρόπουλου: Ἐγχειρίδιο τοῦ καλοῦ κλέφτη (Νεφέλη)
5. Ὀδυσσέα Ἐλύτη: Ἀξίον Ἑστί (Ἰκαρος)
6. Μάρως Δούκα: Ἡ ἀρχαία σκουριά (Κέδρος)
7. Ἀλέξανδρου Κοτζιά: Ἀντιποίησις ἀρχῆς (Κέδρος)
8. Μπέττυ (Ἐξάντας)
9. Στρατῆ Τοῖρκα: Ἀκυβέρνητες Πολιτείες (Κέδρος)
10. Ὀδυσσέα Ἐλύτη: Μαρία Νεφέλη (Ἰκαρος)
11. Λιλῆς Ζωγράφου: Ἐπάγγελμα Πόρνη (Ἀστὲρι)
12. Σημὸν ντε Μποβουάρ: Τὸ δεύτερο φύλο (Γλάρος)

ΕΠΑΡΧΙΑ (Γενάρης - Μάρτης 1980)

1. Μενέλαου Λουντέμη: Ἐνα παιδί μετράει τ’ ἄστρα (Δωρικός)
2. Μαρίας Ἰορδανίδου: Λωξάντρα (Ἑστία)
3. Ὀδυσσέα Ἐλύτη: Ἀξίον Ἑστί (Ἰκαρος)
4. Ὀδυσσέα Ἐλύτη: Μαρία Νεφέλη (Ἰκαρος)
5. Μαρίας Ἰορδανίδου: Στου κύκλου τὰ γυρίσματα (Ἑστία)
6. Νίκου Καζαντζάκη: Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται (Καζαντζάκη)
7. Νίκου Καζαντζάκη: Ὁ καπετὰν Μιχάλης (Καζαντζάκη)
8. Ἰούλιο Βέρν: Ὁ γύρος τοῦ κόσμου σὲ 80 ἡμέρες (Ἀστήρ)

ρουν σιγὰ σιγὰ τοὺς ἀναγκάιους ἐρεθισμούς γιὰ τὴν ἐξοικείωση καὶ τὴν ἐπαφή τοῦ κοινοῦ μὲ τὸ βιβλίο. Γιὰ μᾶς τὸ βιβλίο εἶναι εἶδος πρώτης ἀνάγκης, τὸ κακὸ ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ἔχουμε ἀντιληφθεῖ πῶς ἀνήκει στὰ «οὐσιώδη ἐν ἀνεπαρκείᾳ».

ΜΙΚΡΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (ΕΠΙΛΟΓΗ)

1. Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ, 'Ιστορία νεοελληνικής λογοτεχνίας. Από τις ρίζες ως την εποχή μας. 'Αθήνα, "Ικαρος" 1975, σ.σ. κ' + 714 Χρονική κάλυψη: 1000—1922 και έπόμετρο: 1922—1940.

'Αξιολογείται προσπάθεια. Σοβαρές επιφυλάξεις για υποτίμηση όρισμένων λογοτεχνών (Παπαδιαμάντης) ή για έλλιπη κάλυψη όρισμένων άλλων (Ξενόπουλος, Θεοτόκης κ.ά.). Γενικά έγκυρότατο βοήθημα με κύρια πορόντα τη νηφάλια και φιλοσοφημένη παρατήρηση. Γλώσσα πυκνή αλλά σέ συντηρητική δημοτική. Τό έπίμετρο πολύ φτωχό, δέ βοηθάει όσους θέλουν νά ενημερωθούν για τη νεώτερη λογοτεχνία.

2. MARIO VITTI, 'Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 'Αθήνα, «'Οδυσσέας», 1978, σ.σ. 469.

Χρονική κάλυψη: 11ος αϊ. — 1967.

Φιλόδοξη προσπάθεια με εύστοχα αποτελέσματα. Βασικά τό κύριο βάρος πέφτει στήν ανάπτυξη των ρευμάτων μέσα στα όποια κυοφορήθηκαν τά σημαντικότερα έργα. 'Οξείες κριτικές παρατηρήσεις δίνουν λαβή για γόνιμο προβληματισμό, αλλά γεννούν και πολλά έρωτηματικά ή άπορίες για την πλήρη «ούδετερότητα» του συγγραφέα.

3. ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ, 'Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 'Αθήνα, «Μορφωτικό 'Ιδρυμα 'Εθνικής Τραπέζης», 1979, σ.σ. 101' + 442. Χρονική κάλυψη 11ος αϊ — 1978.

Τό έργο καλύπτει σφαιρικά όλη την έκταση της λογοτεχνίας μας. Σαφήνεια και αντικειμενικότητα οί βασικές άρετές του συγγραφέα, πού αξιοποιεί την πλούσια διδακτική του πείρα (καθηγητής στη Φιλοσοφική Θεσ/νίκης) με τον πληρέστερο τρόπο.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

'Από τό πλήθος των έκδόσεων πού κυκλοφόρησαν πρόσφατα έπισημαίνουμε:

- MONTAIGNE MICHEL DE. Δοκίμια. Κάλαβος, 1979
- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ: 19ος — 20ος αιώνας. Μορφωτικό 'Ιδρυμα 'Εθνικής Τραπέζης, 'Αθήνα, 1979.
- WEBER MAX. Οικονομία και Δίκαιο. Σάκουλας, 'Αθήνα, 1979.
- ΣΟΛΔΑΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. 'Ιστορία του 'Ελληνικού κινηματογράφου. Νεφέλη, 'Αθήνα, 1979...
- ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ Κ. Γ. "Απαντα τά εύρισκόμενα. 'Ερμής, 'Αθήνα, 1979. Τόμοι 2.
- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Τά τραγούδια της πολιτείας. Ποιήματα, Κέδρος, 'Αθήνα, 1979.
- ΔΟΥΚΑ ΜΑΡΩ. 'Η άρχαία σκουριά. Μυθιστόρημα. Κέδρος, 'Αθήνα, 1979.
- ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ ΣΠΥΡΟΣ. 'Η πόλη. Μυθιστόρημα. Κέδρος, 'Αθήνα, 1979.
- ΠΡΟΥΣΤ ΜΑΡΣΕΛ. 'Αναζητώντας τό χαμένο χρόνο. Μυθιστόρημα. Τόμος Γ' Μετάφραση Παύλου 'Α. Ζάννα. 'Ηριδανός, 'Αθήνα.
- ΜΥΡΑΤ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. 'Η άγωγή του λόγου. 'Εστία, 'Αθήνα 1979.
- ΣΑΡΗ ΖΩΡΖ. Τά στενά παπούτσια. Κέδρος, 'Αθήνα, 1979 (Για παιδιά).
- ΣΑΜΟΥΗΛΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Οδοπορικό στον Πόντο. Ταξιδιωτικό. Διογένης, 'Αθήνα 1979'
- ΔΕΛΑΠΟΡΤΑΣ ΠΑΥΛΟΣ Γ. Τό λιθάρι του Σισύφου. Θεμέλιο, 'Αθήνα, 1979.
- ΝΤΙΟΥΙ ΤΖΩΝ. 'Εμπειρία και έκπαίδευση. Γλάρος, 'Αθήνα.
- ΚΕΧΑ-ΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ - ΧΑΒΙΑΡΑ ΕΛΕΝΗ. Δάφνες και πικροδάφνες. Θέατρο. 'Ερμής, 'Αθήνα 1980.
- ΧΑΞΕΛΕΥ ΑΛΑΝΤΟΥΣ. Θαυμαστός καινούργιος κόσμος. Κάκτος, 'Αθήνα, 1980.
- ΚΥΡ Μή (σκίτσα). Κάκτος, 'Αθήνα, 1980.

ΑΠΟΚΟΜΜΑ 1

Σά λυκος θα σούλιάζω έξω
από την πόρτα σου.
και ή σελήνη—ά ή σελήνη των ποιητών—
θα μου άνοίξει τό κεφάλι στη μέση,
για νά διαβάσει τό χάρτη των ιδεών μου.

Γιάννης Κοντός, Τό χρονόμετρο,
'Εκδόσεις 'Εγνατία

ΑΠΟΚΟΜΜΑ 2

Την έλευθερία τη βρήκα
στην ποίηση, στον ποιητικό
λόγο. Είμαι ή μόνη έλεύθερη
λαλιά πού μπορεί νά 'ναι
έλεύθερη λαλιά.

Ζωή Καρέλλη

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ

Στις 27 του περασμένου Γενάρη πέθανε στην Αθήνα ο Στρατής Τσίρκας. Ο θάνατος του μεγάλου λογοτέχνη συγκλόνισε τον πνευματικό κόσμο της χώρας μας μιά και το κενό που άφησε θεωρείται δυσαναπλήρωτο.

Ο Στρατής Τσίρκας γεννήθηκε το 1911 στο Κάιρο και πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα το 1937 με την ποιητική συλλογή **ΦΕΛΛΑΧΟΙ**. Από τότε ή παρουσία του στα γράμματα είναι συνεχής, αλλά γίνεται ευρύτερα γνωστός το 1958 με τη μελέτη **Ο ΚΑΒΑΦΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ** (κρατικό βραβείο) και κυρίως με τη μυθιστορηματική τριλογία **ΑΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ** (Λέσχη 1961 — Αριάγνη, 1962 — Η Νυχτερίδα, 1965).

Οι Ακυβέρνητες Πολιτείες αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά έργα της νεώτερης πεζογραφίας. Ο Τσίρκας, βαθύς γνώστης των θεωριών του μυθιστορήματος καθώς και του έργου των κλασικών του σύγχρονου μυθιστορήματος, χρησιμοποιεί προχωρημένη τεχνική για να οργανώσει και ν' απλώσει το ύλικό του. Η τεχνική αυτή παραπέμπει σε έργα κορυφαίων ξένων πεζογράφων (Λώρενς, Τζόνς, Φόρστερ, Κόλντιγουελ κ.ά.), αλλά έχει αυθεντικά στοιχεία των προσωπικών απόψεων του Τσίρκας, που πιστεύει ότι για το ελληνικό μυθιστόρημα απαιτείται «ένας κριτικός ρεαλισμός», δηλ. «η συνειδητοποίηση από τον αναγνώστη της ιδίας της πραγματικότητας που ζει και όχι του είδωλου και του μύ-

θου της ανάλογα με την άλφα ή βήτα αισθητική».

Εκεί όμως όπου αναμφισβήτητα η τριλογία στηρίζει την πολυδύναμη θελκτική της ισχύ είναι η αξιοποίηση του ύλικού της. Ο Τσίρκας, με φόντο τη Μέση Ανατολή στα ταραγμένα χρόνια 1941—44, καταφέρνει να ξεπεράσει τις παγίδες του χρονικού και να μας δώσει ένα καθαρό ντοκουμέντο — καταγγελία της πολυμήχανης αγγλικής πολιτικής στο χώρο αυτό αλλά ταυτόχρονα και του σταλινισμού με τις ολέθριες επιδράσεις του πάνω στις ανθρώπινες σχέσεις. Η θαρραλέα καταγγελία του σταλινισμού στις Ακυβέρνητες Πολιτείες από έναν άνθρωπο που έζησε «εκ των έσω» την απάνθρωπη κομματική λογική, αποτελεί πράξη νηφάλιου καυτηριασμού όλων εκείνων που παγίδεψαν κατά καιρούς τις ανθρώπινες σχέσεις στις συμπληγάδες του μακιαβισμού (οι μαύροι και οι άσπροι, οι καλοί και οι κακοί κ.λ.π.), κουρέλιασαν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και προετοίμασαν το έδαφος για τα δεινά που ξέσπασαν στο άμοιρο ανθρώπινο γένος.

Ο Στρατής Τσίρκας κυκλοφόρησε το 1976 ένα άλλο μυθιστόρημα (Η χαμένη Άνοιξη), που οι γενικότερες ενδείξεις μας πείθουν ότι το προόριζε ως πρώτο μέρος μιάς ευρύτερης σύνθεσης που θα κάλυπτε τα χρόνια 1966 και πέρα.

ΕΠΙΛΟΓΗ

Φίλιππος

Βασιλεύς Μακεδόνων

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε.

Αθήνα 1980

Το βιβλίο, καρπός της συνεργασίας δεκατριών διακεκριμένων ερευνητών, επιχειρεί μιά ριζική «επανεκτίμηση της προσωπικότητας και του έργου» του Φιλίππου Β', πατέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου και πρωτουργού του «Μακεδονικού κλέους».

Το έργο χωρίζεται σε δεκατρία κεφάλαια (Η Μακεδονία πριν από το Φίλιππο — Η έννοια της Μακεδονίας — Η νομοματοκοπία του Φιλίππου και τα μεταλλεία του Παγγαίου. — Ο Φίλιππος ως στρατηγός και ο μακεδονικός σιρατός — Ο Φίλιππος και η Δελφική Αρμικτοσία — Ο Φίλιππος και οι βόρειοι γείτονες της Μακεδονίας. — Ο Φίλιππος και η Αθήνα — Ο συσχετισμός των δυνάμεων — Από την πανελλήνια ιδέα στην πανελλήνια πολιτική — Η Μακεδονία του Φιλίππου — Το τέλος του Φιλίππου — Η προσωπικότητα του Φιλίππου — Οι βασιλικοί τάφοι των Αιγών (Βεργίνας)!, που καλύπτουν σφαιρικά τη δράση του ιδιοφυούς πολιτικού, ενώ παράλληλα φέρνουν στο φως άγνωστα στοιχεία που συνθέτουν την ελληνική φυσιογνωμία του Μακεδονικού χώρου.

Η έκδοση περιλαμβάνει πολλούς χάρτες, και άφθονες εκπληκτικές φωτογραφίες.

Τότι τὰ σκέδια ἀπ' τὰ σπήτχια τᾶφκιαναν οἱ μαστόροι. Πόσα σπήτχια δὲν ἔφκισαι οὐ θανάσης οὐ μάστουρας οὐ σηχουρημένους ἢ κι πόσοι ἄλοινοι μαστόροι. Κι ἦταν μὰι καλύτη-ρα σκιδιασμένα ἀπ' τὰ σημερινά. Κάν τίπουτας δὲν τὰ ἔλειπειν, οὔτι μνιά πιθαμὴ τόπους ἄχρει-αστους. Μὴ τοὺς νουντάδες τοὺς τρανοὺς τ' ἀνώγι ποῦταν τζιάχουρταρᾶς (ἀνοιχτὸ δηλα-δὴ) μὴ κάγκιλα στούν τόνου ξυλένια, μὴ τοῦ μαγειριὸ ψηλὰ κλεισμένου ἀπ' τ' ἀνώγι μὴ κα-φασουτὸ, τὰ παρακέλια, τίς χειβάδεις, τοῦ τζια-μακάνι, τίς μουςάντρες, τὰ ντουλάπια, τ' ἀνου-γούδια, τοῦ μιταξουργείου, τὸν ἁλιακὸ, τὸν ἀμπατζιά, τίς μούτλεις τοῦ νταβάνι κι ὅλα φκι-ασμένα μὴ μινράκι.

Τώρα χίλιοι ντιγιό, μηχανικοί, ἀρχιτέκτο-νες, μηχανολόγοι, ἡλεκτρολόγοι, ἐργουδιγοί ποιὸς κι ποὺ ποιὸς νὰ σοὶ φάει παράδεις κι νὰ φκιάσει κλουβιά.

Τότι οἱ νουντάδες ἦταν φαρδεῖς μὴ παρα-θύργια τρανὰ μὴ σίδηρα κι συρταρουτὰ τζιάμνια π' ἀνοιγαν σιαπάνου μινρά κι στέκουνταν ἀνοι-χτὰ μὴ πιταλούδα.

Ἦταν οὐ καλὸς οὐ νουντὰς ποὺ δέχουνταν στὶς γιουρτές μὴ καναπέδεις ξυλένιους (μιντιρ-λούκια) ποῦχουν στρώματα μὴ καλαμπουκό-φυλλα ἢ μπουρμπόκια.

Εἶχαν κι ντιγιό ντουλάπια κουφουτὰ μὲς στούν τοίχου. Εἰκεὶ κατίνουνειν ἢ παληὰ τίς γκαθάνεις μὴ τὰ γλυκά. Εἶχειν κι χιβάδα ἓνα κούφουμα στούν τοίχου ἀπὸ τοῦ παρακέλι μὴ καμάρια ξυλίνη πανουθιὸ του, εἰκεὶ ἔβαναν τὰ βιβλία.

Τώρα σαλουνουτραπιζαρία σοὶ λέει οὐ ἄλ-λους, κριβδατουκάμαρη, καθιστικὸ κι χαμπάρ-για.

Τότι στούν καλὸ τοῦ νουντὰ στρώνουνταν τίς γιορτές τοῦ καλὸ τοῦ Ζιλὶ μὴ τὰ πουλιά κι ὑπαρχαν ἔξι καρέκλες ψάθινεις κι στὶς γιορτές δανείζονταν κι μινικές καρέκλες ἀπ' τοῦ μα-χαλᾶ. Εἶχειν κι κανὰ κάδρου μὴ φουτουγραφίεις τοῦ νώνη κι τῆς νάνας. Κι καμνιά κλιματσίδα ἀπὸ ἄγριου σπαράγγι ἀγκαθουτὸ γιὰ τίς κάρ-τεῖς κι τίς φουτουγραφίεις ἀπ' τοῦ στρατὸ «ἐν-θύμιον στρατοῦ».

Τὰ μιντιρλούκια εἶχαν κι προυσκέφαλα μὴ λόντρες ὕφαντὰ στούν ἀργαλειὸ στοῦ σπήτι ἀπὸ μπαμπάκι κι μιτάξι. Στὶς κρινιές τίς μέ-ρεις ἔβαναν ἓνα καλὸ μαγγάλι μὴ ζιάρι ἀπ' τοῦ τζιάκι ὅταν γιόρταζαν.

Τώρα θέλουμε πουμεληθρόνες ἀκριβὲς μὴ γκαντιφέδεις κι σκρίνιου κι μιντζέρα κι δὲ ξέ-ρου τί.

Στούν παληὸ τοῦ νουντὰ ἦταν τοῦ παρα-κέλι ἓνας μικρὸς τόπους ποὺ ἄλλαζειν κι εἰάλα-ζειν οὐ ταίφας, μὴ σιντούκια γιὰ ζντράνια μέσα κι καρφκιά τρουγιούρου γιούρου γιὰ τὰ καθημερινὰ τὰ ρούχα. Ἀπὸ ποῦ κρινάστρες. Ἐφκίαναν μινικοί μὴ καλάμι κ' ἓνα κουρέλι στὴ μέση διμένου, αὐτὴ ἦταν ἡ κρινάστρα. Στὰ καρφκιά ἀπ' τοῦ παρακέλι κριννούσαν μινικοί ἄρμαθιές μὴ ρόντγια - κιδώνια, σύκα ἢ κι σταφύ-λια χειμουνιάτικα καμιά φράς. Ἀπ' τοῦ παρα-

Τότι κι τώρα

*****

ΤΟΥ ΣΚΕΔΙΟΥ ΨΗΛΑ ΣΤΟΥ ΣΠΗΤΙ

κέλι εἶχειν σκάλα σοὶ μινικά σπήτχια ποὺ ἀνέ-βηνειν στοῦ νταβάνι. Τοῦ παρακέλι εἶχειν ἓνα μικρὸ παραθύρι ἴσια γιὰ νὰ φέγγει ψίχατα.

Τώρα θέλουμε χουνιευτές ντουλάπεις στοῦ νουντὰ. Τότι εἶχαν τὴ μουςάντρα, ποὺ χουρού-σειν ὅλα τὰ στρουσίτζια, τίς βιλέντσεις κι τὰ προυσκέφαλα.

Εἶχειν τρανὰ κανάτια ποὺ ἀνοιγαν, κι ἀπὸ κατό. Εἶχειν ντουλάπια πῶθαναν τίς γκαθά-νεις, τίς ἀντιγεις, τοὺς χουματένιους τοὺς ντα-βάδεις, τὰ τσουκάλια, τὰ μισούργια, τὰ γκιού-μνια κι τέτοια. Στὶς ντιγιό μινιές δέξια κι ζέρβα ἀπ' τὴ μουςάντρα εἶχειν καμαρούντγια μὴ πύ-λεις σκιπασμένα, κουτιά μικρά, ποὺ ἔβαναν κά-νουμεῖς, καρούλια, σκουφούνια, κᾶναν σκού-φουν, καμιά σιρβέτα κι ἄλλα σέια.

Τοῦ ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ

Καθηγητοῦ ΚΑΤΕΕ

Στούν παληὸ τοῦ νουντὰ εἶχειν τρουγιού-τῆς μουςάντρας εἶχειν κι ντουλάπι μὴ ντιγιό ἀ-ράφεις, εἰκεὶ φύλαγαν κι ζάχαρι τὸν καφέ, ρύζι κᾶνα φαγὶ πρόχειρα, λάδι, λίγδα, εἶχειν κι κουτὶ γιὰ τὰ χουλιάργια κι τὰ μπουνέλια κι λιγ-γέργια κι μισούργια.

Στούν παλκὸ τοῦ νουντὰ εἶχειν τρουγιού-ρου γιούρου ἀράφεις ποὺ νὰ τίς φτάνουν οἱ κόσμοι γιὰ νὰ θάνουν πράγματα. Τίς στόλιζαν μὴ τίπουτα κουλουκίθεις ρόντγια ἢ ἔβαναν κι κανὰ βιβλίου.

Τώρα ἔχει βιβλιοθήκεις ἀκριβὲς μὴ μᾶνι, κι βιτρίνεις. Τότι κι στοῦ τζιάκι πανουνθιὸ εἶ-χειν ἀράφεις. Κι κάτου ἢ παρασκιά εἶχειν ξύ-λου στήν ἄκρα, φκιάρι κι ταιμπίδι γιὰ νὰ ἀναγ-κάσουν τὴ φουχτιά, τὴν πυρουσκιά κι τοῦ μαύ-ρου τοῦ γκιούμι στούν πιρμάχου γιὰ θιρμόν ποὺ λούζουνταν ἢ ἐπλυναν τ' ἄγκιά. Ἡ λαμαρίνα τοῦ πιρμάχου ἔστραφτειν ὅταν ἀλείφουνταν μὴ λάδι κι ξύδι. Οἱ κόχεις ἦταν στρουμένεις μὴ στρώματα ἀπὸ καλαμπουκόφυλλα ποὺ ρου-πουτούσαν τὴ νύχτα ὅταν στούν ὕπνου ἔκαμει, νὰ γυρίσεις στήν ἄλλη τὴ μινρά. Πανουθιὸ ἔ-στρουναν Ζιλὶ μὴ μαστραπάδεις κάτου ἀπ' τοῦ τζιάκι κι ντιγιό ἴδια κουχιάρικα στὶς κόχεις μὴ προυσκέφαλα. Τρία ἀπ' τὴ μνιά κι τρία ἀπ' τὴν ἄλλη μινρά ἀπ' τοῦ τζιάκι ἀπ' τὰ τρανὰ ποὺ νὰ πιάνουν ὅλουν τοῦ νουντὰ.

Τώρα στοῦ καθιστικὸ θέλουμε ντιβάνι, που-λυθρόνεις ποὺ νὰ γένουντι κριβάτχια κι ἄλλα τέτχια.

Τότι οὐ παληὸς οὐ νουντὰς εἶχειν μούγκι

(συνέχ. στήν σελ. 85)

Ἡ δασοκάλυψη στὸ Νομὸ μας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

— Ἡ ἔκταση τοῦ Νομοῦ Ἡμαθίας εἶναι 1.663.230 στρέμματα ἀπ' αὐτὰ τὰ 755.660 στρέμματα δηλαδή ποσοστὸ 45,43% καλύπτονται ἀπὸ δασική δασοκάλυψη (δάση, μερικῶς δασοσκεπείς ἐκτάσεις, χαρτοδασικές κ.λ.π. ἐκτάσεις).

— Ἐπὶ τοῦ ποσοστοῦ τῆς δασικῆς καλύψεως τὰ δάση κατέχουν ποσοστὸ 35% καὶ οἱ ὑπόλοιπες μορφές δασοκάλυψης 10,43%. Ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ κατὰ μέσο ὅρο ποσοστὸ δασοκαλύψεως τῆς Ἑλλάδας εἶναι μόλις 19% καὶ συγκρίνουμε ἀναλογικὰ, βλέπουμε ὅτι κατέχουμε ἓνα πολὺ ὑψηλὸ ποσοστὸ δασοκαλύψεως ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς χαρακτηρίσει ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς πρὸ δασωμένους Νομοὺς τῆς Ἑλλάδος.

— Παρ' ὅλην ὁμως τὴν δασοκάλυψη αὐτὴ ἢ παραγωγή μας σέ ξυλὼδη ὄγκο δέν εἶναι αὐτὴ πού θὰ περιμέναμε κανεὶς νὰ εἶναι. Ἔτσι μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι δέν εἴμαστε αὐτάρκεις σέ τεχνικὴ ξυλεία γιὰ νὰ ἐκανοποιήσουμε τίς ἀνάγκες τῆς καταναλώσεως, ἐνῶ ἀντὶθέτως ἔχουμε ἐπάρκειαν καύσιμης ὕλης.

— Ἡ δυσαναλογία πού ὑπάρχει μεταξὺ τεχνικῆς καὶ καύσιμης ξυλείας ὀφείλεται, ἀφ' ἑνὸς, ἐπειδὴ τὰ δάση μας θρίσκονται ἀκόμη στὸ στάδιο τῆς ἀνορθώσεως, ἔπειτα ἀπὸ τίς μέχρι πρό δεκαετίας λαθρουλοτομίες καὶ λεηλασίες πού δέχθη καὶ ἀπ' ἑτέρου ἐπειδὴ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι πρεμινοφυτὰ εἴτε ἀπὸ τὴ φύση τους εἴτε ἔπειτα ἀπὸ ὑποβάθμιση λόγω ἐντατικῆς βοσκῆς.

Ὅμως τὰ τελευταῖα χρόνια μέ τὴν ἐπιστημονικὴ διαχείριση καὶ φύλαξη πού γίνεται σ' αὐτά, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ ποιοτικὴ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς, μέ τίς ἀπαραίτητες καλλιεργητικὰς ἐπεμβάσεις στὰ ὑψηλὰ δάση καὶ τὴν ἀναγωγή τῶν πρεμινοφυτῶν δασῶν σέ σπερμινοφυτὰ ἐπιβάλλεται, θὰ ἔχουμε σέ λίγα χρόνια τεχνικὴ ξυλεία ἀρκετὴ γιὰ νὰ καλύψουμε μεγάλο μέρος τῶν ἀναγκῶν μας.

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ:

— Ἐνα ἄλλο ἀξιοσημείωτο γινόμενόν πού χαρακτηρίζει τὰ δάση

τοῦ νομοῦ μας εἶναι ἡ ἰδιοκτησιακὴ τους μορφή. Πραγματικὰ τὰ περισσότερα δάση εἶναι ἰδιωτικὰ καὶ μάλιστα σέ πολὺ μεγάλο ποσοστὸ. Εἶναι δὲ ἀμφίβολο ἂν ὑπάρχουν τόσα πολλὰ ἰδιωτικὰ σ' ἄλλο Νομὸ τῆς Ἑλλάδας. Ἔτσι ἀπὸ τὸ 755.660 στρέμματα δασικῶν δασοκάλυψεων τοῦ Νομοῦ τὰ 641.980 στρέμματα ἢ ποσοστὸ 85% εἶναι ἰδιωτικὰ καὶ μόνο τὰ 113.680 στρέμματα ἢ ποσοστὸ 15% εἶναι Δημόσια. Ὅμως σέ πολλὰ ἰδιωτικὰ δάση ὑπάρχει συνδικιοκτησία τοῦ Δημοσίου ἢ ὁποῖα ἂν ἀποχωριθεῖ καταλαμβάνει μὴ ἔκταση 79.720 στρεμμάτων κα' ἔτσι ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Δημοσίου ἀνέρχεται σέ ποσοστὸ 25,6%, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐξαγορασθεῖ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας δασοκτήμονες.

Τοῦ Ἀναστασίου Τσιώνια Ἰδιωτικοῦ Δασολόγου

α) Τὰ καθαρῶς ἰδιωτικὰ δάση τοῦ Νομοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς:

Δήμιου Ναούσης (τιτῆμα), Μεταμορφώσεως, Ἀγίου Παύλου, Μαρτίνας, Γιαννακοχωρίου, Προδρόμου, Λαζαράτσας, Βοσινότοπος Τσανακτζί Κωστοχωρίου, Βρωσιπιάδου, Τριποτάμου, Ξηρολειθάδου, Νιτορμάν Γεωργιανῶν, Ράχης, Μ. Σάντας, Καστανιάς, Σφηκιᾶς, Χαράδρας, Δήμιου Βεροῖας, Προδρόμου,

Παλατιτίων, Φυλλαριάς, Σφηκί-ποσης.

β) Συνιδιοκτητὴ μετὰ τὸ Δημόσιο εἶναι τὰ ἑξῆς:

Σελίου, Δήμιου Ναούσης (τιτῆμα), Ριζοματών, Καραγεωργίου, Ἐλαφίνας, Τσοῦμωσλη, Φυτιάς, Ἀρκοχωρίου, Π. ρεύματος, Συκιᾶς, Στενγιάχου, Ἀγίου Ἰωάννου, Ἄνω Σελίου, Γιαννακοχωρίου, Βεργίνας, Πολυδενδρίου, Νεοκάστρου, Σφηκιᾶς, Πολλῶν Νερῶν, Μικροῦ Μερά, Καρὰ Τσαῖρ, Χρηστίδη, Μογγ Ματαμορφώσεως.

γ) Δημόσια δάση εἶναι τὰ ἑξῆς: Τσανακτζί, Μαραύσιας, Δασκίου, Παλατιτίων, Φουλουριᾶν καὶ Ἀνταλλάξιμα: Ἀρσούμπαση καὶ Βουλγάρικο.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

— Τὰ ἰδιωτικὰ καὶ συνιδιοκτητὰ δάση διαχειρίζονται ὡς ἑξῆς: Ἐὰν ἀνήκουν σέ Δήμους καὶ Κοινότητες ἀπὸ τὰ Δημοτικὰ καὶ Κοινοτικὰ Συμβούλια σύμφωνα μέ τὴν καίρινη Νομοθεσία. Ἐὰν ἀνήκουν σέ συνεταιρισμούς ἀπὸ τὰ Διοικητικὰ Συμβουλία αὐτῶν ἐὰν ἀνήκουν σέ συνεταιρίζουσιν ἀπὸ ἐπιτροπὴς διαχειρίσεως, καὶ τέλος ἐὰν ἀνήκουν σέ φυσικὰ πρόσωπα ἀπὸ τὰ φυσικὰ πρόσωπα.

— Τὰ Δημόσια δάση διαχειρί-

Οἱ περιοχές τοῦ Δημοτικοῦ δάσους Τρία Πηγόδια - Ἀγριολάπατα - Ἅγιο Πνεῦμα

ζονται ἀπὸ τὰ κατὰ τόπους Δασαρχεῖα τὰ ὁποῖα ἐκπροσωποῦν τὸ κράτος.

— Ἡ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν αὐτῶν γίνεται σύμφωνα μὲ τὸ Νόμο περὶ δασῶν, εἴτε μὲ μίσθωση κατόπιν δημοπρασίας, εἴτε ἄνευ δημοπρασίας σὲ Δασικούς Συνεταιρισμούς Ἑργασίας (ἐὰν πρόκειται γιὰ τὸ Δημόσιο, τοὺς Δῆμους καὶ τὴς Κοινότητες), εἴτε δι' αὐτεπιστασίας.

— Ἡ διαχείριση τῶν δασῶν σὰν κλάδος τῆς ἐφαρμοσμένης δασικῆς οἰκονομίας, ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ὀργάνωση τῶν συντελεστῶν ποὺ δροῦν στὴ δασοπονία, γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν ποὺ ἐπιδιώκονται ἀπ' αὐτήν, δηλαδὴ τὴν κάλυψη τῶν οἰκονομικῶν ἀπαιτήσεων τῶν δασοκτημόνων καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ποὺ ἀπὸ τὸ δάσος ἐξαρτᾶται. Αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴς ὑποχρεωτικὰ ἐκπονούμενες διαχειριστικὰς μελέτες γιὰ κάθε δάσος ξεχωριστὰ, δάσει τῶν ὁποίων γίνεται ἡ διαχείριση αὐτῶν μὲ γνώμονα πάντοτε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀειφορίας τῶν καρπώσεων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία πρέπει κάθε χρόνος ἀπὸ κάθε δάσος νὰ ἀπολαμβάνεται ποσὸ καρπώσεων ἴσο, σταθερὸ καὶ κατὰ τὸ δυνατόν μεγαλύτερον εἰς τὸ διηγεκές.

— Στὸ Νομὸ μας τὰ πρὸ ἀξιόλογα δασικὰ συγκροτήματα εἶναι: τοῦ Σελίου, τοῦ Δήμου Ναούσης, τῶν Ριζοματιῶν καὶ τοῦ Δασκίου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ παράγεται ὁ μισὸς θωμώδης ὄγκος τόσο ἀπὸ ποιοτικῆς ὥς καὶ ἀπὸ ποσοτικῆς πλευρᾶς. Ἀπὸ τὰ πρὸ πάνω δασικὰ συγκροτήματα παράγεται ξυλεία Μαύρης Πεύκης, ὄξυας καὶ Καστανιάς.

— Συνολικὰ τὰ δάση τοῦ Νομοῦ μας παράγουν κάθε χρόνο ἀπὸ 30.000 — 40.000 κυβικά μέτρα ξυλώδη ὄγκο ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅμως 10.000—15.000 κυβικά μέτρα εἶναι ἡ ξυλεία ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ τὴς τέχνες.

Ἀπὸ τὴς ποσότητες αὐτὲς ἓνα μεγάλο μέρος διοχετεύεται σὲ ἀγορὰς ἄλλων πόλεων ἐκτὸς Νομοῦ, ὅπως ἐπίσης μεγάλη ποσότητα ξυλείας εἰσάγεται ἀπ' ἄλλους Νομούς καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι νὰ μὴν ἔχουμε γνώση τῶν πραγματι-

κῶν ἀναγκῶν τοῦ Νομοῦ.

Τέλος τὰ δασοκομικὰ εἶδη ποὺ κυριαρχοῦν στὰ δάση τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ Ὀξυὰ, ἡ Μαύρη Πεύκη, ἡ Δρύς, ἡ Καστανία κλπ., ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἀποκλειστικὰ ἐξάγεται τεχνικὴ ξυλεία κατασκευῶν.

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΜΑΣ.

Σήμερα στὰ δάση τοῦ Νομοῦ μας ἡ δασοπονία τῶν πολλαπλῶν σκοπῶν θρῖσκει τὴν ἐφαρμογὴ τῆς. Πραγματικὰ τὰ δάση μας ἐκπληρῶνουν πολλοὺς σκοποὺς, δηλαδὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν ὕλικῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ποὺ προσφέ-

ρουν στὸ κοινωνικὸ σύνολο, προσφέρουν ἐπίσης σκοποὺς προστατευτικούς καὶ ὑδρονομικούς, κτηνοτροφικούς, στρατιωτικούς, ἐπηρεάζουν τὸ μικρὸ κλίμα τῆς περιοχῆς, προσφέρουν αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις, ὑγιεινὲς ψυχαγωγικὰς ἀθλήσεις, τουρισμὸ κλπ.

— Ἐνὰ ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ὠφέλη τῶν δασῶν μας εἶναι ἡ συγκράτηση τόσο τοῦ ἰδίου δασικοῦ ἐδάφους, ὥς καὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὑποκείμενης πεδινῆς περιοχῆς, τῶν γεωργικῶν καλλιεργειῶν καὶ τῶν ἐργῶν πολιτισμοῦ. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ μὲ τὰ φύλλα τῶν δένδρων

συγκρατεῖται ἡ ὀρμητικότητα τῶν ἁμθρίων ὑδάτων καὶ ἔτσι διευκολύνουν τὸ νερὸ τῆς βροχῆς, νὰ διεισδύσει βαθμιαίως στὰ ὑπόγεια στρώματα τοῦ ἔδαφους καὶ νὰ τὸ ἀποδώσει ἀργότερα στὶς πηγές. Ἔτσι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀφ' ἑνὸς δὲν παρασύρεται τὸ δασικὸ ἔδαφος, ἀφ' ἑτέρου ἀποτρέπει τὸν σχηματισμὸ χειμάρων, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν κάθε χρόνο τεράστιες ζημιές.

— Ἀποτέλεσμα τῶν πρὸ πάνω καλῶν καὶ ἡ εὐνοϊκὴ σύνθεση τῶν δασοπονικῶν εἰδῶν ποὺ ἐπικρατοῦν στὰ δάση μας, εἶναι ἡ μεγάλη ὑδρονομικότητα τῆς περιοχῆς μέ τὴν πληθώρα τῶν πηγῶν, ρυακίων, παραποτάμων καὶ ποταμῶν, ἀπ' ὅπου ὑδροδοτοῦνται οἱ πόλεις καὶ ποτίζονται οἱ γεωργικὲς καλλιέργειες.

— Ἐνα δυσάρεστο γεγονὸς εἶναι ἡ ἐλλάτωση τῆς ποιμενικῆς ὀρεινῆς κτηνοτροφίας μέ βασικότερο λόγο τὴν ἀνάπτυξη τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ μας. Τὰ λίγα ἐναπομείναντα ποιμνία καὶ αὐτὰ ξενόφερτα ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν Ἑσσεαλία, φθίνουν σιγά-σιγά, παρ' ὅλη τὴν ἐνθάρρυνση ποὺ γίνεται μέ τὴν κατασκευὴ δρόμων γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων καὶ ἐπικοινωνία μέ τίς πόλεις καὶ τὴν κατασκευὴ ποτιστῶν γιὰ πότιαμα τῶν ποιμνίων.

— Ἐπίσης τὰ δάση μας ἐπηρεάζουν τὸ μικροκλίμα τῆς περιοχῆς, τόσο ἀπὸ τὴν τοπογραφικὴ διαμόρφωση τῶν ὄρεων, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν σύνθεση τῶν ἐπικρατούντων δασοπονικῶν εἰδῶν.

— Τεράστιες σημασίας θεωρεῖται ἡ ὑγιεινὴ ψυχαγωγικὴ ἐπίδραση τῶν δασῶν μας, τόσο στοὺς κατοίκους τοῦ Νομοῦ οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἰδιαίτερους δεσμούς μ' αὐτά, ὅσο καὶ στοὺς κατοίκους τῶν παραπλησίων περιοχῶν. Τοὺς χειμερινούς μῆνες λειτουργοῦν τὰ δύο χιονοδρομικὰ κέντρα στὸ Σέλι καὶ στὰ Τρία Πηγάδια καὶ συγκεντρώνουν πολλοὺς φίλους τοῦ Σκί, οἱ ὁποῖοι χρόνο μέ τὸ χρόνο γίνονται περισσότεροι. Τὴν ἀνοιξή πάλι καὶ τὸ καλοκαίρι τὰ δάση μας, ἀπ' τὴ

μιά μεριά ἐπειδὴ ἀρχίζει ἡ βλαστὴ καὶ κτηνοτροφικὴ περίοδος καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ ἐναρξὴ τῶν ὑλοτομικῶν ἐργασιῶν μαζί μέ τὴν ἀθρόα προσέλευση ἐκδρομῶν, περιηγητῶν, ὀρειβατῶν καὶ παραθεριστῶν, βρίσκονται σέ ὄργανο καὶ σφίζονται ἀπὸ ζωνή.

— Σὰν ἐπίλογον θέλουμε νὰ τινύσουμε ὅτι αὐτές τίς ἀνεκτίμητες

ὑλοτομικῶν ἐργασιῶν μαζί μέ τίς ὁποῖες δὲν μπορούμε νὰ ἀποτιμήσουμε σέ χρήμα, ἔχουμε ἠθικὴ ὑποχρέωση ν' ἀφήσουμε νὰ τίς χαροῦν καὶ οἱ ἐπερχόμενες γενεές, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχουμε ὁ καθένας χωριστὰ νὰ μὴ γίνουμε αἰτία καταστροφῆς αὐτῶν ἀπὸ τὴ φωτιά, τὸν μεγαλύτερο κίνδυνο τῶν δασῶν.

ΛΥΣΩΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΚΛΕΟΥΣ

«Ὅπου καὶ νὰ ταξιδέψω ἡ Ἑλλάδα μὲ πληγώνει»
ὁ Σεφέρης

ἓνας λυγμός ποῦ δὲν εἶναι μόνον λυγμός καὶ οὔτε
μόνον ἓνας

οἱ πατρίδες μὲ τὰ παραφθαρμένα ὀνόματα

οἱ εὐηχοὶ δυσώνυμοι Ἐφιάλτες

οἱ συλημένοι τάφοι τῶν προγόνων

ἀπὸ τοὺς τυμβωρύχους ἀπογόνους των

τοῦ Λύσωνα, τοῦ Καλλικλέα, τῶν γιῶν τοῦ Ἀριστοφάνη,

ἄδειος ὁ νεκροθάλαμος

ὀνόματα μόνον ὀνόματα καὶ ζωγραφι-

σμένα σπαθιά, πανοπλίες, ἀσπίδες,

γυρλάντες μέ μῆλα καὶ ρόδια

ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ὁστῶν στάχτη

λησμονημένα

κι ὁ Λύσωνας λησμονημένος κι ὁ Καλλικλέας.

Ἄμα δὲν ὑπάρχουν ἀπόγονοι,

ρημάζουν τῶν προγόνων οἱ τάφοι.

«Ὅπου καὶ νὰ ταξιδέψω ἡ Ἑλλάδα μὲ πληγώνει»

Τὸ Νυμφαῖον τῆς Μιέζας μέ τίς χάσκουσες σπηλιές

Ὁ περίπατος τοῦ Ἀριστοτέλη ἀδιάβατος ἀπὸ ἀγριόδεντρα

Ὅταν οἱ φιλόμουσοι ἀπολείψουν,

χορταριάζουν καὶ τῶν Νυμφῶν οἱ κατοικίες,

καὶ μόνος ὁ ἀλαφροῖσκιωτος

πασχίζει νὰ παρηγορήσει

γιὰ τὴ γενιά τὸν Λύσωνα ποῦ στέρεψε

καὶ τὸν Καλλικλέα καὶ τῆς Μιέζας

τίς ἄμοιρες Νύμφες

ποῦ ἀπόμειναν ἔτσι χωρὶς ἀκολούθους.

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΘΩΜΑΣ

ΜΝΗΜΕΣ ΠΟΥ ΑΡΓΟΣΒΥΝΟΥΝ

Στα πρώτα χρόνια του αιώνα λή από τα τρυφερά αυτά βλαστάρια στη Νάουσα λειτουργούσαν τρία Δημοτικά Σχολεία: το 1ο 'Αρρένων (Γαλάκια), το 2ο 'Αρρένων (Μεταμορφώσεως) και το Δημοτικό Θηλέων επίσης στη Μεταμορφώση. Έδω εικονίζονται οι μαθητές της Δευτέρας Τάξης του 1ου Δημοτικού 'Αρρένων (Γαλάκια). Πρόκειται για φωτογραφία του 'Απρίλη του 1921 που την έστειλαν οι μαθητές μαζί με τις εulχές τους για εύdωση του αγώνα στους μαχητές της Μ. 'Ασίας. Τα πιο πολ-

ρια ήδη έχουν αποχαιρετίσει το κότιο μας. 'Ανάμεσά τους φαντάζει επιδλητικός ο δάσκαλος τους Οικονομίδης με το χαρακτηριστικό του γενάκι (γι' αυτό και τον αποκαλούσαν «γένιαρη»), ξακουστός και για το βαρύ του και ακούραστο χέρι του. Παραθέτουμε τα όνόματα όσων μπόρεσε να θυμηθεί ο κ. Στέργιος Σπορέλας που μας παραχώρησε και τη φωτογραφία. ΠΡΩΤΗ ΣΕΙΡΑ, ΚΑΤΩ: Πασχάλης, Σταμένος, Νίκος Κυράνης, Βασίλης

Φειδάντης. ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ: Ιωάννης Γκίγκας, Βογιατζής, Παπαθασιλείου, Σωτήρης Γιαννούλης, Οικονομίδης — δάσκαλος, 'Αλέξανδρος Πάντσιος, Δημήτρης Τσουκαλάς. ΤΡΙΤΗ ΣΕΙΡΑ: 'Αλέξανδρος Κούλης, Οικονόμου, Κων)νος Παπαπέσιος, Στέργιος Σπορέλας. ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΕΙΡΑ: Μίγκας, Γιαννούλης Ζήκας, ΠΕΜΠΤΗ ΣΕΙΡΑ: Ρουδέτης, Βρούφτης, Γρηγόρης Παναγιώτου, 'Αναστάσιος Δημούλας, Λαπαδίτσας.

ΑΙΤΙΑ

Η πικρή κηλίδωση (μπίτερ πίτ) είναι μία άνωμαλία τροφική των μήλων (οι παραγωγοί την πάθηση αυτή την βάφτισαν μονίλια). Τα αίτια αυτής της παθήσεως δεν είναι απόλυτα γνωστά.

— Το μπίτερ πίτ οφείλεται ουσιαστικά στην φτώχεια του καρπού σε άσβεστιο. Η πάθηση αυτή εκδηλώνεται συνήθως όταν η περιεκτικότητα του καρπού σε άσβεστιο πέσει κάτω από τα επιτρεπτά όρια. Μπίτερ πίτ είναι οι χαρακτηριστικές κηλίδες διαμέτρου 4—5 χιλιοστών χρώματος κυρίως καστανού σκούρου που βλέπει κανείς στα μήλα. Οι κηλίδες αυτές σχηματίζονται κάτω από την επιδερμίδα του

ΤΟ ΜΠΙΤΕΡ ΠΙΤ (BITTER PIT) ΤΩΝ ΜΗΛΩΝ (ΠΙΚΡΗ ΚΗΛΙΔΩΣΗ)

N. M

Επιμέλεια Ο. Ντινόπουλος

καρπού και είναι έντοπισμένες στο χώρο του κάλυκα (όφθαλμός). Οι κηλίδες γίνονται όρατες α) όσο πλησιάζει ή ήμερομηγία συγκομιδής των μήλων β) κατά την διάρκεια της συντηρήσεως των καρπών στα ψυγεία και γ) πιο συχνά αργότερα στο τέλος της περιόδου συντηρήσεως.

— Το άσβεστιο είναι ένα θρεπτικό στοιχείο με μικρή κινητικότητα. Αυτό το γεγονός δεν πρέπει να το ξεχνούμε. Το άσβεστιο που βρίσκεται στο έδαφος για να φθάσει ως τον καρπό συναντά αρκετά εμπόδια. Κατ' αρχήν η απορρόφησή του από τα ριζικά τριχίδια δεν είναι εύκολη, λόγω του ανταγωνισμού με άλλα στοιχεία. Άρκετες ποσότητες άσβεστιού με την μεταφορά των χυμών από τις ρίζες για τα φύλλα παραμένουν κατά την διαδρομή τους στα ξυλώδη μέρη του δέντρου και σχηματίζουν διάφορες χημικές ενώσεις. Άλλες ποσότητες άσβεστιού που φθάνουν στα φύλλα παραμένουν μόνιμα εκεί. Από τα φύλλα, οι περισσότερες προωθείται προς τον καρπό. Επίσης μέσα στον καρπό η κινητικότητα του άσβεστιού είναι αργή. Διαπιστώθηκε ότι το μέρος του καρπού που βρίσκεται στον ποδίσκο (χοτσάνι) είναι πλουσιότερο σε άσβεστιο από το άλλο μέρος που βρίσκεται στην αντίθετη πλευρά. (χώρος του κά-

ΚΑΡΠΟΣ ΥΓΙΗΣ ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΣΕ ΑΣΒΕΣΤΙΟ

Κανονική συγκομιδή
Κανονικά ποτίσματα το θέρος
Κανονικό άραιωμα καρπών
Άζωτοϋχος λίπανση την Άνοιξη
Καλιοϋχος λίπανση αργά το φθινόπωρο.

λυκα όφθαλμός). Έτσι, εξηγείται γιατί το μπίτερ πίτ εμφανίζεται κυρίως στον χώρο που βρίσκεται γύρω στον κάλυκα.

— Τα θρεπτικά στοιχεία κάλιο και μαγνήσιο ανταγωνίζονται το άσβεστιο. Όσο μεγαλώνει ή αναλογία καλίου και μαγνησίου προς το άσβεστιο μέσα στον καρπό (K+MG/Ca) τόσο ο κίνδυνος εμφάνισης του μπίτερ πίτ αυξάνει. Τα στοιχεία κάλιο και Μαγνήσιο δημιουργούν εμπόδια και άνωμαλίες στην απορρόφηση του Άσβεστιού.

— Για την εμφάνιση του μπίτερ πίτ στον καρπό μεγάλη σημασία

Έλικιωμένα δένδρα
Κανονικό κλάδεμα
Κανονικό μέγεθος καρπού

Άσβεστιο φύλλων < 20 περίπου
Άσβεστιο καρπών

$\frac{\text{Κάλιο} + \text{Μαγνήσιο}}{\text{άσβεστιο}} = \frac{\text{Κανον. ποσ.}}{\text{Κανον. ποσ.}}$

Ψεκασιμός με χλωριούχο άσβεστιο

έχει η ποσότητα άσβεστιού που βρίσκεται στα φύλλα και η ποσότητα άσβεστιού που βρίσκεται στον καρπό. (Οι μετρήσεις και υπολογισμοί γίνονται τον Αύγουστο) όσο ή αναλογία του άσβεστιού των φύλλων προς το άσβεστιο του καρπού αυξάνει (Άσβεστιοφύλλων/ άσβεστιο καρπών) τόσο οι πιθανότητες να εμφανισθεί το μπίτερ πίτ μεγαλώνουν.

— Η έλλειψη άσβεστιού στον καρπό δεν οφείλεται πάντοτε στην έλλειψη άσβεστιού στο έδαφος. Είναι δυνατόν και σε έδαφη που είναι εφοδιασμένα με υπόλοιπο άσβεστιο

νά εμφανίσουν σοβαρά συμπτώματα μπίτερ πίτ. Σημασία λοιπόν έχει: τί γεγονός ή ποσότητα άσβεστίου μπορούν νά άπορροφήσουν τά ριζικά τριχίδια του δέντρου και όχι τί ποσότητες άσβεστίου υπάρχουν στο έδαφος. Άσβέστιο άδιάλυτο και μύ άπορροφήσιμο είναι άχρηστο για τó φυτό.

— Αξιόλογα πειράματα έδειξαν τά έξής. Η άζωτοϋχος λίπανση κατά τó θέρος (Ιούνιος — Ιούλιος) υπό μορφή νιτρική ή υπό μορφή διαφυλλική χρησιμοποιώντας ούρία έμφάνισε έντονα συμπτώματα τής παθήσεως. Επίσης ή λίπανση καλίου σέ δόσεις μεγάλες από τόν Ιούνιο ως τόν Σεπτέμβριο χειρτέρεψαν τήν κατάσταση τών καρπών.

2. ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΟ ΜΠΙΤΕΡ ΠΙΤ

α) Πρώιμη συγκομιδή. Τó ποσοστό του άσβεστίου αύξάνει στόν καρπό όσο πλησιάζει ή ώριμηση και ή συγκομιδή. Οί καρποί που συγκομίσθηκαν κάπως πρώιμα δέν πρόλαβαν νά τροφοδοτηθούν μέ τήν άπαραίτητη ποσότητα άσβεστίου.

β) Τά δέντρα που έχουν λίγους καρπούς.

γ) Τά νεαρά δέντρα.

δ) Τó αύστηρό κλάδεμα.

(Στίς τρεις τελευταίες περιπτώσεις ή αναλογία άσβεστίου φύλλων, πρós τó άσβέστιο του καρπού είναι μεγάλη. Ο ανταγωνισμός μεταξύ τών φύλλων και τών καρπών για τήν κατάκτηση του άσβεστίου είναι πιο έντονος).

ε) Οί χοντροί καρποί.

7) Οί υπερβολικές λιπάνσεις καλίου και μαγνήσιου. Επίσης οί δψιμας διαφυλλικές λιπάνσεις μέ θεϊκό μαγνήσιο.

η) Οί δψιμες άζωτοϋχες λιπάνσεις εφαρμολόμενες κατά τó θέρος εύνοουν τήν δλάστηση (τό άσβέστιο δέν πηγαίνει στους καρπούς αλλά μεταναστεύει στα φύλλα τής νέας δλάστησης).

3 ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

α) Η πάθηση εμφανίζεται στα νεαρά δέντρα και στίς ευαίσθητες ποικιλίες. Όσο ήλικιώνεται τó δέντρο τó φαινόμενο μπίτερ πίτ περιορίζεται (Αύξηση και κανονική παραγωγή, δελτίωση φυσιολο-

γική τής κατάστασης, μέ τήν πάροδο του χρόνου.

β) Συγκομίζουμε τούς καρπούς στήν κατάλληλη ήμερομηνία (όχι ένωρίς) στήν ανάγκη και σέ δύο χέρια.

β) Ποτίζουμε κανονικά. Τó νερό στήν τροφοδοσία του δέντρου παίζει πρωταρχικό ρόλο. Πρέπει νά ποτίζουμε κανονικά στήν ξηρασία ή περιόδo.

δ) Άραιώνουμε κανονικά.

ε) Άποφεύγουμε τίς μαζικές λιπάνσεις μέ κάλιο και Μαγνήσιο προπαντός υπό τήν άφομοιώσιμο μαρφή.

ζ) Λιπαίνουμε μέ άζωτο πολύ ένωρίς. Όχι τó καλοκαίρι. Εάν πρόκειται νά κάνουμε διαφυλλικούς ψεκασμούς έπειδή είναι αναγκαίοι χρησιμοποιούμε μέτριες δόσεις.

η) Ψεκάζουμε τούς καρπούς μέ ένώσεις άσβεστίου. Χρησιμοποιούμε τó χλωριούχο άσβέστιο και τó προτιμούμε από τήν νιτρική άσβεστο έπειδή είναι λιγότερο τοξικό.

θ) Βαπτίζουμε τούς καρπούς μετά τήν συγκομιδή σέ διάλυμα χλωριούχου άσβεστίου σύμφωνα μέ τίς οδηγίες του παρασκευαστού οίκου.

ΤΟ ΑΣΒΕΣΤΙΟ

ΣΤΗΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ

ΤΩΝ ΜΗΛΩΝ

Τó άσβέστιο παίζει ένα πρωταρχικό ρόλο στήν συντήρηση τών μήλων. Τó άσβέστιο είναι ένας ρυθμιστής του μεταβολισμού τών καρπών. Η έλλειψη άσβεστίου προμηγύει τήν άποδιοργάνωση τών κυτ-
ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελίδα 86

ΚΑΡΠΟΣ ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΦΤΩΧΟΣ ΣΕ ΑΣΒΕΣΤΙΟ

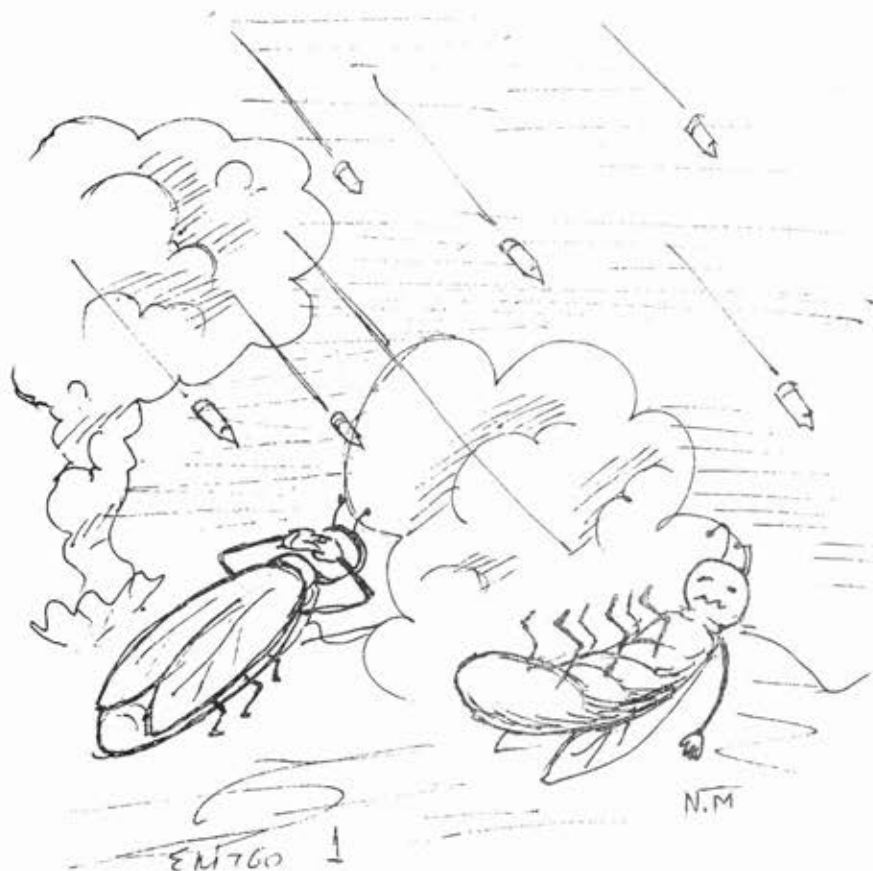
Πρώιμη συγκομιδή
Άκανόνιστα ποτίσματα τó θέρος
Μεγάλη ξηρική περίοδος
Άζωτοϋχος λίπανση τó καλοκαίρι
Θερινή λίπανση καλίου και μαγν.
Νεαρά δέντρα

Αύστηρό κλάδεμα Χοντροί καρποί
Άσβέστιο φύλλων > 20 περίπου
Άσβέστιο καρπών

Κάλιο + Μαγνήσιο = μεγ. ποσót.
άσβέστιο μικ. ποσót.
Δέν έγινε ψεκασμός μέ χλ. άσβέστ.

Οἱ ψῶρες (κοκκοειδή), τὸ ρόισμα καὶ ἡ καταπολέμησή τους

Τὰ σκίτσα εἶναι τοῦ Νίκου Μηλιάτκα

Νεογέννητη ψώρα ἀκάλυπτη (ρόισμα). Ψεκασμός ἀποτελεσματικός

Ἡλικιωμένη θηλυκὴ ψώρα μὲ προστατευτικὸ ἀσπίδιο. Ψεκασμός ἀχρηστος

— Εἶναι γνωστὲς οἱ ζημιές ποὺ προξενοῦν οἱ ψῶρες στὰ δέντρα. Ξηραίνουν κλάδους, κλαδίσκους, ἀκέρια καὶ ὁλόκληρα δέντρα. Ἀχρηστεύουν καὶ υποβαθμίζουν τὴν ποιότητα τῶν καρπῶν. Οἱ κόκκινες κηλίδες ποὺ δέλεπει κανεῖς στὰ ἀχλάδια καὶ μήλα, κατὰ τὸ φθινόπωρο συνήθως, ὀφείλονται κατὰ κανόνα στὴς ψῶρες (βιολογικὰ καλεῖται καρποί).

Τοῦ Ὁδ. Ντινοπούλου

— Οἱ ψῶρες (κοκκοειδή) εἶναι μικρὰ ἐντομῶν τὰ ὅποια τὸν περισσότερο καιρὸ τῆς ζωῆς τους ἀνελκύονται ἀπὸ κάποιο προστατευτικὸ κάλυμμα (ἀσπίδα, καθότι κ.λ. π.) οἱ νεογέννητες (προνύμφες) ὕστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες φιλὰ χροὺν τὸ ἀσπίδιό τους. Ὅπως γίνεται νοητὸ ἔχομε κάθε συμφέρον νὰ προσδιορίσουμε τὴς ἡμερομηνίες ἐκεῖνες ποὺ γεννοῦν τὰ διάφορα κοκκοειδή (ψῶρες). Νὰ θυσοῦμε τὴς ἡμερομηνίες ὅπου οἱ νεογέννητες ψῶρες (προνύμφες) περπατοῦν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ εἶναι γυμνές. Νὰ μάθουμε μὲ ἄλλα λόγια πότε «ροῖζει» τὸ κάθε κοκκοειδὲς (ψῶρα). Ἀμα μάθουμε πότε ροῖζει τὸ κάθε κοκκοειδὲς ἀπὸ καὶ καὶ πέρα τὰ πράγματα εἶναι ἀπλά. Ἡ καταπολέμησή γίνεται εὐκολή. Ἡ καταπολέμησή ἔχει ἐπιτυχία.

— Στὴν περιοχὴ μας τὰ σπουδαϊότερα κοκκοειδή (ψῶρες) ροῖζουν στὴς ἐξῆς περίπου ἡμερομηνίες: (Δίς «τὰ κυριώτερα κοκκοειδή τῶν ὁπωροφόρων δένδρων στὴν Βόρειο Ἑλλάδα» τοῦ Σ. Παλούκη).

1) Ψευδολάκαςπις πεντάγωνα. PSEUDAULACASPIS PENTAGONA (DIASPIS) Βαμπακάδα 3 γενεές α) Μέσα Μαΐου β) Μέσα Ἰουλίου καὶ γ) τέλη Σεπτεμβρίου (σελ. 76).

2) Κουαντρασπιντίτους περιτοϊόζους. QUADRASPIDIOTUS PERNICIOSUS — Σὰν Ζοζέ — 3 γενεές α) Τέλη Μαΐου ἀρχὴς Ἰουνίου β) Μέσα Αὐγούστου καὶ γ) Τέλη Ὀκτωβρίου (σελ. 85).

3) Παρλατόρια Ὀλεα — PARLATORIA OLEAE — 2 γενεές α) Μέσα Μαΐου β) Μέσα Αὐγού-

ΣΥΝΕΧΕΙΑ σὴ σελίδα 77

Ἡ ἀντοχή τῶν δέντρων στὴν ὑγρασία τοῦ ἐδάφους

1. Τὰ διάφορα εἶδη ὀπωροφόρων παρουσιάζουν διαφορετικὴ ἀντοχή στὴν ἀσφυξία τῶν ριζῶν. Τὸ πόσο θὰ ἀντέξει ἓνα δέντρο στὴν ὑπερβολικὴ ὑγρασία τοῦ ἐδάφους αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλικία τοῦ δέντρου, τὸ ἔδαφος καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ. Τὸ πιὸ εὐαίσθητο σημεῖο τοῦ δέντρου στὴν ἀσφυξία εἶναι ὁ λαίμκος (τὸ σημεῖο πού ὁ κορμὸς τοῦ δέντρου ἔρχεται σὲ ἐπαφή μὲ τὸ ἔδαφος). Ἐπ' αὐτὸ πρέπει νὰ φροντίζουμε νὰ μὴ συγκεντρώνεται νερὸ γύρω στὸ λαίμκο, γιατί τότε δημιουργοῦνται κατ'ἀλλήλους συνθήκες προσβολῶν ἀπὸ διάφορους ἐπιβλαβεῖς μικροοργανισμούς (φυτοφθόρα κλπ.).

2. Οἱ ρίζες μποροῦν νὰ ἀντέξουν στὴν ἀσφυξία περισσότερο ἢ λιγότερο χρόνο κι' αὐτὸ ἐξαρτᾶται α) ἀπὸ τὴν χρονικὴ διάρκειά της ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους (πόσες μέρες τὸ ἔδαφος εἶναι κορεσμένο μὲ νερὸ καὶ β) ἀπὸ τὴν κατάστασή της βλάστησης. Ὅταν τὸ δέντρο βρίσκεται σὲ ἐνεργὸ βλάστηση παραδείγματός χάρις τὸν Μάη, τότε ὑποφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν ἐδαφικὴ ὑγρασία. Τότε παρουσιάζει τὴ μικρότερη ἀντοχή στὴν ἀσφυξία. Ἀντίθετα, κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ληθάργου (τέλη Φθινοπορίου — Χειμῶνας ὡς τὴς ἀρχὲς τῆς Ἀνοιξῆς) στὸ διάστημα αὐτὸ ἀντέχει πολὺ στὴν ἐδαφικὴ ὑγρασία. Στὴν περίοδο αὐτὴ οἱ ἀπαιτήσεις τῶν ριζῶν σὲ ὀξυγόνο γιὰ τὴν ἀναπνοή τους εἶναι ἐλάχιστες καὶ τὸ δέντρο ζεῖ μὲ πολὺ θραδὺ ρυθμὸ. Τὰ δέντρα στὴν περίπτωσή αὐτὴ μποροῦν νὰ ἐπιζήσουν ἔστω κι' ἂν βρεθοῦν πλημμυρισμένα πολλὰς μέρες (100 μέρες καὶ παραπάνω). Ἀντίθετα στὴν περίοδο τῆς ζωήρης βλάστησης (Μάης) εἶναι ζήτημα ἂν ἀντέχουν 4—10 ἑρὲς τὸ πολὺ.

3. Μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ἀντοχή τῶν διαφόρων ὀπωροφόρων Ἡ ροδακινιά εἶναι πολὺ εὐαίσθητη, προπαντὸς ὅταν εἶναι μπουλιασμένη σὲ σπορόφυτο (ἀπὸ κουκούτσι ροδακίνων).

Ἡ βερυκοκκιά ἐπίσης εἶναι πολὺ εὐαίσθητη ὅταν εἶναι μπουλιασμένη σὲ σπορόφυτο (ἀπὸ κουκούτσι βερυκοκκίου). Ἡ ἀμυγδαλιά εἰσὶν, Γκουζαθειὸν, Ἰμιντάν, Ζαλὸν

ναὶ εὐαίσθητη ἐπὶ ὑποκειμένου σποροφύτου. Ἡ μηλιά παρουσιάζει διαφορετικὴ ἀντοχή καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ χρησιμοποιοῦμενο ὑποκείμενο. Ἡ κερασιά εἶναι κι' αὐτὴ εὐαίσθητη ὅσοι κι' ἂν εἶναι τὸ ὑποκείμενο πού μπουλιασθήκε. Ἡ ἀχλαδιά εἶναι λίγο εὐαίσθητη στὴν ἐδαφικὴ ὑγρασία. Λίγο εὐαίσθητη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ δαμασκηνιά.

Τοῦ Ὁδ. Ντινοπούλου

4. Ἡ ἀντοχή στὴν ἀσφυξία τῶν ριζῶν ἐξαρτᾶται πολὺ, ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ ποικιλίας καὶ ὑποκειμένου. Τὰ ὑποκείμενα τῶν ὀπωροφόρων ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀντοχῆς στὴν ἐδαφικὴ ὑγρασία ταξινομοῦνται ὡς ἑξῆς:

α) ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΡΟΔΑΚΙΝΙΑΣ.

Ἡ ἀμυγδαλιά εἶναι τὸ πιὸ εὐ-

αίσθητο ὑποκείμενο. Τὰ σπορόφυτα ροδακινιάς (φυτὰ ἀπὸ κουκούτσι ροδακίνων) εἶναι κι' αὐτὰ εὐαίσθητα. Τὰ ἀμυγδαλοροδακινιά εἶναι σχετικῶς ἀνθεκτικά. Τὸ ὑβρίδιο (ἀμυγδαλοροδακινίο) GF 677 εἶναι πιὸ ἀνθεκτικὸ ἀπὸ τὸ ὑβρίδιο GF 557. Ἡ δαμασκηνιά DAMAS εἶναι πολὺ ἀνθεκτικὴ.

β) ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΜΗΛΙΑΣ

Εὐαίσθητα ὑποκείμενα εἶναι τὰ MI 793, M2, MM104, καὶ MM109. Λιγότερο εὐαίσθητα εἶναι τὰ ὑποκείμενα M9, καὶ MM 111. Πιὸ ἀνθεκτικὰ ἔρχονται τὰ ὑποκείμενα M7, M13 M16 MM 106 καὶ τὰ περισσότερα σπορόφυτα (ἀπὸ σπορομηλιάς φυρὶκι ἀγριόμυγλο κλπ.).

γ) ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΑΧΛΑΔΙΑΣ

Οἱ ἀχλαδιές πού εἶναι μπουλιασμένες σὲ κυδωνιές ἀντέχουν καλύτερα στὴν περίσσεια τῆς ὑγρασίας ἀπὸ ἐκεῖνες πού εἶναι μπουλιασμένες ἐπὶ σποροφύτου.

Οἱ ψῶρες (κοκκοειδὴ) τὸ ρόισμα καὶ ἡ καταπολέμησή τους

Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελίδα 76
στον ἔως μέσα Σεπτεμβρίου (σελ. 94) 4) Σφαιρολεκανίου Προυνάστροι — SPHAIROLECANIUM PRUNASTRI — Χελωνάκι — 1 γενεά. Μέσα Ἰουνίου — Ἀρχὲς Ἰουλίου (σελ. 108).

— Οἱ ἡμερομηνίες αὐτές πού ἀναφέρθηκαν πιὸ πάνω, εἶναι ἡμερομηνίες προανατολισμοῦ καὶ μεταβάλλονται ὅπως εἶναι φυσικὸ ἀπὸ χρονιὰ σὲ χρονιὰ. Ὑπάρχει πάντοτε μία πρωιμότητα ἢ ὀψιμότητα στὸ ρόισμα καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴς συνθήκες τοῦ περιβάλλοντος (ψύχος ἢ ζέστα) ἀπὸ τὴν θέση τοῦ ὀπωρώνα (βουνὸ ἢ κάμπος, ἀνήλια ἢ προσήλια θέση κλπ.).

— Χρησιμοποιεῖ κανεὶς στὴν ἐποχὴ τοῦ ροίσματος, διάφορα ὄργανοφυτορικά φάρμακα (Οὐλτρα-

Χοσταθεῖο), ἢ διάφορα ἐλαιοοργανοφωσφορικά κλπ.)

— Ψεκάζει κανεὶς μία ἢ δύο φορές ἀνάλογα μὲ τὴν σοβαρότητα τῆς προσβολῆς καὶ τὴν χρονικὴ διάρκειά τοῦ ροίσματος τῆς ψώρας.

— Σὲ πάρα πολλές περιπτώσεις ἢ ἐποχὴ ροίσματος συμπίπτει μὲ τὴν καταπολέμησή της καρπόκαψας τῆς μηλιάς, τῆς ἀνάρσιος τῆς νάρκης καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τῶν δένδρων κλπ. ὅποτε ἔχουμε ταυτόχρονη καταπολέμησή δύο ἢ τριῶν ἐχθρῶν πού προσβάλλουν τὰ ὀπωροφόρα. Ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσή ὁ δεινροκαλλιεργητὴς πρέπει νὰ ἐπιλέγει τὸ πιὸ κατάλληλο ἐντομοκτόνο λαμβάνοντας ὑπόψη τὴν ἐποχὴ, τὸ εἶδος τοῦ δένδρου, τὴν περίοδο συγκομιδῆς τῶν φρούτων καὶ τὸ φάσμα ἀποτελεσματικότητος τοῦ φαρμάκου.

Εικαστική κίνηση στή Βόρειο Έλλάδα

Τὰ τελευταία χρόνια δὲν λείπουν οἱ ἐκπληξίσεις καὶ στὴν Θεσσαλονίκη ὅπως καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Μακεδονίας σὲ σύγκριση μὲ τὴν Ἀθήνα ποὺ εἶναι καὶ ὁ ἐγκέφαλος τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων. Ἐχουν γίνῃ πολλές ἐκθέσεις μεγάλων δασκάλων τῆς τέχνης. Μὰ αὐτὴ τὴ φορά ἡ Θεσσαλονίκη φιλοξενεῖ μιὰ ἀκόμη πρὸ σημαντικὴ ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες. Εἶναι τοῦ Λαϊκοῦ ζωγράφου Θεόφιλου. Γὰ πρῶτη φορά λοιπὸν στὴ Θεσσαλονίκη τὸ «Μακεδονικὸ Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης» διοργάνωσε τὴν ἐκθεση αὐτὴ στὴν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν μὲ 87 ἔργα του παρμένα ἀπὸ διάφορες ἰδιοτικές συλλογές. Σὲ μιὰ ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις ποὺ ἐνδιάμεσα πραγματοποιήθηκαν ἦτο καὶ ἡ ὁμιλία τῶν κ.κ. Μ. Ἀνδρόνικου καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἀλέξανδρο Ξύδη - κριτικὸ τέχνης, Κίτσο Μακρῆ - Λαογράφου - κριτικὸ τέχνης, Παῦλο Ξάννα συγγραφέα - κριτικὸ τέχνης, διάρκεια ἀπὸ 22/5 ἕως 8/6/80.

■ Ὅπως εἶχα ἀναφερθεῖ καὶ στὸ προηγούμενο τεῦχος, ἡ Γυναίκα πῆρε ἀξιόλογη θέση στὴν σύγχρονη Τέχνη. Ἔτσι δλέπουμε σήμερα ἡ Ἐθνικὴ Πινακοθήκη νὰ παρουσιάζει ἀναδρομικὴ ἐκθεση τῆς Μπέλας Ραπτοπούλου ποὺ ζῇ καὶ ἐργάζεται στὸ Παρίσι. Δέκα ἐννέα γλυπτὰ φτιαγμένα ἀπὸ μέταλλο 27 ἀπὸ μάρμαρο καὶ 20 φτιαγμένα ἀπὸ πλεξιγκλάζ μὲ θέματα μυθολογικά, ἀκόμη καὶ 12 μετὰλλια μὲ ἀρχαῖα θέματα, διάρκεια ἀπὸ 22) 5 ἕως 6) 80.

■ Ὁ Δῆμος Θεσσαλονίκης ὅπως καὶ πέρυσι καὶ στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων του σὲ συνεργασία μὲ τὴν «Πανελλαδικὴ Ἑνωσις γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ Παιδιοῦ» διοργάνωσε πάλι στὴν πλατεία Ἀριστοτέλους μὲ συμμετοχὴ παιδιῶν ἀπὸ 6—12 χρονῶν ἐκθεση ζωγραφικῆς μὲ θέμα πῶς δλέπουν «τὴν πόλη μας τὴν ἀνοιξη». Οἱ μικροὶ ζωγράφοι ἐργάστηκαν τὴν Κυριακὴ 1 Ἰουνίου τὸ πρωί. Παράλληλα παρουσίασε καὶ πλοῦσιο καλλιτεχνικὸ πρόγραμμα.

■ Στὴν Γκαλερί «Κοχλίας» λειτουργεῖ ἀτομικὴ ἐκθεση ζωγραφικῆς τῆς ζωγράφου Ἑλένης Βασιλοπούλου. Τὰ (30) ζωγραφικὰ ἔργα ποὺ παρουσιάζει εἶναι ἔργα δουλειμένα μὲ χάρη σχεδιαστικὴ καὶ στὰ χρώματά της δείχνει ὅλη τὴν ἀλήθεια τοῦ ψυχικοῦ της κόσμου καὶ τοῦ ταλέντου της. Διάρκεια ἕως 2—6—80.

■ Ἡ ἔθνικὴ πινακοθήκη στὴν σειρά τῶν παρουσιάσεων τὴν σημαντικὴ ἐργασία τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 20ου αἰῶνα ποὺ ἐπαίξε βασικὸ ρόλο στὴν πορεία τῆς σύγχρονης Τέχνης, παρουσιάζει τὸ ἔργο τοῦ Κων(ν)ου Μαλέ 1809—1928 σὲ ἀναδρομικὴ του ἐκθεση. Τὰ ἔργα εἶναι ζωγραφικὰ συγκεντρωμένα μὲ κόπο διότι μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα σὲ πολλὰ κράτη.

Τοῦ ΘΑΝ. ΜΗΝΟΠΟΥΛΟΥ

■ Στὶς αἰθουσὲς τῆς Γκαλερί «Σουπέρτα» παρουσιάζουν τὴ ζωγραφικὴ τους ἐργασία 15 Σερραῖοι ζωγράφοι, ποὺ γιὰ πρῶτη φορά ὁλοι μαζί σὲ μιὰ ὁμαδικὴ παρουσίαση μὲ ἔργα φτιαγμένα ἀπὸ λάδι — τέμπρα — μικτὴ Τεχνικὴ — καὶ κάρβουνο. Ἀξίζει λοιπὸν τὰ συγχαρητήρια διότι ἐκτός τῆς θαυμάσιας ποιότητος τῶν ἔργων τῶν εἶναι καὶ ὅλοι τοὺς τόσους ἐνωμένοι. Διάρκεια ἕως 10 Ἰουνίου 1980.

■ Στὴν αἴθουσα «Συλλογὴ» τῆς Ἀθήνας ἐκθέτουν ἐργασία τους 23 ζωγράφοι τῆς Θεσσαλονίκης. Τίτλος τῆς «23 ζωγράφοι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη». Εἶναι μιὰ ἀκόμη προσπάθεια ποὺ οἱ εἰκαστικοὶ καλλιτέχνες παρουσιάζουν ὁμαδικὰ τὴν ἐργασία τους ἐνωμένοι διὼς διακρίσεις. Διάρκεια ἕως τῆς 10 Ἰουνίου 1980.

■ Πράγματι ἦταν ὁμορφὴ καὶ ἀξίζει τὸν κόπο ἡ ἐκθεση κεντημάτων μὲ τίτλο παραδοσιακὸ κέντημα ποὺ παρουσίασαν στὴν αἴθουσα τοῦ «Κέντρου ζωῆς καὶ πολιτισμοῦ» ὅλα τὰ κεντήματα φτιαγμένα ἀπὸ χέρια γυναικεία τῆς ἴδιας γειτονίας, στὰ ἐγκαίνια γιόρτασαν καὶ μὲ «Θρακιστὶκό γλέντι» μὲ χοροὺς καὶ τραγοῦδα ἄλλα καὶ Θρακιστὶκα φαγητά. Διάρκεια ἕως τὴν 1η Ἰουνίου '80.

■ Στὴν Φλώρινα καὶ στὰ πλαί-

σια τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Μουσείου σύγχρονης Τέχνης, καὶ τῆς Στέγης φιλοτέχνου παρουσιάστηκε ἐκθεση ζωγραφικῆς - γλυπτικῆς τῶν Φλωρινιωτῶν καλλιτεχνῶν ποὺ διαπρέπουν στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ ἡ διάρκειά της ἦτο ἀπὸ 23 Ἀπριλίου ἕως 23 Μαΐου.

■ Καὶ μιὰ εἴδηση. Ἡ Ἀντωνιάδου Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τοῦ Δήμου Βεροίας, προκηρύσσει διαγωνισμὸ ἀφίσσας γιὰ τὴν ἐδομοῖδα Πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων ποὺ θὰ γίνουν ἀπὸ τῆς 23 μέχρι τῆς 31 Αὐγούστου 1980.

Ὁ τίτλος της εἶναι «Ἡμερολόγιον '80» θὰ πρέπει νὰ περιέχει ἡ ἀφίσσα 1) Τὸν τίτλο τῶν ἐκδηλώσεων «Ἡμερολόγιον '80», 2) τὸν τόπο τῶν ἐκδηλώσεων ποὺ εἶναι ἡ (Βέροια), 3) τὸν χρόνον τῶν ἐκδηλώσεων ποὺ εἶναι 6 (3ος χρόνος), 4) τὴν ἡμερομηνία τῶν ἐκδηλώσεων ποὺ εἶναι 23—31 Αὐγούστου 1980, 5) τὸν τίτλο τῆς Στέγης: «Ἀντωνιάδου Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Δήμου Βεροίας» καὶ 6) ἓνα ἐμβλημα ποὺ νὰ ἔχει σχέση μὲ πολιτιστικά...

■ Ὁ γνωστὸς πλέον ζωγράφος τῆς Θεσσαλονίκης Βαγγέλης Μπαρὸς παρουσίασε καὶ πάλι τὴν τελευταία του ἐργασία στὴν ἀγαπημένη του Φλώρινα ποὺ σὲ κάθε του παρουσίαση τὰ ἔργα του γίνονται ἀνάρπαστα ἀπὸ τὸ φιλότεχνο κοινὸ τῆς Φλώρινας, διάρκεια ἐκθέσεως ἕως 20 Μαΐου 1980.

■ Καὶ μιὰ εἴδηση ὅχι σπάνια δέδοια. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἐπιστημόνων καλλιτεχνῶν παρουσιάζει μεγάλη ἐκθεση ζωγραφικῆς τῶν μελῶν του, στὸ πνευματικὸ κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηνῶν. Ἡ ἐκθεση αὐτὴ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ γιατροὺς καθηγητὲς Πανεπιστημίων, Δικηγόρους, μικροβιολόγους, δικαστικούς, ἐφέτες κ.λ.π. φαρμακοποιούς, φιλόλογους, ἀρχαιολόγους, τὸν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑποστράτηγους, ὀφειονομικούς, πολιτικούς μηχανικούς κ.λ.π. εἶναι ἡ πρὸ ἐνδιαφέρουσα ἴσως ἐκθεση καὶ θὰ διαρκέσῃ ἕως 16 Ἰουνίου '80.

Ο μεγάλος Ίεροξεταστής

της Κατερίνας Τζάμου

2ος Λογοτεχνικός Διαγωνισμός του Πολιτιστικού Κέντρου

Από 1η έως 22 Μαρτίου υπεβλήθησαν στην αρμόδια κριτική επιτροπή τα έργα του δευτέρου λογοτεχνικού διαγωνισμού ποιήματος και διηγήματος. Τὸν διαγωνισμό ὀργάνωσε τὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Ναούσης σὲ δύο κύκλους γιὰ παιδιά 12—15 ἐτῶν καὶ 16—20 ἐτῶν.

Τὴν Τρίτη 29 Ἀπριλίου συνεδρίασε ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς: 1) κ. Εἰρήνην Μευαλληνοῦ - Ἀμνατιστοῦ φιλόλογο, 2) κ. Θωμᾶ Γαβριηλίδου φιλόλογο 3) κ. Χρήστο Μουχάγιερ φιλόλογο, 4) κ. Γρηγόριο Λιόλιο λογιστὴ καὶ 5) δ. Θεοπίστη Κεφαλὰ ἀρχιτέκτονα ἐκπρόσωπο τοῦ πολιτιστικοῦ Κέντρου καὶ ἀπένευμε τὰ βραβεῖα:

Α' ΚΥΚΛΟΣ (παιδιά 12 - 15 ἐτῶν).

ΔΙΗΓΗΜΑ: Δέν δόθηκε πρῶτο βραβεῖο. Δεύτερο βραβεῖο «Ο μεγάλος Ίεροξεταστής» τῆς Αἰκατερίνης Ἰω. Τζάμου. Τρίτο: «Πρὸς τὸ ἄγνωστο» τῆς Ἀφροδίτης Κων. Τσιμάγκα.

ΠΟΙΗΣΗ: Πρῶτο βραβεῖο Ἄτιλο ποίημα τῆς Αἰκατερίνης Ἰω. Τζάμου. Δέν δόθηκαν τὰ βραβεῖα 2ο καὶ 3ο, διότι τὰ ὑποβληθέντα δέν θεωρήθηκαν ἄξια βραβεύσεως.

Β' ΚΥΚΛΟΣ (νέοι - νέες 16—20 ἐτῶν).

ΔΙΗΓΗΜΑ: Δεύτερο βραβεῖο «Ἡ φυγὴ» τῆς Γεωργίας Κ. Δήρα. Δέν δόθηκαν τὰ βραβεῖα 1ο καὶ 3ο.

ΠΟΙΗΣΗ: Δεύτερο βραβεῖο στὸ ποίημα «Ἡ ζωὴ μου» τῆς Ελένης Στ. Νέστορα. Δέν δόθηκαν 1ο καὶ 3ο βραβεῖο.

Ἦταν ἓνα πλῆθος ἄγριο, φανατισμένο, μέ πρόσωπο συνεπαρμένο ἀπὸ τὸ πάθος καὶ φωνὴ ἀνελέητη καὶ ρυθμική, ἤμουν μέσα σ' ἓνα πλῆθος ἄγριο καὶ φανατισμένο, ἤμουν ἓνας ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἄγριος καὶ φανατισμένος, κα' εἶχα πρόσωπο συνεπαρμένο ἀπὸ τὸ πάθος καὶ φωνὴ ἀνηλέητη καὶ ρυθμική «θάνατος» φώναζα. «Θάνατος», φώναζε κα' ὁ διπλανός μου κα' ὁ ἄλλος, κα' ὁ ἄλλος «θάνατος» ὅλοι μαζί ρυθμικά ἀνηλέητα, καὶ μέ πρόσωπα συνεπαρμένα ἀπὸ τὸ πάθος.

Εἴμασταν ἓνα πλῆθος ἄγριο καὶ φανατισμένο καὶ ἀπέναντί μας ἦταν ἡ καρμανιόλα, καὶ πίσω μας ὁ δρόμος, καὶ πάνω μας ὁ οὐρανός, εἴμασταν ἀνάμεσα οὐρανοῦ, δρόμου καὶ καρμανιόλας καὶ φωνάζαμε, φωνάζαμε, φωνάζαμε ἀνελέητα καὶ ρυθμικά, φωνάζαμε «θάνατος!».

Κρατοῦσα τὴν ἀνάσα μου. Σὲ λίγο θάρχότανε. Θὰ περνοῦσε ὁλόϊσιος καὶ αὐστηρὸς ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ θὰ τὸν συνόδευαν γέροι ἱερωμένοι, θὰ προχωροῦσε ἐπιβλητικὸς καὶ ὁλόϊσιος θὰ εἶχε σταυρωμένα τὰ χέρια μέσα στὰ φαροῖα μαῦρα μανίκια καὶ τὸ πρόσωπο ἀνέκφραστο πίσω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ γαλάζιο κρύσταλλο στὸ βλέμμα. Θὰ προχωροῦσε ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, θὰ βάδιζε ὁλόϊσιος ἀνάμεσα μας, ἴσως δίπλα μου, ἴσως νὰ τὸν ἀγγίξει, νὰ ἴψανα τὸ μαῦρο ράσο του γιὰ λίγο καὶ νὰ ὁκυθα ἐπειτα σὲ προσευχή. "ὦ! καὶ νὰ τὸν ἀγγίξει λίγο, μόλις, στὴν ἄκρη τοῦ φαροδομάνικου ράσου, τοῦ ράσου του. "Ενα θαῦμα, ἓνα τέτοιο θαῦμα! Στὴν ἄκρη τοῦ ράσου μόνο καὶ θάταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ μὲ ἐξαγνίσει, νὰ μὲ εὐλογήσει, νά...

— Θάνατος!

— Θάνατος! φώναξα καὶ γώ. "Αν τὸν ἀγγίξει λίγο στὸ ράσο, μόλις, στὴν ἄκρη τοῦ φαροδομάνικου...

— Θάνατος!

— Θάνατος! φώναξα καὶ γώ. Στὴν ἄκρη τοῦ φαροδομάνικου μαῦρου ράσου. Αὐτὸς θὰ περνοῦσε πάντα ἐπιβλητικὸς, ὁλόϊσιος, θὰ ἦταν αὐστηρὸς καὶ ἀνέκφραστος ὅπως πάντα, μέ τὰ χέρια σταυρωμένα μέσα στὰ μανίκια καὶ τὴν πλάτη ἀλύγιστη, θὰ εἶχε τὸ πρόσωπο παγωμένο, οὔτε ἓνας μῦς

νὰ κινεῖται καὶ τὸ γαλάζιο βλέμμα του, κρύσταλλο κοφτερό, νὰ σπιθίζει στὸν ἥλιο, τὰ μαλλιά αὐστηρά κομμένα καὶ οἱ ἄκρες τῶν δακτύλων κάτασπρες, ἀπειλητικές, μέσα ἀπὸ τὰ φαροῖα μανίκια. Θὰ βάδιζε ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ πλῆθος, δίπλα μου ἴσως, καὶ ἡ ἱερὴ ψαλμοῦδα θὰ συνόδευε τὴν κάθε του κίνηση, ἀργὰ πρὸς τὰ μπρός, ἀργὰ, ἐπιβλητικά, αὐστηρά...

— Θάνατος!

— Θάνατος! φώναξα καὶ γώ.

— Θάνατος στὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου!

Πίσω μας ὁ δρόμος, ἀπέναντί μας ἡ καρμανιόλα.

— Θάνατος στὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου! φώναξα συνέχεια, ἀνελέητα καὶ ρυθμικά, φώναζα... Θὰ ἔβαινε ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ θὰ ἔφτανε στὴν ἐξέδρα, θ' ἀνέβαινε τὸ σκαλὶ ἀργά, — θ' ἀνέβαινε ὁλόϊσιος, ἀλύγιστος — καὶ θὰ στεκόταν στὴν ἐξέδρα, ψηλά. Θὰ τέντωνε τὸ κεφάλι νὰ τὸν δῶ, θὰ τέντωνε πέρα τὸ κεφάλι, θὰ τὸν ἐβλεπε νὰ στέκεται ὁλόϊσιος στὴν ἐξέδρα, αὐστηρὸς, ἐπιβλητικὸς, ἀνέκφραστος. Τότε θάφτανε ὁ ἥλιος ψηλά καὶ θὰ χτυποῦσε πάνω του, στὸ αὐστηρό, ἀνέκφραστο πρόσωπο του, τὰ παγερά γαλάζια μάτια του θὰ σπινθιρίζαν στὸν ἥλιο καὶ τὸ βλέμμα του θὰ γινόταν κοφτερό. «Θάνατος στὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου» θάλεγε ἀργά, μέ καθάρια δυνατὴ φωνή.

— Θάνατος στὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου!

— Θάνατος στὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου! φώναξα καὶ γώ. Μὰ γιατί ἀργεῖ ἀκόμα, γιατί, γιατί ἀργεῖ, ὁ ἥλιος καίει, ὁ δρόμος καίει, τὰ λόγια καίνε.

— Θάνατος!

— Θάνατος! φώναξα καὶ γώ. Τὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου ἦταν ἀλυσσοδεμένα πάνω σὲ ἓνα κάρο. Κόκκινο κάρο, κόκκινο σὰν τὸ αἷμα.

— Θάνατος!

— Θάνατος στὰ ὄργανα τοῦ διαβόλου! φώναξα καὶ γώ. Ὁ ἥλιος ἔκαιγε, σπινθιζε πίσω ἀπὸ τὸ δέντρο, ἓνα δέντρο ψηλό, ψηλό, ψηλό.

— Θάνατος!

— Θάνατος! φώναξα καὶ γώ. Τὰ χέρια ὑψώνονται, γροθιές ἔσκιζαν τὸν ἀέρα.

— Θάνατος!

... Εἴμασταν ἓνα ἄγριο φανατισμέ-

νο πλήθος. Θάνατος! φώναξα και γώ.

Έπειτα τον είδα. Είδα την μορφή του την αυστηρή, την ανέκφραστη, που προχωρούσε ανάμεσα από το πλήθος με τα χέρια σταυρωμένα ανάμεσα στα φαρδιά μαύρα μανίκια του, τα μαλλιά του ήταν αυστηρά κομμένα και τα ακροδάχτυλα πρόσβαν απειλητικά από το μαύρο φαρδύ μανίκι, ώ! να τον άγγιζα, να τον άγγιζα, - λίγο, μόλις - μόλις στην άκρη φαρδομάνικου ράσου, ώ! να τον άγγιζα και να έπαιρνα την ευλογία Του, να εξαγνίζομαι. Τον είδα να προχωράει ολόγειος λίγα βήματα δίπλα μου. Ξεχώρισα το πρόσωπό του πίσω από τις δεκάδες κεφάλια του πλήθους που στριμώχνονταν γύρω του - ώ! να τον άγγιζα - τον ξεχώρισα, τον ξεχώρισα λίγα μόλις βήματα δίπλα, ή μύτη του ήταν γυρτή, γερακίσια, οι μύες στο πρόσωπο ασάλευτοι, αυστηρά κομμένα τα μαλλιά, μια σπιθα ήλιου στην άκρη της μύτης καθώς προχώρησε, σπιθα ήλιου στην κορυφή των αυστηρά κομμένων γκριζών μαλλιών, ώ! να τον άγγιζα, να τον άγγιζα, να τον

άγγιζα, λίγο, μόλις...

— Θάνατος στα όργανα του διαβόλου!

Να τον άγγιζα, να τον άγγιζα...

— Θάνατος! Θάνατος στα όργανα του διαβόλου!

Λίγο, στην άκρη του μαύρου φαρδομάνικου ράσου...

— Θάνατος!

Πέρασε, έφτασε στην εξέδρα.

Αν μόνο τον άγγιζα, αν γινόταν και τον άγγιζα...

Ανέβαινε στην εξέδρα. Το πρώτο σκαλί, ίσιος, ολόγειος, επιβλητικός. Ανέβηκε το δεύτερο σκαλί, τόσο ψηλός, τόσο ασύγκριτα ψηλός — τέντωνα το κεφάλι, τέντωνα — γροθιές ένωμένες — «θάνατος!» — έσπρωχνε έσπρωχνε τον πλήθος, τέντωνα το κεφάλι, τέντωνα — τόσο ασύγκριτα ψηλός, τόσο... Σπίθισε ο ήλιος, το πλήθος έσπρωχνε, ή εξέδρα σάλεψε, ένα μύς στο πρόσωπό του σάλεψε, μια γκριμάτσα, μια άγρια γκριμάτσα, τα χέρια του ψηλά — τέντωνα το κεφάλι,

λι, τέντωνα — ικέτευαν τα χέρια του, στα ακροδάχτυλα ο ήλιος, σπίθισε ο ήλιος, άγρια σείστηκε, άγρια ουσπάστηκε, φώναζε, τα χέρια ικέτευαν, ο ήλιος σπίθισε — τέντωνα το κεφάλι, τέντωνα. "Ανοιξε θεόρατα τα χέρια, άνοιξε διάπλατα τα μάτια, γαλάζια, φριχτά, γουρλωμένα μάτια, ο ήλιος σπίθιζε στην κορυφή των μαλλιών του, ουσπάστηκε, — το πλήθος έσπρωχνε — τινάχτηκε ψηλά, άπλωμένα θεόρατα τα χέρια του, το μαύρο φαρδύ ράσο του ανέμιε, ο ήλιος σπίθισε στην άκρη του φαρδομάνικου μαύρου ράσου, κυμάτισε, ο ήλιος σπίθισε πίσω από τα μαύρα πόδια, ξεχώρισα το σπάγγο του παπουτσιού στη σπιθα, γρύλισε, φώναζε, μια άγρια κραυγή — τέντωνα το κεφάλι, τέντωνα. Σωριάστηκε στη βάση του πρώτου σκαλιού, το πλήθος έσπρωχνε, σιωπή άντήχησε.

— Είναι νεκρός, είπε ένας έμβρόντητος ιερωμένος.

Ο μεγάλος ιεροεξεταστής ήταν νεκρός. Το πλήθος δέν φώναζε «θάνατος».

Βγήκε τρέχοντας από το πολυόροφο κτίριο, που θρισκόταν τα γραφεία της εταιρείας όπου εργαζόταν. Βάδιζε στους δρόμους προσπερνώντας με μανία τους άλλους διαβάτες, στην προσπάθειά του να φτάσει μια ώρα γρηγορότερα στη στάση του λεωφορείου. Είχε την ύποψία πως μια και ή ώρα είχε περάσει θα έκανε το λεωφορείο. Αυτό δέ θα τόθελε καθόλου. Πεινούσε σαν λύκος, ήταν αφάνταστα κουρασμένος και επί πλέον έπρεπε να πάρει την μικρή του κόρη από το σχολείο.

Η ύγρασία της ατμόσφαιρας του τρυπούσε τα κόκκαλα. Τις τελευταίες μέρες ο καιρός έπέμενε να είναι διαρκώς άστατος, αν και πλησίαζε "Ανοιξη. Ένα άπεράντο σύννεφο όμίχλης άρχισε να άπλώνεται. Αυτό του έδωσε κάποια χαρά. Από μικρό παιδί, πάντα είχε άδυναμία σ' αυτό το καιρικό φαινόμενο. Θυμόταν την ίκανοποίηση που δοκίμαζε κάθε φορά, όταν μέσα στην όμίχλη, βάδιζε μόνος του στους δρόμους της μικρής του πόλης. Προσπερνούσε αδιάφορα τον καθένα και βάδιζε μόνος με συντροφιά τις σκέψεις του. Δέν ήξερε γιατί, αλλά κάθε φορά που άπλωνόταν όμίχλη, ένιωθε να φτάνει μέχρι

Β' βραβείο πεζογραφίας για νέους

Η φυγή

της Γεωργίας Δήρα

αυτόν, να τον κυραεύει μια τάση άκατανίκητης έσωστρέφειας. Ήταν ικανός να περπατά ώρες ολόκληρες και να σκέφτεται, να σκέφτεται άσταμάτητα.

Ο θόρυβος των μηχανών τον άνάγκασε να προσγειωθεί. Έριξε μια ματιά στο ρολόι του. Η ώρα ήταν δύο παρά κάτι λεπτά. Στην στάση δέν είχε φτάσει ακόμη. Έριξε μια ακόμη ματιά στο ρολόι του. Του φαινόταν ξένο. Πραγματικά, του τό είχαν χαρίσει. Ποτέ δέ θάβρισκα πού άπαίσινο δώρο από ένα ρολόι σκέφτηκε. Συνήθως στο χαρίζουν για να οέ τυραννούν. Θέλουν να βασανίζεσαι κάτω από την σκέψη του χρόνου. Σέ κάνουν δέσμο του χρόνου. Όταν ήταν νέος ποτέ του δέ φορούσε ρολόι. Δέν τον ένδιέφερε ο χρόνος.

Τώρα τα πράγματα είχαν αλλάξει. Στην προσπάθειά τους, να ύποδουλώσουν το χρόνο, οι άνθρωποι έγιναν δοῦλοι του. Αυτά τα έλεγε κάποτε άρνούμενος να προσαρμοστεί στις συ-

νήθειες των μεγάλων. Τώρα το μόνο που έκανε ήταν να σηκώνει για μια ακόμη φορά το μανίκι του σακκακιού του, κοιτώντας με άπορία τους λεπτοδείκτες που στριφογύριζαν σαν τρελλοί παίρνοντας μαζί τους τις ώρες, το χρόνο του καθενός.

Έφτασε στην στάση. Μπήκε στην ούρα και κακήν κακώς ανέβηκε σπρώχνοντας στο λεωφορείο. Είχε την έντύπωση πως δέν ανέβηκε με προσωπικό άγώνα αλλά με το σπρώξιμο των άλλων. Κάθισε οέ μια θέση κοντά στο παράθυρο. Κάθε μέρα διάλεγε εκείνη τη θέση.

Αριστερή πτέρυγα, πέμπτη σειρά, δίπλα στο παράθυρο. Καθόταν εκεί, ξετόλιγε την έφημερίδα του, διάβαζε την πρώτη σελίδα, γύριζε στην τελευταία και μετά τη δίπλωνε προσεκτικά για να τη διαβάσει στο σπίτι. Μετά χάζευε έξω από τα τζάμια. Προσπαθούσε να παρατηρήσει τους ανθρώπους, να τους διακρίνει. Δυστυχώς έβλεπε άπεγνωσμένα και ά-

δικα. Τὸ μόνο ποὺ κατόρθωνε νὰ δεῖ, ἦταν μιὰ μετακινούμενη μάζα, ἓνα θολὸ ποτάμι, ἀπὸ νεκροκεφαλές, ποὺ ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μαγαζιά στοὺς δρόμους, στὰ σπίτια, στοὺς δρόμους, στὰ μαγαζιά, καὶ πάλι ἀντίστροφα. Τελικὰ τὴν εἶχε ἀγαπήσει αὐτὴν τὴν θέση. "Ἐνιωθε κάτι, νὰ τὸν συνδέει μαζί της.

Θυμᾶται πὼς ἔνιωθε ὅταν μιὰ φορὰ εἶδε πὼς ἦταν κατελιγμένη. Θέλησε νὰ φωνάξει, «ὄχι, σηκωθείτε, αὐτὴ εἶναι ἡ θέση μου», ἀλλὰ ὁ εἰσβολέας ἦταν μιὰ συμπαθέστατη γρηούλα, καὶ λόγω τοῦ ὅτι τὸν κύριο ρόλο ἔπαιζε πάντα ἡ εὐγένεια, τὸ ἀνέβαλε. Κάθισε μιὰ ἄλλη θέση. Θυμῆθηκε πόσο ἄσχημα εἶχε αἰσθανθεῖ ἐκεῖνη τὴ μέρα καὶ τώρα τὸ μετάνιωμε εὐλακρινὰ ποὺ δὲν εἶχε βάλει τίς φωνές. "Ἦσως ἔτσι γλύτωνε ἀπὸ τόσα καὶ τόσα ψυχολογικὰ προβλήματα.

Ἡ σκέψη τοῦ αὐτὴ τὸν γόρισε ἀκόμη πιὸ πίσω. Τότε ποὺ φοιτητὴς τῆς Νομικῆς, μιλοῦσε ἀσταμάτητα γιὰ τὴν ἐλευθερία τὰ δικαιώματα τὰ δίκαια. Θυμῆθηκε πὼς τότε λάτρευε τὸ Φρόντ, εἶχαν κάνει μάλιστα ἓνα κίνημα μὲ πολλοὺς συμφοιτητὲς του, προσπαθώντας νὰ ἐξηγήσουν τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα ποὺ μπορούσαν νὰ δημιουργήσουν τὰ ἀπωθημένα στὸν ἄνθρωπο. Εἶχανε λέει τότε μεγάλη ἐπιτυχία. Μετὰ ὅλα αὐτὰ ἑσχάστηκαν. Καὶ νὰ ποὺ σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια τὰ ξαναθυμῆθηκε. "Ἐνιωθε τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ ξαναθυμηθεῖ.

Τὸ λεωφορεῖο σταμάτησε γιὰ λίγο. Τὰ φῶτα ἄλλαζαν χρῶμα, τὸ πληθὸς ἔτρεχε. "Ἐρριξε μιὰ ματιὰ στὸν ἀπέναντι τοῖχο. Μιὰ φωτογραφία καὶ ἀπὸ κάτω μὲ μεγάλα γράμματα. «Ο ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΗΣ ΜΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ κ. Χ. ΘΑ ΜΙΑΗΣΕΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΙΣ 8 ΜΕ ΘΕΜΑ «Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ»». "Ἐνιωθε ἓνα μειδίαμα νὰ ἀπλώνεται στὰ χεῖλη του. «Ἡ σημασία τοῦ νὰ εἶσαι ἄνθρωπος» σκέφτηκε. Ἀλήθεια θάθελε νὰ ἀκούσει πολλὴ αὐτὴν τὴν ὁμιλία. Ποιὸς θὰ μπορούσε ἄραγε νὰ ἐξηγήσει στοὺς ἄλλους, τὴ σημασία τῆς ὑπαρξῆς του; Ποιὸς θάταν ἐκεῖνος ποὺ θὰ τοὺς ἔλεγε τί εἶναι, τί θὰ πρέπει νὰ γίνουν. Νᾶταν κάποιοι ἀπὸ κείνους τοὺς σούπερμαν ποὺ κυκλοφοροῦσαν τώρα τελευταῖα, ἢ νᾶταν κάποιοι ἐπισκέπτης ἀπὸ τὸ διάστημα. "Ὅχι τὸ ἔβλεπε καθαρά. Μὲ

μεγάλα φαρδιά μαύρα γράμματα, ἡ ἀνακοίνωση ἔγραφε τὴν ιδιότητα συγγραφέας.

«Συγγραφέας» μουρμούρισε. Μὰ βέβαια τώρα καταλάβαινε γιατί τοῦ εἶχε κάνει ἐντόπωση. Διάβασε τὴ λέξη συγγραφέας καὶ θυμῆθηκε πὼς κάποτε καὶ αὐτὸς συνήθιζε νὰ γράφει. Εἶχε μεγάλη μανία μὲ τὸ γράψιμο. Θυμᾶται τὴν ἀνάγκη ποὺ ἔνιωθε νὰ γεμίσει τίς ὁλόσπινες κόλλες μὲ ἀπειρα σημεῖα. Ἦταν ἱκανὸς νὰ γράφει ὥρες ὁλόκληρες, χωρὶς νὰ κουράζεται. Πολλοὶ εἶχαν πεῖ πὼς τὸ μέλλον τοῦ θὰ ἦταν λαμπρό. "Ἄλλοι τὸν διέγραφαν, ἔπρεπε λέει νὰ ἀλλάξει, νὰ μνηθεῖ τὸν τάδε ἢ τὸν δαίνα. "Ἔτσι ἡ πένα του ἄρχισε νὰ μωτῶνει, ἀγωνιζόταν σκληρά, γιὰ νὰ γράφει, ὥσπου μιὰ μέρα ἐντελῶς ἀπρόσμενα τὰ παράτησε.

Ἡ φωνὴ τοῦ εἰσπράκτορα τοῦ ὑπενθύμισε τὸ ὄνομα τῆς ἐπόμενης στάσης, οὖν νὰ τὸν ξύπνησε ἀπὸ λήθαργο. Κατέβηκε ἀπὸ τὸ λεωφορεῖο, κατευθύνθηκε στὸ πεζοδρόμιο. Ἡ ὁμίχλη δὲν ἔλεγε νὰ καθεῖ κι αὐτὸ τὸν εὐχαριστοῦσε ἀκόμα πιὸ πολύ. Περιπατοῦσε πάνω στις ὑγρές πλάκες τοῦ πεζοδρομίου καὶ ἀκουγε μὲ παιδικὴ χαρὰ τὸ θόρυβο ποὺ ἔκαναν τὰ παπούτσια του, καθὼς προσπαθοῦσε νὰ ἀνοίξει τὸ θῆμα του. Προσπέρασε δύο - τρεῖς διαβάτες καὶ ἔφτασε ἔξω ἀπὸ τὴ σιδερένια πόρτα τοῦ Σχολείου. Ἡ κορούλα τοῦ τὸν περιμένε μὲ ἀνυπομονησία. "Ἐτρεξε, τὸν ἀγκάλιασε, καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὸ χεράκι της, προχώρησαν γιὰ τὸ σπίτι.

Σ' ὅλο τὸ ὄρμιο τὸν ζάλισε μὲ τὴν παιδικὴ ἀφέλεστατη φλυαρία της. Μιλοῦσε γιὰ τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας, καὶ σχολίαζε μάλιστα. Αὐτὸ τοῦ ἄρεσε πιὸ πολύ. Ἡ κριτικὴ της αὐτὴ τελευταία μπουκιά στὸ στόμα του, τῆς χρόνια τῆς δόξας του, ὅταν ἔφηβος ἀκόμη εἶχε τὴν τάση νὰ ἀνακατεύεται μὲ παντὸς εἶδους θέματα.

"Ἐφτασαν στὸ σπίτι. Ἡ γυναίκα τοῦ εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴ δουλειά της καὶ εἶχε ἤδη στρώσει τὸ τραπέζι. Κάθησε καὶ ἄρχισε νὰ τρώει, χωρὶς νὰ μιλάει, μὲ λαμπαργία. Ἦθελε νὰ τελειώσει ὅσο γίνεται πιὸ γρήγορα. Κατάπινε τὴν τροφή του βιαστικὰ δημιουργώντας θόρυβο τόσο, ποὺ ἡ γυναίκα τοῦ ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ κάνει παρατήρηση. Δὲν ἄκουσε τί ἀκριβῶς τοῦ εἶχε πεῖ. "Ἄλλωστε οὔτε ποὺ τὸν ἔνοιαζε καθόλου. Ἐκεῖνη συνέχιζε νὰ

μιλᾷ ἀκούραστα, γιὰ τὰ χρήματα τὴν κατάσταση τοῦ σπιτοῦ, καὶ τὴν ἄρρωστη μητέρα της. Καὶ ἀφοῦ ἔλυσε ὅλα τὰ προβλήματα τῆς οἰκογένειας, ἄρχισε νὰ καταπίνει καὶ μὲ τὰ προβλήματα τῆς Πολιτικῆς. "Ἐβαλε τὴν τελευταία μπουκιά στὸ σπια του, τῆς ἔριξε μιὰ ματιὰ θαυμάζοντας τὸ κουράγιο της. Προσποιεῖτο τὸν κουρασμένο, καὶ κατευθεῖαν μπήκε στὸ δωμάτιο του.

Κάτι τὸν βασάνιζε. Κάτι τυραννοῦσε τὴν σκέψη του ἀπὸ τὸ πρωῒ. Νᾶταν ἐξ αἰτίας τοῦ καιροῦ, τῆς ὁμίχλης ποὺ πάντοτε τοῦ προκαλοῦσε ἀναστάτωση; Δὲν ἤξερε ἀκριβῶς. Τώρα τὸ μόνο ποὺ γνώριζε καλά, ἦταν πὼς εἶχε τὴν ἀνάγκη νὰ ξαναγυρίσει στὰ περασμένα. "Ἐκανε πέντε βήματα. Πλησίασε τὸ γραφεῖο του, καὶ ἀφοῦ ἐκλειδῶσε, πήρε ἀπὸ τὸ τρίτο δεξιά σουτάρ, ἓνα φάκελλο. Ἦταν ἓνας κίτρινος φάκελλος ποὺ ἔγραφε μὲ καλλιτεχνικὰ γράμματα «Ἀναμνήσεις μιᾶς ζωῆς». Προσωπικὸ ἡμερολόγιο ὅπου εἶχε ὅλα τὰ γραφτά του, ποὺ ἀντικατόπτριζαν τίς ιδέες του.

Μὲ μιὰ κίνηση ἀπότομη ἀναψε τὴ μικρὴ λάμπα ποὺ βρισκόταν δίπλα του. Εἶχε ἀρχίσει νὰ σκοτεινιάζει. Πρέπει νὰ βρισκόταν ὥρες ὁλόκληρες κλεισμένος ἐκεῖ μέσα. Ἀπὸ τὸ μεσημέρι μέχρι τώρα εἶχαν μεσολαβήσει ἀρκετὲς ὥρες. Μὰ οὔτε ποὺ τὸν ἔνοιαζε καθόλου. Εἶχε ἀρχίσει ξανά νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ χρόνο. Τὸν ἄφηνε πάλι νὰ κυλᾷ, ζώντας στὸ δικό του ρυθμό. Στὸ σπίτι ἦταν μόνος. Ἡ γυναίκα τοῦ εἶχε βγεῖ μὲ τὴν κορούλα του καὶ θὰ ἀργοῦσαν νὰ γυρίσουν. Ξεφύλλιζε ἓνα ἓνα τὰ φύλλα τῶν προσωπικῶν του σημειώσεων καὶ σὲ κάθε γύρισμα ἔνιωθε ξανά κόμπο νὰ σφίγγει τὸ λαμπρό του. Τοῦ φαινόταν τρομακτικό. Πόσο εἶχε ἀλλάξει! Ποτὲ δὲ θὰ πίστευε πὼς ὁ χρόνος μπορούσε νὰ ἀλλάξει τόσο ἓναν ἄνθρωπο. Κάποτε ἦταν μαχητικὸς τύπος. Ζοῦσε μέσα σὲ διαρκὴ πάλη γιὰ τὸ αὔριο. Ὁραματιζόταν μιὰ καλύτερη κοινωνία φτιαγμένη ἀπὸ ὅλους τοὺς νέους καὶ τὸν ἴδιο. Πίστευε πὼς γιὰ νὰ τὸ πετύχουν αὐτό, ἔπρεπε νὰ γυρίσουν πίσω στὴν ἀπλή φυσικὴ ζωὴ ἀπ' ὅπου ἄρχισε ὁ ἄνθρωπος. Νὰ τώρα θυμᾶται πὼς εἶχε περάσει νύχτες ὁλόκληρες μελετώντας βιβλία τοῦ διαφωτισμοῦ. Θυμᾶται τὴ θερμὴ καὶ τὴν ικανοποίησή ποὺ ἔνιωθε ὅταν χάραιε μὲ τὴ μύτη τοῦ μο-

λυθιοῦ του τις ιδέες του για μιὰ καλύτερη κοινωνία. Καὶ τώρα τὰ εἶχε ξεχάσει ὅλα. Τὸν εἶχαν κάνει ἄλλοι νὰ τὰ ξεχάσει. Αὐτοὶ ποὺ φρόντισαν νὰ τὸν πληροφορήσουν πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ ἀσπάζεται αὐτὲς τις ιδέες, ἦταν ἐπικίνδυνο γιὰ ὅλους, γιὰ τὴν κοινὴ ἡρεμία... Εἶναι δύσκολο νὰ ἀφουρνίζεις συνειδήσεις καὶ τότε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι πιὸ σκληρό. Θὰ πῶσουν νὰ σὲ κατασπαράξουν ἐπειδὴ τοὺς χάλασες τὸν ὕπνο.

Ἔτσι τοῦ εἶχαν πεῖ. Τοῦ ἔκαναν μιὰ γερὴ πλύση ἐγκεφάλου, τοῦ ἔσπασαν τὰ νεῦρα, τελικὰ τὸν κατάφεραν. Συμβιβάστηκε. Δέχτηκε μιὰ θεοσούλα σὲ ἓνα γραφεῖο, μὲ «λίαν καλές» ἀποδοχές, ἔκανε οἰκογένεια καὶ ζοῦσε μιὰ ζωούλα ἡρεμῆ ἐνὸς καλοῦ οἰκογενειαρχοῦ χωρὶς ἐνδιαφέροντα. Κατέβασε τὴ μαύρη βαλίτσα, ἔριξε μέσα μὲ προσεκτικὴ στοργὴ τὸ ἡμερολόγιό του καὶ τὴν ἔκλεισε. Ἦθελε νὰ φύγει, ὅσο πιὸ γρήγορα μποροῦσε. Ἦθελε νὰ ψάξει γιὰ τὸ χαμένο ἑαυτό του. Κατέβηκε διασπικὰ τις σκάλες.

Ἐξω ἡ νύχτα εἶχε ἀπλωθεῖ μὲ ὅλη της τὴν μεγαλοπρέπεια. Ἦ μούχλα δὲν ἔλεγε νὰ φύγει. Ἐπέμενε νὰ μένει ἐκεῖ καὶ νὰ τρομάζει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ γιγάντιο ὕψος της. Σποὺς δρόμους οἱ διασπικὸι διαβάτες ἔβηκαν καὶ κἀπνίζαν ἀσταμάτητα σὰν φουγάρια. Μετὰ τὴν ἀτέλειωτη περιπλάνηση στοὺς φωτισμένους δρόμους τῆς μεγαλοπόλης, ἔφθασε στὸ σταθμὸ τῶν τραινῶν. Τί γύρευε ἐκεῖ; Ποῦ ἤθελε νὰ πάει; Ἀγνωστο. Οὐτε κι αὐτὸ δὲν μπορούσε νὰ μαντέψει. Τὸ μόνο ποὺ τώρα σκεφτόταν ἦταν ἡ ἀλλαγὴ. Πῶς θὰ ἀλλάξει τὴ μουντὴ ζωὴ του; Πῶς θὰ βοηθήσει στὴν ἀλλαγὴ τῆς κοινωνίας; «Πῶς θὰ ἀπαλλαγῶμε ἀπὸ τὰ δεσμὰ ποὺ χρόνια μᾶς κρατᾶν δέσμιους» σκεφτόταν.

Μπῆκε στὸ μικρὸ καφεενεδάκι τοῦ σταθμοῦ. Ἦ μυρωδιὰ τῶν θαμνῶν, ἡ καπνιά καὶ ἡ τοιγαριέλα ἔκαναν τὴν ὅλη ἀτμόσφαιρα ἀποπνιχτικὴ. Μὴ ἔ-

χοντας ἄλλο καλύτερο νὰ διαλέξει προτίμησε νὰ μείνει ἐκεῖ μέσα. Γιὰ νὰ μὴν τὸν ἐνοχλοῦν οἱ φωνές καὶ γιὰ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ὅλη ἀτμόσφαιρα, ἄνοιξε τὴ βαλίτσα του καὶ ἔβγαλε ἓνα βιβλίο ποὺ μιλοῦσε γιὰ μιὰ ἰδανικὴ κοινωνικὴ ὀργάνωση. Διάβαζε ἀπορροφημένος καὶ θὰ ἔξακολουθοῦσε νὰ διαβάζει ἀδιάκοπα ἂν δὲν τὸν τάραιζε τὸ σφύριγμα τοῦ τραινοῦ. Οἱ θαμῶνες τοῦ καφενεῖου ἀναστατώθηκαν, ἀρχισαν νὰ μαζεῦουν τὰ πράγματά τους, μιλοῦσαν ὑψηλῶφωνα, δὲν ἤθελαν νὰ χάσουν τὸ τραινο.

Μέσα στὴν ὅλη ταραχὴ βρέθηκε παρասυρμένος ἀπὸ τὸ πλῆθος ἔξω ἀπὸ τὸ καφενεῖο. Πλησίαζε ἡ ὥρα τῆς φυγῆς. Ἰσως ἔτσι ἄλλαζε τὴ ζωὴ του. Ἐκανε ἓνα βῆμα νὰ ἀνέβει στὸ τραινο. Μετὰ ὅμως φάνηκε δισταχτικός. Τὸ τραινο σφύριξε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ καὶ μετὰ ἔφυγε χωρὶς ἐκείνον, ποὺ ἀπέμεινε νὰ κοιτάζει τὸ τραινο ποὺ κανόταν στὸ μελανὸ ὀρίζοντα. Δὲν εἶχε κατανοήσει καλὰ τὴν τελευταία παράγραφο τοῦ βιβλίου. Στὴν ὅλη ταραχὴ του, δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβει πῶς γιὰ τὴ σωστὴ ὀργάνωση τῆς κοινωνίας, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν ἀνθρώποι. Ἦ δική του φυγὴ ἦταν κάποι ἐντελὴς ἀπαράδεκτο καὶ ἀντικοινωνικό. Μιὰ παθητικὴ οὐδέτερη στάση. Κι αὐτὸ δὲ θὰ τὸ ἤθελε.

Σαφνικὰ ἔνιωσε νὰ τὸν πλημμυρίζει ἡ παλιὰ γνώριμη ἀποφασιστικότηता καὶ μαχητικότηता. Δὲν θὰ ἄφηνε τὴ ζωὴ νὰ τοῦ ξεφύγει. Μπορεῖ νὰ πέρασε ἡ ἀνοιχτὴ τῆς ζωῆς, μπορεῖ νὰ ἦρθε τὸ φθινόπωρο μὲ τὰ μελανὰ του σύννεφα καὶ τὰ πρωτοβρόχια, δὲν ἔπρεπε ὅμως νὰ ξεχνᾷ πῶς ὁ χειμῶνας δὲν εἶχε ἀκόμα ἔρθει. Αὐτὸ ἦταν ἴσως τὸ μόνο οπουδαῖο στὴν ὅλη ὑπόθεση.

Ἐκανε μιὰ στροφή καὶ μὲ σταθερὰ βῆματα πῆρε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Στάθηκε γιὰ λίγο μπροστὰ στὸ καφεενεδάκι τοῦ σταθμοῦ. Ἐριξε μιὰ ματιὰ στὰ θολὰ τζάμια του καὶ διέκρινε τὸ εἶδλό του. Ὁ χρόνος ποὺ

πέρασε παθητικὰ καὶ οὐδέτερα, εἶχε ἀφήσει λίγα σημάδια πάνω του. Λίγες ἄσπρες τρίχες στοὺς κροτάφους καὶ μιὰ ρυτίδα στὸ μέτωπο.

Πέρα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἦταν ἓνας νέος γύρω στὰ σαράντα, αἰσθανόταν ἀπέραντα αἰσιόδοξος, μαχητικός, ξαναβρίσκοντας τὸ χαμένο νόημα τῆς ζωῆς. Ἔνα, δύο, τρία... Κατευθυνόταν τώρα μὲ σταθερὰ βῆματα γεμάτα σιγουριά πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, κρατώντας στὸ χέρι του τὴ μικρὴ βαλίτσα, ἐνῶ ἡ ὁμίχλη διαλυόταν γοργὰ γύρω του.

Β' βραβεῖο ποίησης γιὰ νέους

Ἡ ζωὴ μου

τῆς Ἑλένης Νέστορα

Ἡ ζωὴ μου ἓνα φύλλο
πεσμένο στὸ νωπὸ κῶμα·
τραγοῦδι στὰ χεῖλια τῶν παιδιῶν·
σφύριγμα τραινοῦ στὸ σταθμὸ·
θύμους παλιές, ὀθραμένες.
Μιὰ σταγόνα πάνω στὸ τζάμι,
μιὰ ὄσση μὲς στὴν ἀπέραντη ἔρημο.
Ἡ ζωὴ μου τριαντάφυλλο
μὲς σὲ κάμπο μὲ ὄρημα σάχου·
μιὰ μορφὴ μὲς στὴν ὁμίχλη,
ἓνα δάκρυ, μιὰ ἀνάμνηση,
μιὰ ἐλπίδα, ΕΓΩ!

Α' βραβεῖο ποίησης γὰ παδιὰ 12-15 ἐτῶν

Ἔνα μονότονο «τίκ» τῆς βροχῆς
Ἔνα δάκρυ στὸ τζάμι
Ὁ ψίθυρος τοῦ φθινοπώρου
κι' ἐστὶν συσπάζεταιτες.
Ἡ θάλασσα βρῆκε τὴν ἀμμουδιὰ...

KATEPINA TZAMOY

Δεξίωση τῶν νέων μελῶν τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων

Ὁ Νομάρχης Ἡμαθίας κ. Γεωργίου-
Λος ἀπευθύνει χαιρετισμὸ στοὺς
νέους ἀποφοίτους

Στὶς 9 Ἰουνίου ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων Ναυόσης «Ἀναστάσιος Μιχαήλ ὁ Λόγιος» δεξιώθηκε τὰ νέα μέλη στὸν ἐξώστη τοῦ Τουριστικοῦ Περιπτέρου «ΚΙΟΣΚΙ».

Τὸ πρόγραμμα παρουσίασαν ἡ Νανά Μιμηλίδου καὶ ὁ Σταύρος Μερτζάνης.

Ἡ ἐκδήλωση ἄρχισε μὲ σύντο-

μη, ὁμιλία τοῦ Τάκη Μπαίτση ὁ ὁποῖος καλωσόρισε τοὺς νέους ἀποφοίτους, ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου. Μετὰ μίλησαν ἐκ μέρους τῶν νέων ἀποφοίτων ὁ Θωμᾶς Τσουκαλᾶς καὶ ἐκ μέρους τῶν καθηγητῶν ὁ Λυκατέρης κ. Ἰωάν. Ἀμπατζίδης. Τὴν ἐκδήλωση χαιρέτησαν ὁ Νομάρχης Ἡμαθίας κ. Γ. Γιαννόπουλος καὶ ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής Μέσης Ἐκπαίδευσως κ. Ἀχ. Λαζάρου.

Τὸ κέφι στὴ βραδυὰ ἔδωσε ἡ ὀρχήστρα τοῦ Β' Σ.Σ. τὸ καλλιτεχνικὸ πρόγραμμα περιλάμβανε μετὰ τὸ τῶν ἄλλων διαγωνισμὸ ψέμματος καὶ διαγωνισμὸ ἀνεκδότου.

Διακρίθηκαν: α) Στὸν διαγωνι-

Ὁ Λυκατέρης κ. Ἰωάν. Ἀμπατζίδης

σμὸ ψέμματος, 1ο βραβεῖο Κώστας Βαδόλας, 2ο βραβεῖο Θανάσης Βαρδέρης, 3ο βραβεῖο Στάθης Ἰωαννίδης.

β) Στὸ διαγωνισμὸ ἀνεκδότου, 1ο βραβεῖο Νίκος Μπαϊτάσης, 2ο βραβεῖο Κώστας Τσιπακίρης καὶ 3ο βραβεῖο Χάρης Ἀδαμίδης.

Τὴν γιορτὴ τέμησαν μὲ τὴν παρουσία τους ὁ Νομάρχης κ. Γ. Γιαννόπουλος ὁ δουλευτὴς κ. Μ. Γκιόνογλου, ὁ Φρούραρχος κ. Κωστόπουλος, ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητής Μέσης Ἐκπαίδευσως κ. Ἀχ. Λαζάρου, ὁ σ)χης Ἀδαμάντιος Μοδάτσος, ὁ ἐπιθ) τῆς Δ.Ε. κ. Πασ. Τσακίρης, ὁ Λυκατέρης κ. Ἰωάν. Ἀμπατζίδης.

δης, ὁ ἀναπληρωτὴς Ἐπ) τῆς ΑΤΕ Μανώλης Εὐαγγελίδης καὶ πολλοὶ καθηγητὲς τῶν Λυκείων καὶ Γυμνασίων τῆς πόλης μας.

Ἡ ἐκδήλωση εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία καὶ σ' αὐτὸ συνετέλεσε ὁ ὠρεκία διακοσμημένος χώρος ἀπὸ τὸν κ. Χρήστο Ἠλιάδη καὶ ἡ φροντίδα τοῦ προσωπικοῦ τοῦ τουριστικοῦ περιπτέρου.

Νανά Μιμηλίδου

Ὁ κ. Τάκης Μπαίτσης τοῦ Συλλόγου
Ἀποφοίτων

Θωμᾶς Τσουκαλᾶς ὁμιλεῖ ἐκ μέρους
τῶν νέων ἀποφοίτων

Μιά άνοδική πορεία

Το καλλιτεχνικό τμήμα του εκπαιδευτικού Γυμναστικού Συλλόγου «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ», παρουσίασε την πρώτη θεατρική δουλειά τον Μάιο του 1976 με το έργο του ΑΝΤΩΝ ΤΣΕΧΩΦ «Ο ΓΑΛΛΟΣ».

«Η αρχή είναι πάντα δύσκολη και στη περίπτωση της δημιουργίας δραματικού θεάτρου, από το τίποτα άκρως πύλο».

Αυτά μεταξύ άλλων έγραφε τότε στο πρόγραμμα τ.Δ.Σ. του «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗ». Γιατί πράγματι η θεατρική εκείνη ομάδα ξεκινούσε από το τίποτα με μόνα εφόδια το μεράκι και την αγάπη για προσφορά στο σύνολο.

Το έργο είχε σκηνοθετήσει ο κ. Χρυσόστομος Σαδδατόπουλος και έπαιξαν οι: Αικατερίνη Μπαμύχα, Φώτης Ίγνατιάδης, Θεοδ. Τσοροβής, Χαρούλα Αθηνιωτού, Τάσος Κουταλακίδης, Ηλέκτρα Παγκαλίδου, Αίκατ. Καλτσιγιάννη, Παύλος Παραστατίδης, Λευτέρης Μιμίδης, Γιορδάνης, Ξανθόπουλος, Βασίλης Στοβδης.

Η δεύτερη παρουσία της ομάδας έγινε στις 17 Οκτωβρίου 1977 στις εκδηλώσεις του ολοκαυτώματος με το ιστορικό μονόπρακτο «ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΑ» του Ναυσταίου Δάσκαλου Σταύρου Δάδη. Πήραν μέρος οι Φώτης Ίγνατιάδης, Χαρ. Αθηνιωτού, Ήρώ Δάδη, Τάσος Κουταλακίδης, Βασίλης Στοβδης, Γιορδάνης, Ξανθόπουλος, το είχε σκηνοθετήσει ο Κρ. Σαδδατόπουλος.

Το 1978 η θεατρική ομάδα δίνει τις δάσεις για μια πιο φιλόδο-

«Το μεγάλο άνθρωπάκι»

ξη δουλειά. Αναθέτει τη σάτυρα του ΜΑΞ ΦΡΙΣ «Ο ΜΠΗΤΕΡΜΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΜΠΡΗΣΤΕΣ» σε διασκευή — σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα. Το έργο παίζεται με μεγάλη επιτυχία στη Νάουσα — Βέροια — Νησί Ήραθας και λαμβάνουν μέρος οι Γρηγόρης Κικισαρίδης, Γιώργης, Ξανθόπουλος, Φώτης Ίγνατιάδης, Κούλα Φερλαχί-

δου, Χαρούλα Αθηνιωτού, Νίκος Ζαχαράκης Κώστας Κόλλας.

Η Θ. Ο. έχει καρδίσει την εμπιστοσύνη και την αγάπη του Ναυσταίου κοινού. Για τέταρτη χρονιά παρουσιάζει σ' αυτό τη καινούργια του δουλειά.

Το ένα είναι «ΕΙΣΕΙΣ ΟΙ ΑΠ' ΕΞΩ» του Μ. ΣΑΡΟΠΑΝ και γιγμένο από τους Φώτη Ίγνατιάδη, Ήρώ Δάδη, Άντιστ. Τράϊο. Το δεύτερο, η σάτυρα «ΟΙ ΔΡΑΠΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ» του συμπολίτη, Κώστα Κόλλα: Έπαζαν οι Τάσος Κουταλακίδης, Γιορδάνης, Ξανθόπουλος Νίκος Ζαχαράκης, Κώστας Κόλλας.

Η πιο πρόσφατη δουλειά της Θ.Ο. παρουσιάστηκε φέτος, τον Ιούνιο σε δύο επιτυχημένες παραστάσεις στο Δημοτικό Θέατρο της πόλης μας. «ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΝΘΡΩΠΑΚΙ» μια έξυπνη κωμωδία γραμμένη και πάλι από τον Κώστα Κόλλα που το σκηνοθετεί δέν έχει να ζηλέψει τίποτα από μια

«Οι δραπετές της πράσινης ευτυχίας»

συνέχεια στην σελίδα 85

ΟΔΟΝΤΟΣΤΟΜΑΤΙΚΗ

Συνέχεια από την σελίδα 59

υπάρχουν στα στόματα των παιδιών που εξετάστηκαν, τα (325) είναι κιόλας τερηδοποιημένα.

Αξιοι ιδιαίτερης προσοχής είναι και το γεγονός της απουσίας, λόγω εξαγωγής, (286) νεογιλών δοντιών, πριν τον χρόνο της φυσιολογικής τους πτώσης από το στόμα. Το δυσάρεστο αποτέλεσμα φαίνεται στα (32) παιδιά που έχουν ανάγκη ορθοδοντικής επέμβασης για να αποκατασταθούν τα μόνιμα δόντια που μετακινήθηκαν από την φυσιολογική τους θέση λόγω της πρόωρης εξαγωγής κάποιου νεογιλού δοντιού.

Ελάχιστα παιδιά (5) έχουν ουλίτιδα που οφείλεται στη συσσώρευση τρυγιάς (κοινώς πέτρας) στα δόντια τους.

ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Για να βελτιωθεί ή παθολογική αυτή εικόνα της οδοντοστοματολογικής κατάστασης των παιδιών θα πρέπει:

Να βουρτιίζονται τα δόντια μετά από κάθε γεύμα.

Να αποφεύγονται οι τροφές με γλυκιά γεύση, οι μαλακές και αυτές που προσκολλούνται εύκολα και ισχυρά στα δόντια (καραμέλες, γκοφρέτες, σοκολάτες, γαριδάκια, μπισκότα, τσίπς κλπ.) Μπορούν να αντικατασταθούν από φρούτα, χυμούς φρούτων, ζελέ φρούτων, λαχανικά κλπ.).

Να διατηρούνται τα νεογλά (παιδικά) δόντια σε υγιεινή κατάσταση ως το χρόνο που φυσιολογικά θα πέσουν για να αντικατασταθούν από τα μόνιμα.

ΟΙ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΙ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΤΟΤΙ ΚΙ ΤΩΡΑ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 69

πύλεις χασένιεις στα παραθύργια κι πύλη στήν πόρτα του χειμώνα μη του κρύγιου. Του χειμώνα στού τζιάκι μαγειρεύουνταν τὰ φαγιά, έβραζιν ή φασουλάδα στού τσουκάλι στούν πιρμάρχου, ού ντέντζιρεις μη τούς σαρμάδεις στήν πυρουσκά ή κανά τηγάνισμα άπού μιλιτζιάνεις γκαβόφια.

Σάν έβαναν καρνιά μπλάνα στού τζάκι μη καναν μουζαβίρη για κάψιμου ή καναν νόμουν μουρίτικουν τότε ντουμάνιαζιν του τζιάκι κι γένουνταν κιαμέτι ζιάρι. Κι ού νώνης άπ' τη μνιά τήν κόχη, δέξα μιριά όπου σιθαίνεις κι ή νάνα άπ' τήν άλλη τήν κόχη έπιναν κι κανά σουφούρι του γιόμα όντας ού μικρός ήταν άκατάστατους ή τίς νύχτεις ύσταρνα άπ' του δείννου έψιναν κάστανα στή φκιάρια κι έλιγαν κι κανά τραγούδι μη τή Ζουβάνα του κρασί που τή ζέσταναν στού τζιάκι. Του τζιάκι τάναφταν μη πιξάρι κι στράτουν άπ' του μιτάξι του ταχύ κι είχαν κι μνιά φυσούρα άπού μισό μέτρου καλάμι μη μικρή τρύπα στή μνιά τή μιριά για να φυσούν τή φουτχιά ν' άνάφτει.

Καρέκλα ούτι μνιά όλοι στρουσιά κατά γής κάθουνταν ή στραουρουπόδι.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΥΤΤΑΡΟΥ

Συνέχεια από σελ. 62

γαλανά μάτια. Ό ζυγώτης θα έχει ένα γονίδιο για τα καστανά μάτια και ένα για τα γαλανά. Το παιδί που θα γεννηθεί θα έχει δύο διαφορετικά γονίδια για το χαρακτηριστικό, χρώμα ματιών, Θα είναι έτεροζυγώτης. Έπειδή το γονίδιο για τα καστανά μάτια «υπερέχει», το παιδί θα έχει καστανά μάτια.

ΔΥΟ ΓΟΝΕΙΣ ΜΕ ΚΑΣΤΑΝΑ ΜΑΤΙΑ, ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝ ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΓΑΛΑΝΑ ΜΑΤΙΑ.

Αυτό συμβαίνει όταν και οι δύο γονείς έχουν καστανά μάτια αλλά είναι έτεροζυγώτες. Δηλαδή έχουν δύο διαφορετικά γονίδια (ένα για καστανά μάτια και ένα για γαλανά) στα χρωματοσώματά τους. Έτσι τα μισά ώρια δέν έχουν το γονίδιο για τα καστανά μάτια και τα άλλα μισά το γονίδιο για τα γαλανά. Το ίδιο θα συμβεί και με τα σπερματοζώρια, τα μισά θα έχουν το γονίδιο για γαλανά και τα άλλα μισά το γονίδιο για καστανά μάτια. Αν ή γονιμοποίηση ενός «γαλανού» ωαρίου γίνει από «γαλανό» σπερματοζώριο, το παιδί που θα γεννηθεί θα έχει γαλανά μάτια. Στους υπόλοιπους συνδυασμούς (γαλανό — καστανό, καστανό — γαλανό και καστανό — καστανό) το παιδί που θα γεννηθεί θα έχει καστανά μάτια.

Δυό κύτταρα, με τους παράγοντες για την εκδήλωση των χαρακτηριστικών, και του φύλου, ένώθηκαν στο σώμα της μητέρας για να άρχισει ή ιστορία ενός ανθρώπου.

Εμπμέλεια: Π. Παναγιωτίδη

ΜΙΑ ΑΝΟΔΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΖΑΦΕΙΡΑΚΗ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 84

πράσταση επαγγελματιών. Με καλλιτεχνική διεύθυνση του κ. Χρ. Σαββατόπουλου οι Γρ. Καισαρίδης Φώτης, Ίγνατιάδης, Τάσος Κουταλακίδης, Ιορδάνης Ξανθόπουλος, Χριστίνα Καλογεράκη — Κουτίτσα, Γιώργος Βογιατζούλης, Νίκος Ζαχαράκης Κώστας Κόλλας και Τηλέμαχος Οικονόμου, άποσπούν με τό παίξιμο τους τό θαυμασμό των θεατών και έδραίνουν τή πεποίθηση σε όλους ότι ή Θ.Ο. θα δώσει συνεχώς σ' ένα δρόμο άνοδικής πορείας στο χώρο του έρασιτεχνικού θεάτρου...

ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 63

είτε εύκολη για όλους είτε δύσκολη δεν κατορθώθηκε να φθάσει σ' όλα τα σπίτια και σαλόνια γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο ότι εξακολουθεί ίσως περισσότερο από κάθε άλλη φορά να θεωρείται ύψηλη τέχνη και οι δημιουργοί του δεν το βάζουν κάτω, μάλλον σέβονται το δημιούργημά τους το αγαπούν όπως το αγαπήσαμε και έμεις και το δεχτήκαμε, άσχετα κι' αν δύσκολα μπορούμε να το αποκτήσουμε.

Η χρηματοοικονομική κλίμακα που κινείται ανάμεσα σε τέτοιου είδους έργα μας δίνουν την αίσθηση των συνθέτων τόνων γιατί το κάθε σκηνικό σαν αντίκείμενο ζει έσωτερικά σαν ένας καινούργιος δημιουργός, αναπτύσσονται και απλοποιούνται συγχρόνως. Βλέπουμε λοιπόν πως σ' όλους τους αιώνες οι δημιουργοί προσπάθησαν και αγωνίστηκαν, και το κατόρθωσαν να αλλάζουν μορφές, σκηνικά όχι μόνον στον χώρο ζωγραφικής αλλά και έμεις ως λαός υποφέρουμε μαζί τους γιατί νιώσαμε την πορεία τους ακολουθήσαμε βήμα προς βήμα και όχι μόνον δημιουργοί αλλά και έμεις υποφέραμε και υποφέρουμε ακόμη ψυχικά. Γιατί η υπαρξιακή φιλοσοφία μιλάει και διακρίνει ότι στον φυσικό και ψυχικό χαρακτήρα των παραστάσεων δεν είναι δυνατόν να μην επηρεαστούμε και έμεις. Όμως για να έρωτηθούμε λίγο μήπως όλοι αυτοί οι δημιουργοί φέραν την χρηματοοικονομική την τεχνολογική της αλλαγής στο φως και στην σκιά την μεταμόρφωση της συγκεκριμένης μορφής, της ανθρώπινης μορφής που περιφρόνησε αυτήν την ίδια την φύση που είναι η πρώτη δημιουργία στο σύμπαν που χάρις σ' αυτήν ζούμε αναπνέουμε και κινούμαστε, δεν ξεπράζαν λοιπόν έγκλημα; δεν συμπεριφέρθηκαν στην ίδια την φύση θά λέγαμε όχι. Γιατί ίσα-ίσα αυτοί στάθηκαν ίκανοί, δυνατοί, πολυμυροί και αντιστάθηκαν στην δημιουργία και αυτό έγινε άφορητο να ανοίξουμε τα μάτια μας να δούμε κι άλλης μορφής δημιουργία, δημιουργίες άνθρωποι, λεπτές δυνατές έκφραστικές. Βέβαια τίποτα δεν αντικαθιστά την φύση, αυτήν που ο δημιουργός Θεός μας έδωσε.

Στην ζωγραφική βλέπουμε την δημιουργία από μία πλευρά. Δηλαδή σε

μία επιφάνεια όλων την δημιουργία του καλλιτέχνη και από εκεί και πέρα εξαρτάται αν θα δούμε την πρώτη διάσταση δηλαδή το βάθος του ή θα περιοριστούμε μόνο στην εξωτερική επιφάνεια άρνούμενοι να βλέπουμε. Τι μας δίνει η επιφάνεια, ενώ στην μοντέρνα ζωγραφική θα πρέπει πλέον να υποθέσουμε τι παριστά ή τι δημιουργήσαμε έμεις σαν θεατές μια ώριμη κατάσταση που πιθανόν να ήθελε να μας δείξει ο καλλιτέχνης. Αντίθετα οι γλύπτες άλλοτε μας έδωσαν και αυτή μόνο μία επιφάνεια παίζοντας συνεχώς με τον όγκο και με την αυστηρή γραμμή του περιβάλλοντος και σαν σύνθεση αυτό ακριβώς που βλέπουμε. Άλλοτε μας παρουσίασαν περίβλεπτη την παράσταση παίζοντας με τον όγκο απ' όλες του τις πλευρές σε σκηνικά αφηρημένα ή παραστατικά και το σπουδαιότερο είναι ότι μεταξύ των δύο, το μέν πρώτο πρέπει να το καθολώσουμε κρεμόντας το στον τοίχο, ενώ το δεύτερο αφημένο σε ελεύθερο χώρο μας δείχνει ότι θέλει να μιλήσει θέλει να περπατήσει θέλει να κινήσει να αναπνεύσει δίνει ζωντανή την παρουσία του, χωρίς θέβηλα και ο ζωγραφικός πένικτος, με το βάθος του, με την έντονη χρωματική παρουσία του, στον τοίχο, πελουτίζει όμορφαίνει και έρχεται σε επικοινωνία με τον θεατή. Ακόμα δέ τον μεταφέρει σε άλλους κόσμους σε άλλα πεοιδάλλοντα και επί πλέον μας προβληματίζει.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

Φέτος για πρώτη φορά ο Σύλλογος γος όργάνωσε τον Άποκριτικό χορό της Τσιγκοπέμπτης στις 7 Φεβρουαρίου τον οποίο και τίμησε ο Γ. Γραμματέας Β.Ε. συμπολίτης κ. Βαλταδωρός. Στο χορό δρέθηκαν περί τα 350 άτομα.

Μετά από πολλά χρόνια φέτος τίς Άποκριες ο Σύλλογος έκανε τρία μπουλούκια που συνολικά ξεπέρασαν τους 160 χορευτές. Αυτό και μόνο δείχνει την αγάπη των Νκουσαίων στο έθνος.

ΤΟ ΜΠΙΤΕΡ ΠΙΤ

(BITTER PIT)

ΤΩΝ ΜΗΛΩΝ

(ΠΙΚΡΗ ΚΗΛΙΔΩΣΗ)

συνέχεια από την σελίδα 75

τάρων. Θα έλεγε κανείς ότι το άσβεστο είναι το τσιμέντο των κυτάρων και των κυτταρικών τοιχωμάτων. Αν το άσβεστο αντικατασταθεί με άλλα στοιχεία (χάλιο ή μαγνήσιο) οι καρποί χάνουν την συνεκτικότητά τους, χάνουν την άντοχιά τους και καταλήγουν στον γρήγορο θάνατο.

Η έλλειψη άσβεστίου στους καρπούς εκδηλώνεται και προδίδεται με την συμπεριφορά των καρπών στην συντήρηση (ψυγεία κ.λ. π.) οι φτωχοί σε άσβεστο καρποί.

α) Έχουν μεγάλη ευαισθησία στο μπίτερ πít.

β) Έχουν τάση να σχηματίζουν φελλώδεις κηλίδες.

γ) Έχουν μία τάση στην αλλοίωση της άρκας του καρπού και στην έσωτερική αλλοίωση της άρκας γύρω στον χώρο των σπερμάτων.

δ) Έχουν μειωμένη διάρκεια στην συντήρηση.

ε) Έχουν μειωμένη άντοχή στις άσθένειες (GLEOSPO R I U M. Γκλεσπόριουμ).

— Μία ποσότητα άσβεστίου 4—5 χιλιοστόγραμμα σε 100 γραμμάρια φρέσκου μήλου θεωρείται κατά μέσο όρο άρκετά ίκανοποιητική για την συντήρηση των μήλων. Αυτό δεν σημαίνει ότι κάτω από αυτά τα ποσοστά θα ιδεί κανείς άπαρατήτως να εμφανίζονται συμπτώματα μπίτερ πít. Η ανεπάρκεια άσβεστίου προδιαθέτει τον καρπό στο μπίτερ πít αλλά δεν το προκαλεί πάντοτε.

*****

**ΡΕΣΤΩΡΑΝ - ΚΑΦΕ
ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ
ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ**

**Πλούσια κουζίνα, φρέσκα ψάρια, πικάντικοι μεζέδες
Παραλία Κατερίνης τηλ. 0351 - 61527**

**Διεύθυνση ό συμπολίτης μας ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΓΚΕΣΙΟΣ
ΑΝΕΤΟ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΟΝ**

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

**ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΕΙ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΟ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Καραμπατάκη 1 (Γραφεία ΤΟΝ τηλ. 28.150) κάθε Τρίτη Πέμπτη Παρασκευή 6 — 9 απόγευμα

**ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ**

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ

Έκδοση συλλόγου «Μπούλες — Γενίτσαροι»

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ

Καραμπατάκη 1 (Γραφεία ΤΟΝ τηλ. 28.150) κάθε Τρίτη Πέμπτη Παρασκευή 6 — 9 απόγευμα

*****

Έκατό περίπου χρόνια και μερικά έκατομμύρια μπουκάλια

πρίν

μέ τις πρώτες σταγόνες κρασιού από
κλήματα της Νάουσας, γεννιόταν η ποιότητα ΜΠΟΥΤΑΡΗ.

Μαζί της γεννιόταν και η παράδοση ΜΠΟΥΤΑΡΗ.

Η αόσμηρή προσήλωση στην παραγωγή, παλαίωση και εμφιάλωση καλού κρασιού.
ΜΠΟΥΤΑΡΗ πρίν έκατό χρόνια. Σήμερα. Ύστερα από έκατό χρόνια.

Πάντα καλό. Κρασί ή ούζο ΜΠΟΥΤΑΡΗ.

μπουταρη

ΟΥΖΟ - ΚΡΑΣΙ ΑΠΟ ΤΟ 1879

